

Opmerking: Dit uittreksel bevat slechts de belangrijkste onderdelen van het arrest. In de tekst werden de persoonsgegevens van natuurlijke personen en ook andere verwijzingen naar stukken uit het strafdossier (PV's, overtuigingsstukken, ID's, enz.) eveneens vervangen of weggelaten.

In de zaak van het OPENBAAR MINISTERIE en van

1. nr.	H
2. nr.	Interfederaal gelijke kansen centrum Unia
3. nr.	J
4. nr.	Universiteit Gent
5. nr.	Liga voor mensenrechten

Burgerlijke partijen -

tegen

1. nr.	D
2. nr.	S
3. nr.	(...)
4. nr.	(...)
5. nr.	O
6. nr.	(...)
7. nr.	A
8. nr.	(...)
9. nr.	W
10. nr.	(...)
11. nr.	G

Beklaagden

verdacht van:

- A. de eerste, (...), de vijfde, de negende en de elfde

als dader of mededader in de zin van artikel 66 Strafwetboek:

te 9000 Gent en elders in het Rijk, meermaals gedurende de periode van 24 januari 2017 tot 6 september 2018

bij inbreuk op de artikelen 1, 2, 3, 4, 5, 19, 20, 27, 28 wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden (zoals gewijzigd bij wet van 10 mei 2007) in een van de in art 444 Strafwetboek bedoelde omstandigheden aangezet te hebben tot discriminatie, segregatie, haat of geweld jegens een groep, een gemeenschap of de leden ervan, wegens nationaliteit, een zogenaamd ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming), en dit, zelfs buiten de in artikel 5 bedoelde domeinen;

B. de eerste, de tweede, (...), de vijfde, (...), de zevende, de elfde

als dader of mededader in de zin van artikel 66 strafwetboek:

te 9000 Gent en elders in het Rijk, meermaals gedurende de periode van 24 januari 2017 tot 6 september 2018

bij inbreuk op artikel 1 wet van 23 maart 1995 tot bestraffing van het ontkennen, minimaliseren, rechtvaardigen of goedkeuren van de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duitse nationaal-socialistische regime is gepleegd, onder één van de omstandigheden bepaald bij artikel 444 Strafwetboek, de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duitse nationaal-socialistische regime is gepleegd, te hebben ontkend, schromelijk te hebben geminimaliseerd, te hebben gepoogd te rechtvaardigen of goed te keuren;

C. ...

D. de eerste

als dader of mededader in de zin van artikel 66 Strafwetboek:

te 9000 Gent en elders in het Rijk, meermaals gedurende de periode van 30 mei 2018 tot 2 juli 2018

bij inbreuk op de artikelen 2, 3, 19, 1°, 23, 24 en 26 wet van 8 juni 2006 houdende regeling van economische en individuele activiteiten met wapens, een wapen per postorder of via het internet te hebben verkocht of te koop aangeboden aan particulieren,

namelijk een verboden wapen in de zin van art. 3, §1, 10° van deze wet, met name een voorwerp bestemd voor het treffen van personen met giftige, verstikkende, traanverwekkende en soortgelijke stoffen, meer bepaald pepperspray;

E. ...

F. ...

G. ...

H. de eerste, (...), de vijfde, (...), de zevende, de negende en de elfde

als dader of mededader in de zin van artikel 66 Strafwetboek:

te 9000 Gent en elders in het Rijk, meermaals gedurende de periode van 24 januari 2017 tot 6 september 2018

bij inbreuk op de artikelen 1, 2, 3, 4, 5, 21, 27, 28 wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden (zoals gewijzigd bij wet van 10 mei 2007 en de wet van 17 augustus 2013) in een van de in art 444 Strafwetboek bedoelde omstandigheden denkbeelden te hebben verspreid die zijn gegrond op rassuperioriteit of rassenhaat;

I. de eerste, de tweede, (...), de vijfde, (...), de zevende, de negende en de elfde

als dader of mededader in de zin van artikel 66 Strafwetboek:

te 9000 Gent en elders in het Rijk, meermaals gedurende de periode van 24 januari 2017 tot 6 september 2018

bij inbreuk op de artikelen 1, 2, 3, 4, 5, 22, 27, 28 wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden (zoals gewijzigd bij wet van 10 mei 2007 en de wet van 17 augustus 2013) te hebben behoord tot of zijn medewerking te hebben verleend aan een groep of een vereniging die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie wegens een van de beschermde criteria verkondigt in de in artikel 444 Strafwetboek bedoelde omstandigheden.

* * * *

(...)

3. Feiten

3.1 Op 5 september 2018 zond de VRT een reportage uit van het programma Pano, over Schild & Vrienden, een organisatie onder leiding van D. De reportage met als titel “*Wie is Schild & Vrienden echt?*” wilde volgens de makers ervan laten zien dat de organisatie twee gezichten heeft. De publieke kant ervan ijvert voor de vrijwaring van de Vlaamse familiewaarden met een traditioneel samenlevingsmodel, en ageert tegen onder andere linkse partijen. De organisatie zou nochtans ook een verborgen kant hebben waarbij er racistische prenten, filmpjes en teksten onderling gedeeld worden. Er zou daarin gedweept worden met Hitler en de nazi's. Ook spotprenten over de holocaust zouden zijn uitgewisseld. Dit alles zou gebeuren via een geheime chatgroep op Facebook, die volgens de reportage 847 leden telde, en via een Discord-groep met 190 leden.

De reportage liet een foto zien van een lid van de groep, neerliggend op een vlag met de Vlaamse leeuw waarop automatische vuurwapens waren uitgesteld (mogelijk namaakwapens) en het onderschrift *“klaar te zijn voor de strijd”*, net als een foto van een steekwapen met de vorm van het logo van Schild & Vrienden. Verder is te zien hoe er in Roemenië in een schietstand wordt geoefend met automatische wapens. Er wordt gesproken over het oprichten van *“Schild & Vriend-brigades”* die vreemdelingen die teveel lawaai maken op de trein, aan het volgende station kunnen opwachten. Een lid meldde in een bericht dat hij voorstander was van een rassenoorlog, gevolgd door enkele smileys. Een bericht toegeschreven aan D luidt als volgt: *“De dag van het geweld komt nog wel hoor. Ik weet welke kant er op zal voorbereid zijn en welke niet”*. D was verkozen als studentenvertegenwoordiger in de raad van bestuur van de Universiteit Gent.

3.2 Naar aanleiding van het uitzenden van de reportage vorderde het openbaar ministerie op 6 september 2018 een gerechtelijk onderzoek tegen D en onbekenden, onder meer voor het aanzetten tot discriminatie, inbreuken op de negationismewet en de wapenwetgeving.

3.3 Op 6 september 2018 begaf de onderzoeksrechter zich naar de gebouwen van de VRT in Brussel voor het uitvoeren van een huiszoeking. De advocaat van de VRT overhandigde de onderzoeksrechter een usb-stick met daarop de berichten van de Discordgroep.

De onderzoeksrechter hoorde tijdens de huiszoeking ook journalist T als getuige onder eed. T is de maker van de Pano-reportage over Schild en Vrienden. Hij verklaarde dat hij verschillende ontmoetingen met D had en hem meermaals interviewde. Hij kwam te weten dat de vereniging ook een geheime Facebookgroep had. D had op sociale media laten verstaan dat ze een groep hadden van een paar honderd leden, waaruit hij opmaakte dat ze nog een andere groep hadden dan de officiële Facebook-pagina. De geheime groep was veel groter dan de openbare. D bevestigde hem daags voor het getuigenverhoor dat hij die geheime Facebookgroep had opgericht, maar beweerde dat de berichten die er volgens T op circuleerden, door de reportagemakers waren gefabriceerd. Volgens T werd er op de geheime Facebookgroep systematisch gebruik gemaakt van een seksistische, fascistische en racistische taal, ook onder de vorm van memes. Wel stelde hij vast dat er in het voorjaar heel wat berichten werden verwijderd en dat er werd overgegaan naar een geheime groep op Discord. D was de *“eindbaas”* van de Discordgroep. De Pano-reportage toonde een selectie van berichten. Er waren er in werkelijkheid nog meer.

3.4 De federale gerechtelijke politie deed op 7 september 2018 een eerste analyse van de ter beschikking gestelde Discordgegevens (p. 1 strafdossier, OK 3, kaft 2). Discord is een gratis communicatiedienst die zich vooral richt op gamers. De applicatie stelt gebruikers in staat om met elkaar te communiceren via tekstberichten (chat), foto's, videobeelden en video en/of spraakcommunicatie via Voice-Over-IP. De communicatie verloopt via zogenaamde *“servers”*. Binnen een server worden gesprekken georganiseerd in kanalen, waar de uitwisseling chronologisch wordt weergegeven. Er bestaan publieke servers, maar een gebruiker of groep gebruikers kan ook makkelijk een eigen (private) server opzetten en zo het beheer van de server op zich nemen. Zo heeft men meer controle over de communicatie-omgeving en kan men onder andere gebruikers toelaten en weigeren, of een rangensysteem opzetten.

De Discordserver van Schild & Vrienden telde minstens 163 gebruikers en minstens twintig kanalen, waarvan er negentien actief waren. Een daarvan was bijvoorbeeld het kanaal *“meme-factory”*, een kanaal bedoeld om de creatie en verspreiding van memes in goede banen te leiden. Er waren vijf rangen: Normie, Rekrut, Strijder, Veteraan en Eindbaas.

De gebruiker met de naam *“D”*, volgens de politie vermoedelijk D, postte het meeste berichten. Hij was actief in alle negentien actieve kanalen. Hij was in het merendeel van de kanalen ook het meest actief.

3.5 Op 24 september 2018 verkreeg de federale gerechtelijke politie een kopie van de gegevens van de afgeschermd Facebookgroep van Schild & Vrienden, gebruikt door de VRT in het kader van de Pano-reportage (p. 15 strafdossier, OK 3, kaft 2). De politie stelde vast dat de Facebookgroep op 24 januari 2017 werd opgericht door gebruiker *“D”*. De groep bestond uit 750 leden, waarvan er 162 werden toegevoegd door diezelfde gebruiker. Het beheer van de Facebookgroep was volgens de politie integraal in handen van D, zij het onder drie verschillende profielen. Twaalf leden hadden de rechten van *“moderator”*, waaronder S en O.

3.6 Er volgden huiszoekingen bij verschillende beklaagden en netwerkzoekingen in hun informaticasystemen.

Naar aanleiding van de huiszoeking bij D doorzocht de politie zijn iMac-computer. Daarop vond ze Telegram-chats terug met B, daterend van 6 september 2018, waaruit blijkt dat een deel van de Discorddata nog voor de Pano-reportage werd verwijderd en dat bepaalde toestellen die dag werden geëncrypteerd (p. 23 en 24 strafdossier, OK 3, kaft 2).

3.7 De berichten en memes die circuleerden in de afgeschermd Facebookgroep en op Discord werden (deels) uitgeschreven in de processen-verbaal, die deel uitmaken van het strafdossier.

Op 21 maart 2019 stelde de onderzoeksrechter C van de bv Nobot aan als deskundige met de opdracht om onder andere de authenticiteit na te gaan van de in beslag genomen Facebook- en Discordgegevens. Tot zijn opdracht behoorde het eveneens om na te gaan of de berichten als dusdanig geplaatst werden door de persoon van wie ze afkomstig (leken te) zijn en na te gaan of de Facebook- en Discordgegevens werden gemanipuleerd na het posten ervan.

De deskundige kwam wat de Discordgegevens betreft tot de conclusie dat er heel wat technische bewijzen zijn die aantonen dat de data authentiek zijn en dat de berichten afkomstig zijn van de Discordgroep *“Schild & Vrienden”* beheerd door D. Er zijn ook heel wat technische bewijzen die aantonen dat de gebruiker *“D”* in deze data afkomstig van Discord, ook effectief de persoon D is. Wat de Facebookgegevens betreft, was het niet mogelijk om de authenticiteit van de data aan te tonen, zonder medewerking van Facebook zelf. Facebook schermde de historische data van de ondertussen verwijderde groep *“Schild & Vrienden”* zeer goed af.

Daarnaast stelde de onderzoeksrechter op 7 januari 2020 T van de bv Textgain aan, met de opdracht een taalkundige analyse te maken van de in beslaggenomen Facebook- en

Discordgegevens en na te gaan of de inhoud ervan strafbaar is overeenkomstig de telastleggingen opgesomd in de opdracht.

3.8 De politie identificeerde de beklaagden als diegenen, naast anderen, die actief waren op de afgeschermden Facebook- en Discordgroep van Schild & Vrienden.

S beriep zich bij verhoor door de politie op 4 april 2019 op zijn zwijgrecht (p. 23 strafdossier, OK 4, kaft 3). Hij deed hetzelfde bij verhoor door de onderzoeksrechter (p. 79 strafdossier, OK 4, Kaft 3).

Op 29 april 2019 verhoorde de onderzoeksrechter O (p. 97 strafdossier, OK 4, kaft 3). Hij verklaarde een uitnodiging te hebben gekregen van een kennis om lid te worden van de afgeschermden Facebookgroep. Hij werd er een van de moderatoren van. Hij had ook weet van de Discordgroep, maar nam omwille van tijdsgebrek maar sporadisch deel aan de communicatie in die laatste. Omdat hij deel had genomen aan veel grote acties, behoorde hij in die groep tot de rang van de veteranen. De onderzoeksrechter vroeg hem of hij betwistte dat er in beide groepen boodschappen en afbeeldingen van mogelijk racistische, xenofobische en/of negationistische aard aanwezig waren. Hierop wilde hij liever niet antwoorden. Geconfronteerd met berichten die volgens het onderzoek van zijn hand waren, gaf hij toe het bericht over het verschil tussen een jood en een “*negerjood*” te hebben gestuurd. Het was volgens hem enkel bedoeld als “*brute mop*”.

W bevestigde bij verhoor door de politie op 29 mei 2019 lid te zijn geweest zowel van de afgeschermden Facebookgroep als van de Discordgroep (p. 137 strafdossier, OK 4, kaft 3). Geconfronteerd met verschillende berichten en memes die hij zou hebben verstuurd, verklaarde hij memes op aanvraag te hebben gemaakt. Hij was daar goed in. De memes waren bedoeld om te lachen.

G vertelde de politie op 20 mei 2019 dat hij toegang had tot de Discordgroep, maar dat hij de groep na de Pano-reportage had verlaten omdat het niet meer overzichtelijk werd door de vele meldingen die er kwamen (p. 215 strafdossier, OK 4, kaft 3). Toen de politie hem verschillende berichten voorlegde die hij zou hebben gepost, bevestigde hij dat het zijn naam was die als afzender was vermeld, maar beweerde hij niet te weten of hij het was, die ze effectief had verzonden. Hij had nooit iets gemerkt van boodschappen of afbeeldingen van racistische, xenofobische of en/of negationistische aard.

A erkende in zijn verhoor van 6 september 2019 dat hij toegang had tot de Discordservers van Schild & Vrienden. Zijn rang was die van “*strijder*” (p. 490 strafdossier, OK 4, kaft 3). Het was mogelijk dat hij onder de gebruikersnaam “*wura4444*” actief was op dit platform, maar hij wilde dit niet bevestigen. Hij wilde dit ook niet voor de berichten die de politie hem voorlegde en beweerde zich niet te herinneren die te hebben verstuurd. Hij ontkende moderator te zijn geweest van de afgeschermden Facebookgroep. Ook hij antwoordde niet op de vraag of hij betwistte dat er racistische, xenofobische en negationistische inhoud circuleerde in de afgeschermden groepen van Schild & Vrienden.

In zijn eerste verklaring afgelegd voor de politie op 17 juni 2019 stelde D dat Schild & Vrienden eerder een beweging dan een vereniging was (p. 237 strafdossier, OK 4, kaft 3). Er waren geen

leden en er was geen hiërarchische structuur. De acties gebeurden vaak heel spontaan, het was een “*bottom up*”-gebeuren (vrij vertaald als: een gebeuren van onder naar boven) dat spontaan groeide. Volgens hem waren er geen afgeschermden kanalen van de beweging op sociale media. Hij ontkende het bestaan van een Discordserver van Schild & Vrienden. Hij noch de beweging maakte daarvan gebruik. Ook over de afgeschermden Facebookgroep stelde hij niets te kunnen verklaren.

Bij verhoor door de onderzoeksrechter diezelfde dag bleef D erbij nooit actief te zijn geweest op Discord (p. 251 strafdossier, OK 4, kaft 3). Geconfronteerd met de vaststellingen in verband met de activiteiten op de Discord- en afgeschermden Facebookgroep en zijn aandeel daarin, wenste hij niets te verklaren. Hij ontkende te hebben aangezet tot geweld of haat tegenover andere mensen. Hij heeft op Facebook nooit fascistische of racistische memes zien passeren.

De politie verhoorde D nogmaals op 4 september 2019 (p. 502 strafdossier, OK 4, kaft 3). De beklaagde gaf toen aan dat hij door de Pano-reportage die volgens hem heel eenzijdig was, alles was kwijtgeraakt en dat zijn hele leven was verwoest. Verder gaf hij nu toe een account te hebben gehad op de Discordgroep van Schild & Vrienden, maar bleef hij erbij niet op de hoogte te zijn geweest van de inhoud ervan. Ook anderen hadden toegang tot zijn account. Hij erkende ooit toegang te hebben gehad tot de Facebookaccount met de naam JPM. Zowel Pano als de politie rukte de posts en memes volledig uit de context. Die waren volgens hem niet racistisch. Hij heeft nooit de opdracht gegeven om memes te maken.

4. Opgeworpen redenen van niet-ontvankelijkheid, onwettigheid, onregelmatigheid, nietigheid of verval van de strafvordering

4.1 “*Exceptio obscuri libelli*”

4.1.1 D werpt in conclusies vóór zijn verweer over de grond van de zaak op dat de akte van aanhangigmaking op zichzelf of in samenlezing met het strafdossier, het aangevochten vonnis, de conclusies van de burgerlijke partijen en het openbaar ministerie “*duister*” zijn. Hiermee bedoelt hij dat de omschrijving van de hem te last gelegde feiten – meer bepaald deze van de telastleggingen A, B, H en I – hem niet zou toelaten vast te stellen op welke concrete strafbare feiten en/of gedragingen hij zich precies moet verdedigen.

Artikel 6, § 3, a) EVRM bepaalt dat eenieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd minstens het recht heeft om onverwijld, in een taal die hij verstaat, en in bijzonderheden, op de hoogte te worden gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging. Deze bepaling bedoelt met de “*reden*” van de ingestelde beschuldiging de strafbare feiten die te last worden gelegd, maar niet de gedetailleerde omschrijving van de materiële feiten ervan, en met de “*aard*” van die beschuldiging de juridische kwalificatie ervan.

Geen enkele verdrags- of wetsbepaling, noch enig algemeen rechtsbeginsel onderwerpt de wijze waarop de vervolgte partij op de hoogte moet worden gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging aan enige bijzondere vormvereiste. Vereist is enkel dat de beklaagde met de informatie die hij met de dagvaarding verneemt en de overige

gegevens waarover hij redelijkerwijze kan beschikken, in het bijzonder de stukken van het strafdossier, voldoende informatie heeft om zich naar behoren te kunnen verdedigen tegen de beschuldiging. De rechter oordeelt onaantastbaar of de beklaagde over die informatie beschikt.

Hoewel het recht van verdediging dus vereist dat een beklaagde voldoende ingelicht wordt over de hem te last gelegde feiten, schrijft geen enkele bepaling voor dat die inlichting alleen kan voortvloeien uit de vordering tot verwijzing, de verwijzingsbeslissing van het onderzoeksgerecht of de dagvaarding. Die inlichting kan mee gegeven worden aan de hand van de stukken van het strafdossier of de conclusie van een procespartij, waarvan de beklaagde heeft kunnen kennisnemen waarover hij voor de feitenrechter zijn recht van verdediging vrij heeft kunnen uitoefenen.

Zo maakt, in correctionele of politiezaken, de door een onderzoeksgerecht gewezen beschikking tot verwijzing of de dagvaarding om voor het vonnisgerecht te verschijnen, niet de daarin vermelde kwalificatie en omschrijving bij de vonnisgerechten aanhangig, maar wel de feiten zoals ze blijken uit de stukken van het gerechtelijk onderzoek of het opsporingsonderzoek en die aan de verwijzingsbeschikking of de dagvaarding ten grondslag liggen. De rechter kan gegevens van het strafdossier die aan tegenspraak van de partijen zijn onderworpen, in acht nemen om te oordelen welke door een telastlegging bedoelde feiten aanhangig zijn gemaakt en of deze feiten voldoende duidelijk zijn omschreven opdat de beklaagde weet waartegen zich te verdedigen.

4.1.2 Bij het toepassen van deze principes, die ook de kamer van inbeschuldigingstelling al aanhaalde in haar arrest van 23 februari 2023 naar aanleiding van de door O ingeroepen "*exceptio obscuri libelli*", stelt het hof vast dat D maar moeilijk kan voorhouden dat hij niet weet welke strafbare gedragingen hem worden verweten en waartegen hij zich moet verdedigen. De omschrijving van de telastleggingen A, B, H en I in de akte van aanhangigmaking en de beslissing tot dagstelling, en waarvoor hij naar de correctionele rechtbank werd verwezen, samen met de lezing van de stukken van het strafdossier, laat hem wel degelijk toe om zich met kennis van zaken te verdedigen. Dit geldt des te meer nu het openbaar ministerie die telastleggingen uitvoerig en gedetailleerd naar de feiten heeft gespecificeerd in conclusies, zowel in eerste aanleg als voor het hof van beroep. Daarbij komt nog dat D tijdens het onderzoek driemaal werd verhoord, door de politie en/of de onderzoeksrechter. Bij het verhoor door de onderzoeksrechter op 17 juni 2019 (p. 248 strafdossier, OK 4, kaft 3) werd hij geconfronteerd met verschillende berichten en memes, toegeschreven aan leden van Schild & Vrienden en aan hemzelf. Ook ondervroeg de onderzoeksrechter hem uitgebreid over zijn rol binnen Schild & Vrienden, en zijn rol in de afgeschermdde Facebook- en Discordgroep. Onder andere die berichten en memes, net als zijn rol in de afgeschermdde Facebook- en Discordgroep, bepalen mee of de telastleggingen waarvoor hij zich moet verantwoorden al dan niet bewezen zijn. In zijn laatste verhoor op 4 september 2019 bracht hij zelfs spontaan bepaalde berichten ter sprake om er zijn visie op te geven en gaf hij andermaal zijn standpunt weer over zijn rol in de Facebook- en Discordgroep van de vereniging (p. 502 strafdossier). Ook in datzelfde laatste verhoor legde de politie hem bepaalde berichten, memes en gesprekskettingen voor. Het kan niet anders dan dat de beklaagde naar aanleiding van die verhoren een duidelijk beeld had en in elk geval moest hebben, van wat hem concreet te last wordt gelegd.

In tegenstelling tot wat D suggereert en voorhoudt, is het helemaal niet zo dat de telastleggingen moeten specificeren hoe het moreel element van de misdrijven waarvoor hij wordt vervolgd, zich concretiseert. Evenmin moet in de telastleggingen worden aangegeven welke concrete materiële handelingen de beklaagde precies zou gesteld hebben wanneer het materieel element van de misdrijven uit verschillende handelingen kan bestaan. Evenmin moeten de telastleggingen verwijzen naar welbepaalde stukken van het strafdossier.

Elke telastlegging waarvoor D zich moet verantwoorden voor het hof, vermeldt in welke periode de eraan ten grondslag liggende feiten zich hebben voorgedaan. Dit is voldoende. Het is niet nodig dat daarin zou worden vermeld op welke exacte tijdstippen de aan elke beklaagde verweten handelingen die het misdrijf van die telastleggingen uitmaken, werden gesteld. Ook dit blijkt voldoende uit de gegevens van het strafdossier.

Dat de burgerlijke partijen elk een andere invulling zouden geven aan de telastleggingen, of dat bepaalde feiten volgens de ene partij vallen onder de toepassing van de telastlegging A, volgens de andere onder de toepassing van de telastlegging H, brengt niet mee dat die telastleggingen duister zouden zijn, evenmin dragen ze daartoe bij. Dit is ook niet het geval voor de omschrijving of invulling die de eerste rechters gaven aan de feiten, voorwerp van de telastleggingen, of de wijze waarop ze het vonnis motiveerden.

D wordt volgens de dagvaarding vervolgd als dader, hetzij als mededader in de zin van artikel 66 Strafwetboek. Aan de hand van de omschrijving in de telastleggingen, samen met de stukken van het strafdossier, is het voor D zonder twijfel duidelijk welke concrete handelingen van (mede-)daderschap hem worden verweten en waartegen hij zich moet verdedigen. De telastleggingen hoeven die niet uitdrukkelijk te vermelden. Het hof zal bij de bespreking van de telastleggingen nagaan of bewezen is dat hij dader is van de daarin bedoelde misdrijven, hetzij mededader op een van de wijzen in artikel 66 Strafwetboek bepaald.

Voor zover D het aangevochten vonnis en/of de eerste rechters verwijt niet of onvoldoende te hebben geconcretiseerd waarom hij schuldig zou zijn aan de telastleggingen A, B, H en I, voert hij eigenlijk aan dat het vonnis onvoldoende is gemotiveerd. Deze beweerde schending van de motiveringsverplichting heeft hoe dan ook geen gevolg voor de beoordeling van de strafvordering of de strafvervolgung. De devolutieve werking die volgt uit de ingestelde beroepen en grieven heeft immers tot gevolg dat het hof de zaak opnieuw beoordeelt, binnen de perken van deze beroepen en grieven.

De rechten van verdediging van D zijn niet geschonden. De strafvordering is ontvankelijk.

4.2 Onvolledigheid dossier

O voert in zijn syntheseconclusie aan dat het dossier onvolledig zou zijn. Hij verwijst daarvoor naar het bericht van de griffie van het hof van 11 februari 2025, met de mededeling dat er nieuwe stukken aan het dossier werden gevoegd. Het is volgens hem onduidelijk om welke stukken het zou gaan.

Deze beklagde vergist zich. Het dossier is helemaal niet onvolledig. Het bericht van 11 februari 2025 en de daarin vermelde nieuwe stukken, hebben betrekking op het kantschrift van het openbaar ministerie van 18 december 2024 en het proces-verbaal van de federale gerechtelijke politie van 3 februari 2025, betreffende het uithalen en de inzage van de overtuigingsstukken op verzoek van D. Die stukken bevinden zich wel degelijk in het dossier, namelijk in de kaft procedure in hoger beroep, onder nummer 68. Door het bericht van 11 februari 2025 waren alle partijen op de hoogte dat het dossier met deze stukken zou worden vervolledigd en konden ze die stukken inkijken, zo ze dat wensten.

4.3 Samenstelling rechtbank van eerste aanleg en hof van beroep

4.3.1 D wierp voor het hof *in limine litis* een verdelingsincident op. Hij vorderde dat het dossier zou worden voorgelegd aan de eerste voorzitter van het hof van beroep te Gent, die de zaak zou moeten hertoebedelen aan de vierde kamer van het hof. In een beschikking van 27 september 2024 verklaarde de eerste voorzitter van dit hof het verdelingsincident toelaatbaar maar ongegrond.

In het tweede middel van zijn syntheseconclusie (*'onwettige samenstelling zetel eerste aanleg + hoger beroep'*), submiddel 1, herneemt D zijn eerdere argumenten over de zetelsamenstelling in beroep en vult deze aan onder meer met verwijzing naar internationale rechtspraak. Hij stelt dat de tiende kamer van dit hof de zaak niet kan behandelen in haar huidige samenstelling, op straffe van een schending van de vereisten van een onafhankelijke en onpartijdige rechtbank zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM. Minstens en ondergeschikt verzoekt hij het hof om daarover prejudiciële vragen te stellen.

Het hof stelt voorop dat het geen prejudicieel advies kan vragen aan het EHRM, omdat die mogelijkheid is voorbehouden voor het Hof van Cassatie, het Grondwettelijk Hof en de Raad van State (zie hiervoor de verklaring van het Koninkrijk België in toepassing van artikel 10 van Protocol 16 bij het EVRM).

Artikel 88, § 2 Gerechtelijk Wetboek schrijft voor dat incidenten over de verdeling van zaken onder de kamers van eenzelfde rechtbank of hof worden geregeld door de voorzitter. D is het niet eens met de beschikking van de eerste voorzitter van 27 september 2024. Met zijn prejudiciële vragen beoogt hij in essentie een wijziging daarvan te bekomen. Zijn tweede middel berust op dezelfde feitelijke grondslag als die van het eerder door hem opgeworpen verdelingsincident. Dit hof is niet bevoegd om als beroepsinstantie over dit incident te oordelen. De wet bepaalt dat de rechter naar wie de vordering wordt verwezen, gebonden is door de beslissing van de voorzitter, met dien verstande dat zijn recht om over de rechtsgrond van de zaak te oordelen onverkort blijft. Het tweede middel van D is onontvankelijk.

Ten overvloede stelt het hof vast dat voor elke benoemde rechter het vermoeden geldt van onafhankelijkheid en onpartijdigheid. De onpartijdigheid van de rechter wordt vermoed tot bewijs van het tegendeel. Het louter subjectieve gevoel van een van de partijen volstaat niet om het vermoeden te weerleggen. Dat deze zaak in eerste instantie was toebedeeld aan de vierde kamer en vervolgens is hertoebedeeld aan de tiende kamer van het hof, leidt niet tot schending van de vereiste van een onafhankelijke en onpartijdige rechtbank, zoals

gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM, ook niet nu de tiende kamer niet in de gebruikelijke samenstelling zetelt.

Het door artikel 6.1 EVRM gewaarborgde recht op een onafhankelijke en onpartijdige rechter en de daaruit afgeleide vereiste van het voorhanden zijn van objectieve en transparante criteria voor de toewijzing van een zaak aan een bepaalde kamer van een rechtscollege en voor de zetelsamenstelling van die kamer, houdt niet in dat die toewijzing en die zetelsamenstelling steeds vooraf, schriftelijk en onveranderlijk moeten zijn vastgelegd. Een behoorlijke rechtsbedeling vereist dat de korpschef van een rechtscollege binnen het bestaand wettelijk en reglementair kader de toewijzing van een zaak aan een bepaalde kamer en de zetelsamenstelling vastlegt of wijzigt rekening houdend met onder meer de beschikbaarheid van de rechters, hun deskundigheid in een bepaalde materie, hun werklust of andere daarmee vergelijkbare objectieve redenen. De aanbevelingen van de GRECO waarnaar D verwijst en de 'code zaakstoedeling' van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak doen hieraan geen afbreuk. Die aanbevelingen en adviezen impliceren niet dat de huidige kamer in deze samenstelling niet op wettige wijze (en conform het EVRM en het IVBPR) zou kunnen oordelen, wel in tegendeel. De toewijzing van de zaak aan deze kamer en in deze samenstelling is slechts ingegeven door de behoefte om aan behoorlijke rechtsbedeling te doen, zoals blijkt uit de motivering van de beschikking van de voorzitter van het hof, van 27 september 2024.

Uit artikel 19, lid 2, Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU), gelezen in het licht van artikel 2 VEU en artikel 47 Handvest, volgt dat een rechterlijke instantie in staat moet zijn om daadwerkelijke rechtsbescherming te bieden, waarvoor in de eerste plaats de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van die instantie in stand moet worden gehouden. Dit impliceert dat rechterlijke controle mogelijk moet zijn op de naleving van de wettelijke bepalingen inzake de samenstelling van de rechtsprekende formatie in elke zaak en de hertoewijzing van zaken (zie het arrest van het Hof van Justitie van 14 november 2024 (zaak C-197/23)). Artikel 109 Gerechtelijk Wetboek schrijft voor dat de eerste voorzitter de zaken onder de kamers van het hof verdeelt volgens het bijzonder reglement. Die bepaling laat de eerste voorzitter ook toe om hiervan af te wijken wanneer de behoeften van de dienst dit rechtvaardigen. Hierop is rechterlijke controle mogelijk, volgens de procedure bepaald in artikel 88, § 2 Gerechtelijk Wetboek. Die procedure beantwoordt aan de vereiste van daadwerkelijke rechtsbescherming en onafhankelijkheid, zoals gewaarborgd door artikel 19, lid 2 VEU, gelezen in het licht van artikel 2 VEU en artikel 47 Handvest. Over de interpretatie van artikel 2, artikel 6 lid 1 en 3 en artikel 19, tweede alinea VEU, gelezen in samenhang met artikel 47 Handvest, bestaat geen redelijke twijfel (meer). Het hof stelt de prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie niet.

4.3.2 In het tweede submiddel van zijn tweede middel bekritiseert D de samenstelling van de rechtbank die de zaak in eerste aanleg behandelde. Volgens hem zetelden de rechters in eerste aanleg illegaal en moet het eerste vonnis daarom nietig worden verklaard, minstens en ondergeschikt zouden hierover twee prejudiciële vragen moeten worden gesteld.

Ook in de procedure voor de eerste rechter heeft D *in limine litis* een verdelingsincident opgeworpen. De argumenten die hij nu tegen de zetelsamenstelling in eerste aanleg inroept, haalde hij ook in dat verdelingsincident aan. De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg Oost-Vlaanderen besliste in een beschikking van 20 september 2023 dat de zaak verder zou

worden behandeld door de kamer waarvoor ze was ingeleid. Hij wees erop dat de zaak correct was toebedeeld conform het bijzonder reglement en dat een behandeling voor een kamer met drie rechters meer waarborgen biedt dan een behandeling voor een alleenzettelende rechter. De rechters naar wie de zaak terug werd verwezen waren door die voorzittersbeslissing gebonden en beslisten legitiem over de grond van de zaak. Het eerste vonnis is niet nietig.

Er is evenmin reden om de voorgestelde prejudiciële vragen te stellen. Het hof verwijst naar hetgeen hierover hoger is geschreven. Dit hof kan geen prejudicieel advies vragen aan het EHRM. De nationale bepalingen over de toedeling van zaken (voor de procedure in eerste aanleg: artikel 90, derde lid en artikel 92 §1/1 Gerechtelijk Wetboek) en de rechterlijke controle daarop (procedure voorzien in artikel 88 § 2 Gerechtelijk Wetboek) beantwoorden aan de vereiste van daadwerkelijke rechtsbescherming en onafhankelijkheid, zoals gewaarborgd door artikel 19, lid 2 VEU, gelezen in het licht van artikel 2 VEU en artikel 47 Handvest. Over de interpretatie van artikel 2, artikel 6 lid 1 en 3 en artikel 19, tweede alinea VEU, gelezen in samenhang met artikel 47 Handvest, bestaat geen redelijke twijfel (meer). Het hof stelt de prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie niet.

Het recht van D op een eerlijk proces, daarin begrepen zijn rechten van verdediging, zijn op geen enkele wijze geschonden door samenstelling van de rechtbank in eerste aanleg noch door deze van het hof, in hoger beroep.

4.4 Raadplegen van de overtuigingsstukken

4.4.1 Naar aanleiding van de huiszoeking bij de VRT op 6 september 2018 en in de verdere loop van het onderzoek, werden een aantal digitale overtuigingsstukken in beslag genomen. Het betreft het overtuigingsstuk xxxx/2018, meer bepaald een usb-stick van het merk Kingston, met daarop de gegevens van de Discord-groep van Schild & Vrienden, overhandigd aan de onderzoeksrechter op het ogenblik van de huiszoeking. Het gaat eveneens om stuk xxxx/2019, bestaande uit twee DVD's. De eerste bevat de gegevens van de gesloten Facebook-groep van Schild & Vrienden, de tweede is een forensische kopie van de usb-stick Kingston en bevat dus dezelfde gegevens als die stick, namelijk de gegevens van de Discord-groep. Overtuigingsstuk xxxx/2018 is een DVD met daarop de Pano-reportage, uitgezonden op 5 september 2018. Overtuigingsstuk xxxx/2020 is een harde schijf van het merk Western Digital, met daarop onder meer de resultaten van uitlezing van de in beslag genomen gsm-toestellen.

In zijn syntheseconclusie voert D aan dat de overtuigingsstukken xxxx/2018 en xxxx/2019 niet consulteerbaar zouden zijn voor de partijen en het openbaar ministerie, noch voor het hof zelf. Aangezien de volledige strafrechtelijke vervolging is geënt op deze digitale stukken en hun inhoud, zou de strafvordering niet ontvankelijk zijn, minstens zou hij moeten worden vrijgesproken bij gebrek aan (wettig vergaard) bewijs.

4.4.2 Uit de stukken die hij voorlegt, blijkt dat D en zijn advocaten in de loop van de maand december 2024, kort voor het verstrijken van de eerste conclusietermijn voor de beklaagden, op de griffie de opgesomde digitale stukken meermaals probeerden in te kijken. De stukken bleken slechts beperkt raadpleegbaar op de ter beschikking gestelde kiosk-pc van de griffie

van het hof. Verschillende bestanden op de DVD's met overtuigingsstuknummer xxxxx/2019 konden niet geopend worden. Ook verschillende mappen, afbeeldingen en links op de usb-stick Kingston konden niet worden geopend.

Het openbaar ministerie gaf daarom op 16 december 2024 mondeling en op 18 december 2024 schriftelijk via kantschrift, aan de federale gerechtelijke politie de opdracht om de digitale stukken *“leesbaar en consulteerbaar”* te maken (zie stuk 66, kافت procedure in hoger beroep).

In het proces-verbaal met nummer xxxxx/2024 van 20 december 2024 beschrijft hoofdinspecteur W hoe de overtuigingsstukken moeten worden geopend en geraadpleegd. Samengevat stelt hij in dit proces-verbaal (zie opnieuw stuk 66, kافت procedure in hoger beroep):

- de eerste DVD van overtuigingsstuk met nummer xxxx/2019 (gegevens afgeschermd Facebook-groep van Schild & Vrienden) bevat “.html”-bestanden die kunnen geopend worden met een webbrowser zoals Chrome, Firefox of Edges. De indeling van deze html-pagina's is echter niet correct;
- de tweede DVD van overtuigingsstuk met nummer xxxx/2019 (gegevens Discord-groep van Schild & Vrienden) kan geopend worden in vijf concrete, in het proces-verbaal beschreven stappen;
- de DVD van overtuigingsstuk met nummer xxxx/2018 kan geopend worden in VLC-Media Player;
- de usb-stick Kingston met nummer xxxx/2018 bevat dezelfde bestanden als de tweede DVD van overtuigingsstuk met nummer xxxx/2019. Ze moeten op dezelfde manier worden geopend;
- de harde schijf van het merk Western Digital kan uitgelezen worden door gebruik te maken van een *docking station*.

Volgens het proces-verbaal met nummer x/2025 van 3 februari 2025 heeft D samen met een van zijn advocaten, meester Kato Van Espen, op 21 januari 2025 deze overtuigingsstukken ingezien in de lokalen van de federale gerechtelijke politie van Gent (zie stuk 68, kافت procedure in hoger beroep). De inzage nam de volledige voormiddag in beslag. Rechercheur D noteerde in het proces-verbaal: *“Er waren geen vragen, met uitzondering van enkele moeilijkheden bij het openen van bepaalde bestanden, die door de mensen van de RCCU werden verduidelijkt en weggewerkt. De collega's van de RCCU zijn meermaals in de ruimte waar de inzage plaatsvond langs geweest om woord en uitleg te geven.”*

Op 17 februari 2025 nam meester Kato Van Espen vergezeld van gerechtsdeurwaarder G nogmaals inzage van de digitale overtuigingsstukken, opnieuw in de lokalen van de federale gerechtelijke politie van Gent. Het betrof de inzage van een forensische kopie, nu de overtuigingsstukken zelf inmiddels terug waren overgebracht naar de griffie van het hof. Dit neemt niet weg dat het een werkelijke en volwaardige kopie was. De inzage vond plaats van 14.30 uur tot 15.10 uur (zie stuk 77, kافت procedure in hoger beroep). Hoofdinspecteur B vermeldde in zijn proces-verbaal met nummer x/2025 over deze inzage: *“Wij laten hen plaatsnemen in het forensisch labo van de RCCU en starten een computer op, waarop wij de map met de digitale kopie openen. Wij overlopen kort de mappenstructuur van de vier OS-*

nummers en vragen om bij technische problemen ons in kennis te stellen. De inzage verloopt zonder vragen en om 15.10 uur meldt meester Van Espen dat zij klaar zijn.”

Uit de processen-verbaal van 3 en 17 februari 2025 blijkt ontegensprekelijk dat alle digitale overtuigingsstukken effectief en wel degelijk leesbaar en consulteerbaar waren voor D, en dus ook voor alle andere partijen zo ze dat wensten. D (en/of zijn advocaten) heeft (hebben) deze digitale stukken ook effectief ingekeken en geraadpleegd, in leesbare vorm, in de lokalen van de federale gerechtelijke politie. Op geen enkel ogenblik tijdens de procedure voor het hof, noch in conclusies, stelde hij dat er problemen waren met de inzage op de computer ter beschikking gesteld door de federale gerechtelijke politie, met als enige uitzondering de vermelding van verder niet geconcretiseerde foutmeldingen zoals Youtube- en Discordlinks die niet meer zouden werken. Alle stukken en processen-verbaal van gerechtsdeurwaarder G die D voorlegt en waaruit moet blijken dat de overtuigingsstukken niet leesbaar en niet consulteerbaar zijn, hebben betrekking op de raadpleging van diezelfde overtuigingsstukken op de griffie van het hof, op de door de griffie ter beschikking gestelde kiosk-pc (zie stukken 1 tot en met 23 van D, neergelegd op de rechtszitting van 28 februari 2025, zie het proces-verbaal van vaststelling van 17 februari 2025, neergelegd op de rechtszitting van 28 februari 2025 – stuk 85, kaft procedure in hoger beroep; zie stuk 2 van D, uit bundel II neergelegd op de rechtszitting van 1 april 2025). Ook de inhoud van de post-its die zijn aangebracht op de digitale overtuigingsstukken zoals neergelegd op de griffie van het hof, heeft enkel betrekking op de vastgestelde problemen bij consultatie van die stukken op de griffie van het hof.

Dat die stukken slechts beperkt leesbaar waren op de computer ter beschikking gesteld op de griffie van het hof, doet er niet aan af dat D die stukken wel in leesbare vorm heeft kunnen inkijken en raadplegen in de kantoren van de federale gerechtelijke politie, op een daar ter beschikking gestelde computer. Veelzeggend in dat verband is dat gerechtsdeurwaarder G meester Van Espen op 17 februari 2025 niet alleen vergezelde bij de inzage van de stukken op de griffie van het hof, maar ook bij de inzage op diezelfde dag van de forensische kopie van diezelfde stukken in de kantoren van de federale gerechtelijke politie. Nochtans maakte de gerechtsdeurwaarder blijkbaar geen proces-verbaal op met betrekking tot de inzage in de kantoren van de federale gerechtelijke politie.

Zo de overige partijen de stukken hadden willen raadplegen, hadden ze dit op dezelfde manier kunnen doen, eveneens in de kantoren van de federale gerechtelijke politie. Het volstond om daarvoor een afspraak te maken, eventueel met tussenkomst van het openbaar ministerie, net zoals D en zijn advocaten hebben gedaan.

Alle partijen hebben de digitale overtuigingsstukken, zo ze dat wensten, kunnen controleren zodat ze er op effectieve wijze tegenspraak over konden voeren. Ze hebben perfect kunnen nagaan of de data, ter beschikking gesteld door de VRT, ook elementen à décharge bevatten. De rechten van verdediging van de beklaagden zijn niet geschonden. Er is geen enkele reden om de processen-verbaal die melding maken van de resultaten van de exploitatie en analyse van de digitale stukken, te weren. De strafvordering is niet onontvankelijk.

Ook voor het hof waren alle overtuigingsstukken tijdens het beraad consulteerbaar in leesbare vorm. Het hof heeft alle digitale stukken zelfstandig kunnen inkijken. Anders dan D laat uitschijnen, diende het hof deze stukken niet te consulteren op de kiosk-pc van de griffie

van het hof, zoals die op de griffie ter beschikking wordt gesteld aan partijen. Geen enkele wettelijke bepaling schrijft voor dat de magistraten van het hof die digitale overtuigingsstukken wensen te raadplegen, dit enkel mogen doen op computermateriaal van de griffie. Geen enkele wettelijke bepaling verbiedt dat de magistraten van het hof digitale overtuigingsstukken consulteren op eigen computermateriaal.

Om alle bovenstaande redenen gaat het hof niet in op de vraag van D, geformuleerd in de replieken op de rechtszitting van 1 april 2025, om samen met alle partijen in openbare rechtszitting de digitale overtuigingsstukken te bekijken.

4.5 Regelmatigheid huiszoeking van 6 september 2018 – getuigenverhoor van diezelfde datum

4.5.1 D voert in conclusies aan dat de afstapping of huiszoeking bij de VRT die plaatsvond op 6 september 2018, *“op volkomen onwettige wijze”* zou zijn gebeurd, onder andere omdat de VRT op voorhand werd verwittigd van de komst van de onderzoeksrechter om een huiszoeking te doen. Al in het arrest van 29 juni 2021 besliste de kamer van inbeschuldigingstelling te Gent dat de huiszoeking volstrekt regelmatig is verlopen: *“De uitvoering van die huiszoeking wordt afdoende beschreven in het proces-verbaal d.d. 6 september 2018 van onderzoeksrechter S en griffier L, alsook in de processen-verbaal met de nummers x/2018 en x/2018 van de FGP. Dat vooraf contact wordt opgenomen met een derde bij wie de huiszoeking zal worden uitgevoerd is niet zo ongebruikelijk als de verzoeker wil laten uitschijnen, vooral niet wanneer het om (rechts)personen gaat die niet door de vervolging worden geviséerd en waarvan men geredelijk mag aannemen dat zij geen enkel belang hebben om het onderzoek tegen te werken. Hoe dan ook maken dergelijke voorafgaande contacten op zich een huiszoeking niet onregelmatig. Hierbij merkt het hof ten overvloede op dat de huiszoeking bij de VRT daags na het aanvankelijk pv werd uitgevoerd zodat het overduidelijk is dat de actie van de onderzoeksrechter er op gericht was om de betreffende Pano-reportage te dupliceren en als bewijs in beslag te nemen en om de reporter te verhoren. Deze reportage is immers evident het startpunt en de basis van het verder onderzoek. Niets belet de onderzoeksrechter om daartoe – wanneer hij dat nuttig acht – om praktische redenen zijn bezoek en zijn intenties vooraf aan de VRT aan te kondigen. Nergens in de wet staat dat een huiszoeking niet vooraf zou mogen worden aangekondigd, laat staan dat een onderzoeksrechter zich zou moeten verantwoorden voor de strategische keuzes en de praktische overwegingen die hij maakt met betrekking tot het vervullen van zijn opdracht en met name het voeren van het onderzoek. De onderzoeksrechter heeft daarbij alle nodige maatregelen getroffen en het nodige deskundig onderzoek bevolen om de volledigheid en de betrouwbaarheid van het bewijsmateriaal te garanderen.”*

De kamer van inbeschuldigingstelling hernam deze overwegingen in het arrest van 28 december 2021, gevelde in het kader van de procedure *“zuivering van nietigheden”* met toepassing van artikel 235bis Wetboek van Strafvordering en voegde er aan toe: *“dat de onderzoeksrechter zich persoonlijk ter plaatse begaf en de VRT voorafgaandelijk op de hoogte werd gebracht van de gerechtelijke actie en zich daarbij liet bijstaan door een advocaat is tevens logisch te kaderen binnen het spanningsveld tussen justitie en de media in het licht van de bescherming van het journalistieke bronnengeheim. Krachtens de artikelen 2, 3 en 5 van de wet van 7 april 2005 tot bescherming van de journalistieke bronnen kunnen journalisten en*

redactiemedewerkers er niet toe gedwongen worden hun informatiebronnen vrij te geven en inlichtingen, opnames en documenten te verstrekken die onder meer de identiteit van hun informanten kunnen onthullen of de aard of herkomst van hun informatie kunnen prijsgeven. In die omstandigheden was het zeker gerechtvaardigd dat tijdens de huiszoeking in de lokalen van de VRT een bijzondere terughoudendheid aan de dag werd gelegd door deze onderzoekshandeling door de onderzoeksrechter in persoon te laten uitvoeren en de VRT toe te laten zich tijdens deze verrichting te laten bijstaan door een advocaat.”

Voor zover D aanvoert dat de huiszoeking van 6 september 2018 een onregelmatige vorm van bewijsverkrijging is, nu door de voorafgaande verwittiging van de komst van de onderzoeksrechter er een schending zou zijn geweest van het beroepsgeheim en van het geheim van het onderzoek, kan hij dit niet nogmaals opwerpen in huidige procedure ten gronde voor het hof. Hetzelfde geldt voor de vaststelling dat de huiszoeking werd uitgevoerd door onderzoeksrechter S, die door het geven van welbepaalde “likes” op sociale media, een schijn van partijdigheid heeft gewekt, waarna ze zelf in het door D ingediende verzoek tot wraking heeft berust. De kamer van inbeschuldigingstelling besliste in het arrest van 28 december 2021 immers definitief dat deze door D aangehaalde omstandigheden geen redenen zijn om te besluiten tot onregelmatigheid van de huiszoeking (zie art. 235bis, § 5 Wetboek van Strafvordering).

Bovendien blijkt uit niets dat die omstandigheden de waarde en de betrouwbaarheid van de bij de huiszoeking bekomen bewijzen hebben aangetast.

4.5.2 D beklagt zich verder over het getuigenverhoor dat de onderzoeksrechter tijdens die bewuste huiszoeking uitvoerde. Dat de onderzoeksrechter journalist T onder eed hoorde op een ogenblik dat de huiszoeking nog bezig was, maakt niet dat dit getuigenverhoor, laat staan de huiszoeking zelf, onwettig zou zijn. Niets belette dat de onderzoeksrechter de getuige hoorde, terwijl enkele van de chercheurs die de onderzoeksrechter bijstonden, ondertussen de overhandigde usb-stick met data nakeken op relevantie en volledigheid (zie nav. pv met nr. x/2018, p. 53 strafdossier, OK 2, kaft 2). Dit is ook niet zo voor het gegeven dat advocaat T, S (“Head Legal Department” VRT) en St (hoofredacteur duiding VRT) dit getuigenverhoor bijwoonden. Voor een belangentegenstrijdigheid tussen de getuige enerzijds en de opgesomde aanwezigen of de VRT anderzijds is geen enkele aanwijzing. De aanwezigheid van advocaat T moet ongetwijfeld worden gekaderd in het hoger weergegeven, door de kamer van inbeschuldigingstelling genoemde spanningsveld tussen justitie en media, en de bescherming van het journalistiek bronnengeheim. Artikel 73 Wetboek van Strafvordering schrijft voor dat de onderzoeksrechter de getuigen ieder afzonderlijk en buiten de aanwezigheid van de verdachte hoort. Aan die toepassingsvoorwaarde is voldaan. De onderzoeksrechter hoorde enkel T als getuige, maar niemand van de overige opgesomde aanwezigen. Geen van de beklaagden was bij dit getuigenverhoor aanwezig. Niemand van de opgesomde aanwezigen is bij dit getuigenverhoor tussengekomen.

Dat advocaat T, S en St wel aanwezig waren bij dit getuigenverhoor en niet D, impliceert geen schending van diens rechten van verdediging. D heeft op elk ogenblik in de procedure volop tegenspraak kunnen voeren over dit getuigenverhoor, wat hij ook effectief heeft gedaan. Op geen enkel ogenblik heeft hij aan de rechtbank of het hof gevraagd om T te horen als getuige op de rechtszitting.

D verwijt de onderzoeksrechter op geen enkel ogenblik aan T te hebben gevraagd hoe hij precies in het bezit is gekomen van de inhoud van de Discordgroep. Niets verplichtte haar die vraag te stellen. Dat ze die vraag niet stelde, is zeker niet onlogisch. T is journalist. Op grond van de hoger al aangehaalde artikelen 2, 3 en 5 van de wet van 7 april 2005 tot bescherming van de journalistieke bronnen was en is T er niet toe gehouden zijn informatiebron vrij te geven. Aan de toepassingsvoorwaarden van artikel 4 van diezelfde wet is niet voldaan. Zo de onderzoeksrechter T toch die vraag zou hebben gesteld, zou hij ongetwijfeld dit bronnengeheim hebben ingeroepen.

Al deze door D ingeroepen omstandigheden van dit getuigenverhoor, uitgevoerd tijdens de huiszoeking, hebben de bewijswaarde van het verhoor en de huiszoeking op geen enkele manier aangetast of obscuur gemaakt. Het is evenmin zo dat hierdoor is aangetoond dat de bewijsgaring niet transparant of oncontroleerbaar is geworden, of dat hieruit blijkt dat de overhandigde kopieën van de Facebook- en Discordgroep niet authentiek, onbetrouwbaar of onvolledig zouden zijn.

D verwijt de verbalisanten valsheid in de bewijsgaring. Alles wat in proces-verbaal x/2018 (p. 429 strafdossier, OK 2, kaft 2) staat, zou niet in overeenstemming zijn met de waarheid. Nochtans wordt nergens in dat proces-verbaal vermeld dat de usb-stick werd bekomen naar aanleiding van het verhoor door de onderzoeksrechter van T, zoals D in zijn syntheseconclusies beweert. Hoogstens is in het proces-verbaal een verkeerde datum vermeld: de verbalisanten vermelden dat de Discordgegevens werden bekomen op 7 september 2018, terwijl dit op 6 september 2018 was. Een materiële vergissing begaan door het vermelden van een onjuiste datum, is evident niet gelijk te stellen met het plegen van het misdrijf valsheid in geschriften. Enige andere onjuistheden haalt D niet aan.

4.6 Wijze van bewijsgaring

4.6.1 D voert in conclusies aan dat (kopieën van) de communicaties van Schild & Vrienden zoals gevoerd in de afgeschermdde Facebookgroep en Discordgroep, zoals opgeslagen op de digitale gegevensdragers, zijn bekomen door het plegen van misdrijven, en om die reden onregelmatig verkregen en nietig zijn. Het gebruik ervan zou strijdig zijn met het recht op een eerlijk proces.

T, de VRT-journalist die de Pano-reportage maakte die de start vormde voor het gerechtelijk onderzoek, stelde in de reportage: *“onze redactie kan meelesen met een lid van Schild & Vrienden in geheime onlinediscussiegroepen onder meer op Facebook”*.

Uit het strafonderzoek blijkt dat nieuwe, kandidaat-deelnemers aan de (afgeschermdde) Facebookgroep maar konden worden toegevoegd of toegelaten na uitnodiging door een andere, eerder al toegelaten deelnemer (zie bv. de verklaring hierover van O, afgelegd bij de onderzoeksrechter op 29 april 2019, p. 99 strafdossier, kaft 3, OK 1). Ook tot de (geheime) Discordgroep werd een kandidaat-deelnemer slechts toegelaten nadat die kandidaat via Facebook een uitnodiging had ontvangen en een link om in te loggen (zie bv. de verklaring van W van 29 mei 2019, p. 197 strafdossier, kaft 3, OK 1).

T, noch een andere journalist, nam zelf deel aan de conversaties in die Facebook- en Discordgroep. D maakt aannemelijk dat T en/of andere journalisten die de Pano-reportage maakten, kennis kregen van de inhoud van de Facebook- en Discordgroep via een aan beide groepen ander toegelaten lid van Schild & Vrienden, namelijk V. Hoe dat concreet in zijn werk is gegaan, is niet duidelijk. Het is mogelijk dat V zelf, bijvoorbeeld via een usb-stick of een andere digitale weg, die data in verschillende keren, op meerdere ogenblikken, overmaakte aan de VRT, die de gegevens vervolgens op haar beurt opsloeg, kopieerde en bezorgde aan de politie en onderzoeksrechter. De vermelding in verschillende processen-verbaal dat het de VRT is die een kopie of een export maakte, sluit dit alleszins niet uit.

Het is ook mogelijk dat V toeliet dat een of meer VRT-journalisten gebruik maakten van zijn gebruikersnaam en paswoord om zichzelf toegang tot beide groepen te verschaffen, ook zonder de aanwezigheid van V zelf.

Dat het zeker niet uitgesloten is dat dit op de eerste manier gebeurde, blijkt uit de vaststelling dat ook de door D geraadpleegde technisch raadsman, KM, die mogelijkheid niet uitsloot. Zo meldde deze technisch raadsman in zijn verslag van 27 maart 2025 (p. 33, stuk 1, bundel I, neergelegd op de rechtszitting van 1 april 2025): *“De facebook data werd digitaal aangeleverd door VRT aan de FGP. De data werd verzameld, gebruik makend van het account met ID X op naam van V. **Het is niet duidelijk of de data door deze persoon werd aangeleverd of deze persoon toegang verschaft aan VRT tot zijn account.**”* (benadrukking door het hof)

Zelfs zo de tweede hypothese van toepassing zou zijn, impliceert dit nochtans niet dat een of meer medewerkers aan de Pano-reportage zich schuldig hebben gemaakt aan het misdrijf af luisteren van communicatie, bedoeld in artikel 314bis, § 1, Strafwetboek, zoals D stelt.

Dit artikel bepaalt: *“Met gevangenisstraf van zes maanden tot twee jaar en met geldboete van tweehonderd frank tot tienduizend frank of met een van die straffen alleen wordt gestraft hij die:*

1° ofwel, opzettelijk, met behulp van enig toestel niet voor publiek toegankelijke communicatie, waaraan hij niet deelneemt, onderschept of doet onderscheppen, er kennis van neemt of doet van nemen, opneemt of doet opnemen, zonder de toestemming van alle deelnemers aan die communicatie;

2° ofwel, met het opzet een van de hierboven omschreven misdrijven te plegen, enig toestel opstelt of doet opstellen.”

Artikel 314bis, § 2, Strafwetboek voorziet: *“Met gevangenisstraf van zes maanden tot drie jaar en met geldboete van vijfhonderd euro tot twintigduizend euro of met een van die straffen alleen wordt gestraft hij, die wetens de inhoud van niet voor publiek toegankelijke communicatie of gegevens van een informaticasysteem die onwettig onderschept of opgenomen zijn of waarvan onwettig kennis genomen is, onder zich houdt, aan een ander persoon onthult of verspreidt, of wetens enig gebruik maakt van een op die manier verkregen inlichting.*

De communicatie gevoerd in de Facebook- en Discordgroep betrof weliswaar privé-communicatie in de betekenis van en zoals bedoeld in deze wettelijke bepalingen, zijnde communicatie die niet bestemd is om door iedereen gehoord of ontvangen te worden.

Artikel 314*bis* Strafwetboek is niet alleen van toepassing op mondelinge, maar ook op elektronische communicatie.

Artikel 314*bis*, § 1, Strafwetboek is nochtans wel slechts van toepassing op het onderscheppen van niet voor het publiek toegankelijke communicatie en niet op de onderschepping van gegevens in een informaticasysteem. Onder informaticasysteem moet worden verstaan elk systeem voor de opslag, verwerking of overdracht van data, zoals computers, chipkaarten, netwerken of onderdelen daarvan, telecommunicatiesystemen of onderdelen daarvan die een beroep doen op informatechnologie. Ook een sociale netwerksite zoals Facebook of een Discordserver behoort daartoe. De onderschepping van gegevens in een informaticasysteem valt onder het misdrijf “*hacking*”, opgenomen in artikel 550*bis* Strafwetboek.

De door D in zijn syntheseberoepsconclusie gesuggereerde prejudiciële vraag moet niet worden gesteld. Het loutere feit dat een bepaalde gedraging niet valt onder de toepassing van een specifieke strafbepaling, houdt geen schending van het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel in. Dit geldt in dit geval des te meer daar die gedraging – het onderscheppen van gegevens van een informaticasysteem – desgevallend wel onder de toepassing van een andere strafrechtelijke bepaling kan vallen (namelijk deze van art. 550*bis* Strafwetboek). De gesuggereerde vraag is bovendien onnauwkeurig, nu D nalaat te verduidelijken en te concretiseren waaruit in dit geval de schending van het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel zou bestaan, of waarom het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel zouden zijn geschonden. Er is klaarblijkelijk geen schending van het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel.

Bovendien zijn de gedragingen van artikel 314*bis*, § 1, Strafwetboek slechts strafbaar wanneer ze direct gebeuren, terwijl de communicatie plaatsvindt. Dit laatste is in dit geval niet aangetoond. Het blijkt niet met voldoende zekerheid dat T of een andere bij de Pano-reportage betrokken medewerker, de communicatie in de beide afgeschermdes groepen hebben onderschept of doen onderscheppen, er kennis van namen of deden van nemen, opnamen of deden opnemen, op het ogenblik dat die communicatie tussen de verschillende leden effectief aan de gang was.

Ook artikel 314*bis*, § 2, Strafwetboek is slechts van toepassing op direct afgeluisterde communicatie, terwijl dat in dit geval niet is aangetoond. Dat St, S en advocaat T de opname van de Pano-reportage onder zich zouden hebben gehouden en zich zo schuldig zouden hebben gemaakt aan een inbreuk op artikel 314*bis*, § 2 Strafwetboek, is hoe dan ook zonder relevantie voor de beoordeling van de regelmatigheid van de bewijsgaring. Het onder zich houden van desgevallend onwettig verkregen gegevens, staat los van de bewijsverkrijging of -vergaring zelf en heeft daarop geen enkele invloed. Het is een misdrijf dat hoogstens in de tijd kan volgen op die verkrijging of die vergaring, maar het heeft op zichzelf geen impact op de inhoud van dat bewijs zelf of op de waarde daarvan. Hetzelfde geldt voor de latere onthulling of verspreiding van die gegevens, door uitzending van de reportage op televisie.

4.6.2 Volgens D zijn de berichten van de afgeschermdes Facebook- en Discordgroep van Schild & Vrienden, zoals opgeslagen op de digitale gegevensdragers die deel uitmaken van het

strafdossier, niet alleen bekomen door het plegen van een inbreuk op artikel 314bis, § 1, Strafwetboek, maar ook door het misdrijf *hacking*, strafbaar gesteld door artikel 550bis Strafwetboek.

Artikel 550bis Strafwetboek bepaalt: “§ 1. Hij die, terwijl hij weet dat hij daartoe niet gerechtigd is, zich toegang verschaft tot een informaticasysteem of zich daarin handhaaft, wordt gestraft met gevangenisstraf van zes maanden tot twee jaar en met geldboete van zesentwintig frank tot vijftigduizend frank of met een van die straffen alleen. Wanneer het misdrijf, bedoeld in het eerste lid, gepleegd wordt met bedrieglijk opzet, bedraagt de gevangenisstraf zes maanden tot drie jaar.”

Het hof herhaalt dat het zeker mogelijk is dat V de data zelf rechtstreeks bezorgde(n) aan de VRT. Anderzijds is niet helemaal uitgesloten dat een of meer medewerkers van de Pano-reportage toegang kregen tot de afgeschermden groepen door gebruik te maken van de inloggegevens van V. In die laatste hypothese wijst niets er op dat de VRT-medewerkers er moesten van uit gaan dat dit gebeurde zonder medeweten en zonder toestemming van V zelf. Ook de leden van Schild & Vrienden zelf achtten dit destijds weinig waarschijnlijk, aangezien ze het in een Telegramconversatie van 6 september 2018, aangetroffen op de iMac computer van D bij de huiszoeking op zijn toenmalig adres, steeds opnieuw hadden over een “mol” in hun midden (zie bv. p. 30 strafdossier, OK 3, kaft 2). In diezelfde conversatie die ook de volgende dag nog verder ging, vroeg S op 7 september 2018 om 0.35 uur aan Dt: “Dt, acht je het mogelijk dat er geen mol is en dat ze gehackt hebben”, waarop Dt onmiddellijk antwoordde: “Onwaarschijnlijk, als ze gehackt zouden hebben dan denk ik eerder iets van een paswoord geraden of zoiets ‘simpel’. Facebook, discord en Dropbox hack je niet zomaar rap even” (p. 36 strafdossier, OK 3, kaft 2).

In de hypothese dat de VRT-medewerkers zichzelf toegang verschaften tot de afgeschermden Facebook- en Discorgroep door gebruik te maken van inloggegevens van V, zelfs met diens toestemming, is voldaan aan de toepassingsvoorwaarden voor het misdrijf *hacking*, zoals omschreven in artikel 550bis, § 1, Strafwetboek. In dat geval was V immers gerechtigd om toegang te nemen tot de afgeschermden Facebook- en Discorgroep, maar de journalist(en) die, zelfs met zijn toestemming, gebruik maakten van diens account, login en/of paswoord(en) waren dat niet. Ze werden niet toegelaten tot die groepen via de beheerder ervan, of via een van de moderatoren.

Artikel 550bis, § 2, Strafwetboek is in dit geval hoe dan ook niet van toepassing. Die bepaling is slechts toepasselijk zo diegene die toegang neemt tot het informaticasysteem daartoe initieel gerechtigd was, maar zijn toegangsbevoegdheid heeft overschreden.

4.6.3 Enkel in de hierboven vermelde hypothese dat de journalist(en) van de VRT gebruik maakte(n) van de inloggegevens van V zou er desgevallend sprake kunnen zijn van onrechtmatig verkregen bewijs. Zelfs in dat geval is er echter geen sprake van een schending van het recht op een eerlijk proces of nietig verklaring van het onrechtmatig verkregen bewijs.

Behoudens wanneer de wet uitdrukkelijk anders bepaalt, kan het gebruik van onregelmatig verkregen bewijs slechts worden geweerd indien de bewijsverkrijging de betrouwbaarheid

van het bewijs aantast of indien hierdoor het recht op een eerlijk proces in gevaar wordt gebracht.

De rechter dient hierbij rekening te houden met al de omstandigheden van de zaak, waaronder de wijze waarop het bewijs werd verkregen, de omstandigheden waarin de onregelmatigheid werd begaan, de ernst van de onrechtmatigheid en de mate waarin hierdoor het recht van de wederpartij werd geschonden, de bewijsnood van de partij die de onregelmatigheid beging en de houding van de wederpartij.

Op grond van artikel 32 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering gaat de rechter na of het gebruik van bewijs dat verkregen is door een onregelmatigheid waardoor geen op straffe van nietigheid voorgeschreven vormvereiste is miskend en het bewijs niet onbetrouwbaar is geworden, in strijd is met het recht op een eerlijk proces in zijn geheel. Hierbij houdt de rechter rekening met onder meer één of meer van volgende omstandigheden:

- de onregelmatigheid werd al dan niet opzettelijk begaan of ingevolge een grove onachtzaamheid die daardoor moet worden gelijkgesteld met een opzettelijke onregelmatigheid;
- de ernst van het misdrijf overstijgt veruit de begane onregelmatigheid;
- de onregelmatigheid betreft alleen een materieel element van het bestaan van het misdrijf;
- de onregelmatigheid heeft een louter formeel karakter;
- de onregelmatigheid heeft geen weerslag op het recht of de vrijheid die door de overschreden norm wordt beschermd.

Afgezien van deze of andere criteria zijn opzettelijk begane of daarmee gelijk te stellen onregelmatigheden die getuigen van een grove onachtzaamheid, principieel niet te verenigen met de loyaliteit en de regelmatigheid van de bewijsgaring die in een rechtsstaat moeten kunnen worden verwacht van de vervolgende en opsporende instanties, of van diegene die aangifte doet van een misdrijf. Bijgevolg is het recht op een eerlijk proces in de regel miskend en moet het onregelmatige bewijsmateriaal uit het debat worden geweerd wanneer de vermelde instanties een opzettelijke onregelmatigheid hebben begaan, dan wel een onregelmatigheid die getuigt van een grove onachtzaamheid, rekening houdend met alle concrete omstandigheden van de zaak, waaronder hun opdracht, hun handelwijze, de beschikbare informatie en hun normaal te verwachten kennis van de toepasselijke regelgeving ten tijde van het begaan van de onregelmatigheid. Het is slechts anders wanneer de rechter vaststelt dat deze gevolgtrekking kennelijk onevenredig is met een of meer andere criteria die hij concreet toelicht, in het bijzonder de verhouding tussen de begane onregelmatigheid en de ernst en het belang van hetgeen op het spel staat.

4.6.4 Of er in dit geval voor het bekomen van de gegevens van de afgeschermden Facebook- en Discordgroep nu een inbreuk werd gepleegd op artikel 314*bis* Strafwetboek, of op artikel 550*bis* Strafwetboek, deze begane onregelmatigheid heeft de betrouwbaarheid van het bewijs niet aangetast.

Het bewijs – meer bepaald de berichten afkomstig van de afgeschermden Facebook- en Discordgroep, zoals opgeslagen op de digitale gegevensdragers met

overtuigingsstuknummers x/2018 en x/2019 – is in dit geval niet vergaard door de politie of de onderzoeksrechter zelf. Het zijn – nog steeds in de hypothese dat het niet V zelf is die de gegevens aan de VRT bezorgde(n) - de VRT-journalisten die dit deden en die gegevens vervolgens ter beschikking stelden van de gerechtelijke overheden, op uitdrukkelijke vraag van die laatste. De politie en onderzoeksrechter zijn er op een volledig rechtmatige en rechtsgeldige wijze in het bezit van gekomen.

De VRT-journalisten verwerkten de berichten in een reportage voor het programma Pano. Uit niets blijkt dat ze een andere bedoeling hadden dan een reportage maken over Schild & Vrienden. De VRT zelf deed geen aangifte bij de politie of andere gerechtelijke overheden van mogelijke misdrijven die uit de verzamelde gegevens en berichten zouden kunnen blijken. Het is daarentegen het openbaar ministerie dat het initiatief nam voor het opstarten van een onderzoek. De reportage werd uitgezonden op 5 september 2018 's avonds. Om 22.54 uur nam substituut-procureur des Konings J contact op met de federale gerechtelijke politie met de vraag om nazicht te doen van de reportage, waarna de politie het aanvankelijk proces-verbaal met nummer GE.10.x/2018 opstelde (p. 4 strafdossier, OK 1, kaft 1). Daags nadien vorderde de parketmagistraat een gerechtelijk onderzoek.

4.6.5 Niets wijst er op dat de inhoud van de overtuigingsstukken niet zou overeenstemmen met de werkelijkheid, of niet waarheidsgetrouw zou zijn. D tracht in conclusies uit alle macht aan te tonen dat de berichten werden gemanipuleerd en gewijzigd, en suggereert dat ze werden vervalst, maar slaagt daar niet in.

Deskundige C van de bv Nobot concludeerde in zijn verslag na onderzoek van de Discordgegevens, zoals overgemaakt door de VRT aan de politie en onderzoeksrechter (OK 12, kaft 4):

“1. Er werden heel wat technische bewijzen gevonden die aantonen dat deze data authentiek zijn en dat deze berichten afkomstig zijn uit de Discord-groep ‘Schild & Vrienden’ welke beheerd werd door D.

2. Er werden heel wat technische bewijzen gevonden die aantonen dat de gebruiker ‘D’ in deze data afkomstig van Discord ook effectief de persoon D is die bekend is in Vlaanderen en al geruime tijd politiek campagne voert.”

Hij kwam tot deze conclusies onder meer om de volgende redenen:

“Zo konden de unieke gebruiker-id’s welke vermeld werden in de logs geverifieerd worden bij Discord door gebruik te maken van de Discord API, ook het account van gebruiker ‘D’ kon op deze manier geverifieerd worden. Dit account bestaat nog steeds en kan door iedereen met enige technische kennis en een Discord-account geraadpleegd worden op de servers van Discord.

Naast gebruiker-id’s zijn er ook bijlagen gevonden, afbeeldingen en andere bestanden welke een gebruiker in een chat aan zijn of haar bericht kan koppelen. Deze bestanden worden door zo’n gebruiker eerst naar de servers van Discord opgeladen en vervolgens wordt de url naar zo’n bestand aan het bericht gekoppeld. Nu blijkt dat deze bijlagen, of ‘attachments’ zoals

Discord ze noemt, niet verwijderd werden toen de Schild & Vrienden chatgroep op 5 september 2018 werd opgedoekt. De urls in de berichten die verwezen naar bijlagen kunnen dus nog steeds opgevraagd worden. Deze urls bevatten naast de bestandsnaam ook het unieke kanaalID, zeg maar het unieke nummer van de chatgroep waarin dit bestand werd gepost.

In totaal werden er zo 2856 bestanden geüpload naar Discord in de chatgroep van Schild en Vrienden, al deze bestanden zijn nog steeds te raadplegen op de servers van Schild en Vrienden, hun bestaan kan dus moeilijk ontkend worden. Evenmin kan ontkend worden dat deze bestanden ooit werden geüpload naar de chatgroep van Schild en Vrienden aangezien het unieke nummer van het chatkanaal waarin deze bestanden werden gepost vervat zit in de url welke naar deze bestanden verwijst. Deze bestanden leverden ook het nodige technische bewijs om gebruiker 'D' te identificeren als zijnde D. Heel wat van de bestanden die deze gebruiker heeft gepost blijken screenshots te zijn, afbeeldingen welke een opname van het computerscherm tonen, en hierop is in meerdere gevallen informatie te vinden die de identiteit van gebruiker 'D' prijsgeven als zijnde D. Zo zijn er screenshots te vinden waarop D privéberichten van zijn andere social media accounts opstelt zijnde zijn officiële Twitter- en Facebookaccount. Andere screenshots tonen dan weer zijn volledige naam op het bureaublad van zijn iMac computer waarop 'D' wordt weergegeven als zijn volledige naam.

Inhoudelijk zijn er ook een aantal berichten die op basis van voorkennis de identiteit van gebruiker 'D' prijsgeven als zijnde D. Zo zijn er bijvoorbeeld twee berichtenreeksen welke screenshots tonen van interviews welke D gaf, waarbij opvalt dat deze screenshots werden gepost ruim een week voor de officiële publicatie van het artikel in de media. Enkel D kan deze screenshots op dat moment hebben gemaakt en gepost want enkel hij was op de hoogte van deze informatie."

Hieruit blijkt voor het hof met voldoende zekerheid dat de Discordgegevens effectief afkomstig zijn van de afgeschermdde Discordgroep van Schild & Vrienden en dat de berichten toegeschreven aan de auteurs ervan, daadwerkelijk door die auteurs werden geplaatst. Nergens in zijn verslag maakt de deskundige melding van (inhoudelijke of andere) manipulatie van die gegevens en berichten, na nochtans doorgedreven onderzoek ervan. De door D voorgehouden manipulatie is dan ook niet aannemelijk.

Het hof heeft geen enkele reden om aan te nemen dat dit voor de gegevens afkomstig van de afgeschermdde Facebookgroep anders zou zijn. Het is juist dat deskundige C geen technische conclusies kon koppelen aan het onderzoek van de Facebookberichten. Facebook schermde de historische data van de ondertussen verwijderde groep Schild & Vrienden zeer goed af, zo stelt de deskundige, zodat zonder medewerking van Facebook het onmogelijk is de authenticiteit van de data aan te tonen.

Hieruit concluderen dat de Facebookgegevens en -berichten niet authentiek zouden zijn, is nochtans onjuist. Het tegendeel volgt uit de verklaringen van talrijke andere leden van de afgeschermdde Facebook- en /of Discordgroep, aan wie de politie de aan hen toegeschreven (mogelijk strafbare) berichten en memes voorlegde bij verhoor. L bevestigde uitdrukkelijk de aan hem toegeschreven berichten, geplaatst in de Facebookgroep, te hebben gestuurd (p. 91 strafdossier, OK 4, kaft 3). Hetzelfde deden (naam) (p. 189 strafdossier, OK 4, kaft 3), (naam) (p. 293 strafdossier, OK 4, kaft 3), (naam) (p. 376 strafdossier, OK 4, kaft 3), naam (p. 410

strafdossier, OK 4, kaft 3) en (naam) (p. 564 strafdossier, OK 4, kaft 3). Volgens (naam) kon het wel dat hij de auteur was van de hem voorgelegde Facebookberichten (p. 395 strafdossier, OK 4, kaft 3).

(naam) gaf toe de hem voorgelegde Discordberichten te hebben geschreven (p. 54 strafdossier, OK 4, kaft 3). Ook (naam) deed dit (p. 435 strafdossier, OK 4, kaft 3).

(naam) die eveneens strafrechtelijk werd vervolgd en veroordeeld door de eerste rechter, maar niet betrokken is in de huidige beroepsprocedure, erkende de Facebookberichten die de politie hem voorlegde, te hebben geschreven (p. 125 strafdossier, OK 4, kaft 3). Beklaagde O gaf toe dat het hem voorgelegde Facebookbericht over de Joden van hem afkomstig is (p. 104 strafdossier, OK 4, kaft 3). Ook W gaf bij confrontatie met bepaalde memes toe dat hij ze had gemaakt (p. 145 strafdossier, OK 4, kaft 3).

Enkel (naam) suggereerde dat de hem toegedichte berichten zouden zijn verstuurd via een vals Facebookprofiel, maar kon niet antwoorden op de vraag wie met dat doel dan wel zo'n vals Facebookprofiel op zijn naam zou aanmaken.

Dat (medewerkers van) de VRT zelf de inhoud van bepaalde berichten inhoudelijk zou(den) hebben gewijzigd of gemanipuleerd zodat de inhoud ervan niet overeenstemt met de werkelijkheid, zoals D voorhoudt, of dat ze zouden geschreven zijn door iemand anders dan diegene die als auteur bij die berichten is vermeld, is dan ook volstrekt onaannemelijk. Het valt niet in te zien welk belang ze er bij had om dat te doen. Uit niets blijkt dat de Pano-reportage een subjectieve missie had, namelijk D in een slecht daglicht stellen.

Hieraan wordt geen afbreuk gedaan doordat het de VRT zelf is die de berichten aan de politie bezorgde en volgens D *“arbitrair selecteerde”*, of doordat de Facebookgegevens niet op het ogenblik van de huiszoeking, maar pas enkele weken later aan de politie werden bezorgd. Dit laatste gebeurde op 24 september 2018. Anders dan D stelt, is het niet zo dat hiervan geen enkel spoor in het strafdossier is te vinden. In proces-verbaal x/2018 van 24 september 2018 waar D overigens zelf naar verwijst (p. 15 strafdossier, OK 3, kaft 2), is vermeld:

“Heden maandag 24 september 2018 om 14:47 uur,

Wij B, Agent van Gerechtelijke Politie, verbonden als Rechercheur aan (...), brengen aan uw ambt ter kennis:

1. Verkrijgen van de Facebook gegevens

Wij bekomen een kopie van bewaarde Facebook gegevens, gemaakt door de VRT in kader van hun reportage, van de Facebook groep gebruikt door de vereniging Schild & Vrienden.

Deze kopie wordt ons op 24/09/2018 om 14:47 uur digitaal overgemaakt en betreft weergaves van diverse Facebook webpagina's aangaande de besloten Facebook groep Schild & Vrienden (Facebook ID x).

2. Inventaris van de bestanden

(...)”

Het is zonder relevantie dat niet werd onderzocht welke persoon precies binnen de VRT die digitale gegevens (zowel de Facebook- al Discordgegevens) verzamelde, samenstelde en overmaakte aan de politie.

De overhandigde Facebook- en Discordgegevens zijn samen goed voor 3,5 Gigabyte aan data (p. 2 verslag deskundige C). De Discordbestanden bestaan uit ongeveer 65.630 berichten (p. 2 strafdossier, OK 3, kaft 2), de Facebookbestanden uit een 6.000-tal berichten. De Discordgroep was actief van 30 januari 2018 tot 5 september 2018. Alleen al die gegevens wijzen er op dat van een bewuste selectie, in de zin van dat eventuele berichten die voor de verdediging à décharge zouden kunnen zijn, bewust werden weggelaten door de VRT, geen sprake is.

Het tegendeel blijkt alleszins niet uit het gebruik van het woord “*diverse*” in het hiervoor aangehaald proces-verbaal met nummer x/2018, voor wat de Facebookberichten betreft. Dit is ook niet het geval voor de vermelding door de verbalisanten in proces-verbaal met nummer x/2019 van 24 januari 2019 dat ze vaststelden dat sommige bijlagen (afbeeldingen, video’s, audio, enz.) niet werden opgenomen in de kopie van de Discordberichten (p. 218 strafdossier, OK 3, kaft 2).

Het enige gevolg van het eventuele ontbreken van bepaalde bijlagen, of zelfs berichten, is dat die bijlagen en berichten niet dienen en kunnen beoordeeld worden op hun al of niet strafbaar karakter. Dat is enkel het geval voor de wel beschikbare, aanwezige berichten en afbeeldingen. Het valt trouwens niet in te zien hoe het mogelijke ontbreken van andere berichten of bijlagen, het eventueel strafbaar karakter van de wel aanwezige berichten en afbeeldingen zou kunnen ontkrachten.

Het grote aantal verzamelde berichten en afbeeldingen, zowel van de afgeschermdde Discordgroep als van de afgeschermdde Facebookgroep, wijst er net op dat men volledig heeft willen zijn, en dat men zoveel mogelijk gegevens heeft willen bezorgen, in plaats van enkel welbepaalde, mogelijk strafbare berichten en afbeeldingen te selecteren. Het ontkracht de bewering van D dat T zich schuldig zou hebben gemaakt aan pro-actief rechercheren, en dat de onderzoeksrechter dit pro-actief rechercheren zou hebben overgenomen. De inbeslagname van de Discordgegevens kan ook bezwaarlijk als een visvangstexpeditie worden gekwalificeerd, zoals D in conclusies doet. Het is trouwens het één of het ander: enerzijds verwijt hij de VRT aan de politie en onderzoeksrechter slechts een selectie van gegevens te hebben bezorgd, anderzijds stelt hij dat er sprake is van een visvangstexpeditie. Dat laatste impliceert het tegenovergestelde, namelijk dat alle berichten en afbeeldingen werden verzameld en overgemaakt en daarna pas werd gezocht naar strafbare feiten. Volledigheidshalve herhaalt het hof dat niets er op wijst dat de VRT de strafrechtelijke vervolging van de beklaagden beoogde. Het initiatief daartoe kwam enkel van het openbaar ministerie.

Het loutere gegeven dat de politiediensten tijdens de huiszoeking op 6 september 2018 bij de VRT de Discorddata op de hen overhandigde usb-stick nakaken op relevantie en volledigheid

en die gegevens vervolgens kopieerden in een nieuwe map op diezelfde usb-stick, brengt niet mee dat die gegevens van bij het begin werden gecontamineerd door de politiediensten. D verduidelijkt overigens niet wat onder die voorgehouden contaminatie moet worden begrepen.

4.6.6 Wat de afgeschermdde Facebookgroep betreft, zet D in zijn syntheseconclusie in hoger beroep uiteen (p. 86 tot en met 102) dat er minstens twaalf keer werd aangemeld in die groep om data op te halen, in een periode van ongeveer zes maanden. Verder legt hij uit hoe hij de identiteit van de oorspronkelijke gebruiker (naam) achterhaalde, via dewelke de VRT volgens hem toegang nam tot de groep. Inderdaad bevestigde deskundige C dat de Facebookbestanden door de VRT manueel werden bewerkt om de naam van de journalistieke bron te beschermen. Dit gebeurde volgens D door aanpassingen aan de bestanden, doorgevoerd tussen 14 en 24 september 2018.

Het enkele gegeven dat die bestanden werden bewerkt om de identiteit van de bron af te schermen, toont niet aan dat de bestanden ook op andere manieren werden bewerkt, laat staan vervalst, en meer bepaald dat onderdelen bewust en met opzet zouden zijn gewist, stukken tekst werden aangepast of onderdelen werden toegevoegd. Het is niet omdat dit theoretisch mogelijk was, dat het ook effectief is gebeurd. Het tegendeel volgt uit de in het vorige randnummer aangehaalde verklaringen van andere Schild & Vrienden-leden, actief in de afgeschermdde groepen.

De Discordberichten werden opgeslagen in een gestructureerd JSON-formaat. Dergelijke structuur is volgens D technisch eenvoudig te bewerken, wat volgens hem betekent dat berichten kunnen worden toegevoegd, gewijzigd, of verwijderd, zonder sporen na te laten. Ook voor de Discordbestanden geldt dat de theoretische mogelijkheid van manipulatie niet volstaat om te concluderen dat die gegevens ook daadwerkelijk werden gemanipuleerd, en dat berichten of afbeeldingen inhoudelijk werden gewijzigd of aangepast, op zo'n manier dat de inhoud ervan niet overeenstemt met de berichten of afbeeldingen zoals ze werden geplaatst door de auteurs ervan, of dat ze zouden zijn geplaatst door andere auteurs dan zoals vermeld. Daarvoor zijn niet de minste aanwijzingen, laat staan bewijzen. Die aanwijzingen volgen alleszins niet uit de vaststelling dat op het ogenblik van de huiszoeking, toen de politie de overhandigde usb-stick met Discorddata inlas en er (op dezelfde stick) kopieën van maakte, enkele afbeeldingen en bijlagen die bij de berichten hoorden handmatig werden gedownload ter plaatse, via het VRT-netwerk, en dat andere bijlagen niet werd gedownload. Dat meerdere pogingen werden ondernomen om de Discordgegevens op te slaan via verschillende webbrowsers, en dat de kopie van het "*foto-winkel-gen*"-kanaal per ongeluk werd overschreven met een kopie van het "*actua*"-kanaal, zijn evenmin dergelijke aanwijzingen.

Aangezien zowel de Facebook- als de Discordgegevens volgens het hof authentiek zijn en er geen manipulatie gebeurde, andere dan om de journalistieke bron (V) te verbergen, is er voor de betrouwbaarheid van het bewijs en het recht van verdediging geen enkel verschil tussen het geval waarin de politie zelf de digitale gegevens zou hebben bekomen naar aanleiding van de uitvoering van een door het openbaar ministerie of de onderzoeksrechter bevolen netwerkzoeking overeenkomstig artikel 39*bis* Wetboek van Strafvordering en de huidige situatie, waarbij die gegevens werden aangebracht door de makers van de Pano-reportage.

D voert aan dat de politie geen rechtmatige toegang had tot de afbeeldingen die bij de Discordberichten hoorden (en die ze ter plaatse, op het ogenblik van de huiszoeking downloadde), omdat ze op de servers van Discord staan en geen publieke data zouden zijn. Aangezien de VRT-medewerkers geen rechtmatige toegang hadden tot de Discordserver en dus ook niet tot de links die toegang geven tot de afbeeldingen op de Discordservers, hadden de politiediensten volgens hem dat ook niet. D verliest echter uit het oog dat de onderzoeksrechter de rechercheurs die haar bij de huiszoeking bijstand verleenden, op 6 september 2018, mondeling (schriftelijk bevestigd op 10 september 2018 – p. 44 strafdossier, OK 2, kaft 2) het volstrekt rechtmatig bevel heeft gegeven om over te gaan tot een netwerkzoeking overeenkomstig artikel 39bis Wetboek van Strafvordering en meer in het bijzonder in het informaticasysteem van de VRT, *“teneinde aldaar op te sporen en in beslag te nemen: de informatie en aangemaakte informatica-documenten die kunnen dienen om de waarheid aan het licht te brengen, meer (in) het bijzonder de discordapp.com”*.

Bovendien blijkt uit niets dat de politie, om die bestanden te downloaden, gebruik heeft moeten maken van een gebruikersnaam en paswoord, of op een andere manier gebruik heeft moeten maken van het profiel van V om toegang te krijgen tot die afbeeldingen. Het tegendeel volgt uit wat rechercheur W en zijn collega G vermeldden in proces-verbaal x/2018 van 6 september 2018 (p. 55-56 strafdossier, OK 2, kaft 2):

*“Wij openen het bestand ‘sv discord log x-2’ met het programma Notepad ++ en stellen vast dat dit een bestand type json (*1) is. In dit bestand zit een extractie van chatgesprekken van Discord. Deze chats zijn in ‘plain tekst’ zichtbaar. De afbeeldingen in de chats zijn verwijzingen naar publieke links op de Discordserver. (...) Wij openen het bestand ‘Discord Offline History.html’. Omdat de afbeeldingen in deze chats via internet moeten geladen worden, vragen wij aan de eindredacteur van VRT Pano, Dhr. P, of wij verbinding mogen maken via het internet van de VRT. Via deze internettoegang nemen wij vervolgens toegang tot de Discordserver om de afbeeldingen in de chatgesprekken automatisch te laten downloaden. Wij laden alle kanalen uit het bestand op met het oog op het bewaren van een offline kopie (extractie) van deze gesprekken met ingebedde afbeeldingen.”*

4.6.7 Dat de inbeslagname van de digitale gegevens is gebeurd door een later gewraakte onderzoeksrechter is irrelevant en heeft de betrouwbaarheid van het bewijs evenmin aangetast. De onderzoeksrechter werd gewraakt omdat ze lopende het gerechtelijk onderzoek in deze zaak, via de sociale media door het geven van drie “likes” uiting had gegeven aan haar persoonlijke afkeuring van politiek rechtse standpunten die door D worden ingenomen, en zo een schijn van partijdigheid had gewekt. Het valt niet in te zien hoe de digitale data die door haar enkel werden in beslag genomen, zouden kunnen zijn aangetast door de persoonlijke politieke opvattingen van de onderzoeksrechter.

Zoals het hof hoger al overwoog, is geenszins aangetoond dat de onderzoeksrechter zich bij de inbeslagname en de huiszoeking van diezelfde datum, partijdig heeft gedragen en onwettige handelingen heeft gesteld (zie hoger, randnummer 4.5).

Die partijdigheid bij de bewijsgaring blijkt evenmin uit het gegeven dat de misdrijven waaraan de journalisten van de VRT zich volgens D bij de bewijsgaring schuldig zouden hebben

gemaakt, niet werden geverbaliseerd, noch door de politiediensten en het openbaar ministerie, noch door de onderzoeksrechter. Zo er sprake van een misdrijf zou zijn, blijkt uit niets dat de onderzoeksrechter dat doelbewust en met “*een myriade aan wetsovertredingen*” zou hebben verheeld. Zoals het hof hoger al aangaf, is het zeker niet onlogisch dat de onderzoeksrechter T tijdens diens getuigenverhoor niet heeft gevraagd hoe hij precies in het bezit is gekomen van de inhoud van de Discordgroep. Aangezien T journalist is, zou hij zich ongetwijfeld hebben beroepen op het bronnengeheim zoals gewaarborgd door de artikelen 2, 3 en 5 van de wet van 7 april 2005 tot bescherming van de journalistieke bronnen. Bovendien hadden de politiediensten, het openbaar ministerie en de onderzoeksrechter niet moeten veronderstellen dat er door de reportagemakers mogelijk een misdrijf werd gepleegd bij het verzamelen van de gegevens uit de afgeschermdde Facebook- en Discordgroep. Anders dan D beweert, had niet iedere procureur des Konings die de wet kent, bij het zien van de Pano-reportage moeten vaststellen dat door de makers strafbare feiten waren gepleegd. Ook het feit dat de bewuste Facebook- en Discordgroep afgeschermd waren en niet voor iedereen toegankelijk, impliceert niet noodzakelijk dat er door de makers van de reportage een misdrijf moet zijn gepleegd opdat kon kennisgenomen worden van de in die groepen uitgewisselde gegevens. Zoals het hof hoger al stelde is het zeker mogelijk dat V de Facebook- en Discordgegevens zelf rechtstreeks aan de VRT bezorgden, bijvoorbeeld op een usb-stick of via een andere digitale weg.

Volgens D blijkt uit het verslag van deskundige C dat de speurders hem een lijst van bestanden aanleverden, waarvan sommige niet terug te vinden zijn in het overtuigingsstuk met nummer x/2019. Ook al komt de naam van het eerste van die bestanden overeen met de Facebook-gebruikers-ID van V, dit bewijst op zichzelf niet dat de speurders dat wisten, laat staan dat ze dat bewust hebben verzwegen.

Geen van de opsporende en/of vervolgende instanties heeft misdrijven begaan.

4.6.8 Zo de makers van de Pano-reportage gebruik maakten van de inloggegevens van V en de onregelmatigheid dus opzettelijk is begaan, is het aannemelijk dat de journalisten in kwestie zich niet realiseerden dat ze mogelijk een misdrijf pleegden. Aangezien de journalisten in dat geval de toestemming hadden om de inloggegevens van V te gebruiken, stonden ze er wellicht niet bij stil dat wat ze deden, als *hacking* kan worden gekwalificeerd. De misdrijfsomschrijving (externe) hacking vereist immers slechts het zich wetens en willens toegang verschaffen tot het informaticasysteem van een ander of het zich daarin handhaven. Uit niets blijkt dat de journalisten daarvoor een beveiligingssysteem hebben moeten kraken, handelden met het oogmerk om te schaden, of te kwader trouw waren. Evenmin blijkt, zoals hoger al gezegd, dat de verzamelde digitale gegevens werden gewijzigd of vervalst, of dat bepaalde berichten of onderdelen daarvan opzettelijk werden weggelaten.

Geen enkel dossiergegeven laat toe te besluiten dat er inbreuken zouden zijn gepleegd op andere onderdelen van artikel 550*bis* Strafwetboek en D specificeert dit trouwens niet. Zo hij voorhoudt dat er ook sprake is van het onwettig onder zich houden, onthullen of verspreiden van onwettig verkregen gegevens (art. 550*bis*, § 7, Strafwetboek), staat dit los van de bewijsverkrijging of -vergaring zelf en heeft dit op dit laatste geen enkele invloed.

De ernst van de vastgestelde misdrijven overstijgt hoe dan ook veruit de begane onregelmatigheid. De misdrijven die uit de verzamelde digitale gegevens blijken, zijn onder meer inbreuken op de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden, waaronder het hebben behoort tot of zijn medewerking te hebben verleend aan een groep of een vereniging die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie verkondigt. Dergelijke misdrijven zijn zeer ernstig en vormen een bedreiging voor een vreedzame samenleving, waarin geen plaats is voor racisme en discriminatie. Ze wakkeren haatgevoelens jegens andere bevolkingsgroepen aan, louter omwille van hun huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming. Ze ondermijnen het fundamentele recht van die bevolkingsgroepen om gelijk en menswaardig te worden behandeld.

Om dezelfde redenen kan D (net als de andere beklaagden) zich niet beroepen op zijn recht op privéleven dat door het onthullen van de inhoud van de afgeschermden Facebook- en Discordgroep zou zijn geschonden. Dat het aantal berichten waaruit mogelijk de misdrijven waarvoor hij wordt vervolgd, disproportioneel klein zou zijn in verhouding tot het totale aantal verzamelde en onthulde berichten, is niet alleen onjuist, het is ook zonder relevantie. De misdrijven waarvoor de beklaagden worden vervolgd, konden alleen maar aan het licht komen doordat iemand de Facebook- en Discordgegevens, afkomstig van de afgeschermden groepen, op een bepaald ogenblik onthulde en vrijgaf.

Omwille van de ernst van de vastgestelde misdrijven zou het kennelijk onevenredig zijn de, per hypothese onregelmatig bekomen digitale gegevens die deze misdrijven onthullen, te weren.

Daarbij komt nog dat de aanlevering van de digitale gegevens slechts de start vormde van een op geen enkele manier door de makers van de Pano-reportage geïnitieerd gerechtelijk onderzoek. De onderzoeksrechter stelde zich niet tevreden met het louter in ontvangst nemen van die digitale gegevens, maar gaf op 21 maart 2019 de opdracht aan deskundige C om 1) de authenticiteit en de integriteit van de in beslag genomen Facebook- en Discordgegevens na te gaan en meer bepaald te onderzoeken of de Facebook- en Discordposts als dusdanig geplaatst werden door de persoon van wie de post afkomstig is, en/of de commentaren als dusdanig geplaatst werden door de personen van wie ze afkomstig zijn, en 2) na te gaan of en hoe de Facebook- en Discordgegevens na het originele posten ervan zouden zijn gemanipuleerd.

Nog vele andere onderzoeksdaden volgden, waaronder een groot aantal huiszoekingen en inbeslagnames bij verschillende beklaagden en andere leden van Schild & Vrienden, netwerkzoekingen en het afnemen van verklaringen van de beklaagden en (vele) andere leden van Schild & Vrienden. Ook de resultaten van die onderzoeksdaden zullen door het hof in aanmerking genomen worden bij de beoordeling van de schuld van de beklaagden. De digitale gegevens, zoals aangeleverd door de VRT, vormen niet het enige in aanmerking genomen bewijs.

Het recht van D en de andere beklaagden op een eerlijk proces is niet geschonden. De overtuigingsstukken met nummers x/2019 en x/2018 zijn niet nietig, net zomin als alle navolgende onderzoeksverrichtingen.

4.7 Oproepen V als getuige

Bij de behandeling van de zaak voor het hof vroeg D om V op te roepen als getuige.

Het hof wijst dit verzoek af. Anders dan D stelt, blijkt uit de redenen die hij aanvoert voor het horen van deze getuige, dat V geen getuige à décharge is. Hij wil V immers oproepen omdat hij meent dat het via diens Facebook-account is dat de VRT zowel de afgeschermden Facebook- als Discordgroep heeft gehackt, zonder zijn medeweten en zonder zijn toestemming. De zo bekomen Facebook- en Discordgegevens zouden volgens D daarom onregelmatig verkregen en dus nietig bewijs zijn. Dit impliceert dat hij de getuige louter wil horen betreffende de regelmatigheid van de procedure, en meer bepaald over de bewijsverkrijging.

Het is voor het hof niet nodig V daarover te horen. Zoals hiervoor uiteengezet is het zeker niet uitgesloten dat V de Facebook- en Discordgegevens zelf rechtstreeks, in meerdere keren aan de VRT heeft bezorgd. Zelfs zo de makers van de Pano-reportage gebruik hebben gemaakt van de inloggegevens van V om zich toegang te verschaffen tot de afgeschermden Facebook- en Discordgroep, maakt D op geen enkele manier aannemelijk dat dit zonder medeweten of toestemming van V gebeurde. Hij voert geen enkele concrete reden aan, die wijst op het tegendeel. Hoger gaf het hof al de redenen aan, die dit beweerd gebrek aan toestemming weerleggen.

Zelfs zo de makers van de Pano-reportage gebruik hebben gemaakt van de inloggegevens van V om zich toegang te verschaffen tot de afgeschermden Facebook- en Discordgroep, dienen de zo bekomen gegevens om de in de vorige subtitel van dit arrest vermelde redenen, niet als bewijs te worden geweerd. Ook om die reden is het niet nodig V te horen als getuige.

4.8 Nietigheid verslag(en) van de deskundige(n)

4.8.1 D voert aan dat zowel het verslag van de bv Textgain als het verslag van C van Nobot nietig is. Hij zet in conclusies onder meer uiteen dat de opdracht die de onderzoeksrechter aan de bv Textgain gaf, een verboden delegatie van rechterlijke bevoegdheid inhoudt. Het verslag van Nobot zou nietig zijn omdat de deskundige niet de juiste eedformule gebruikte.

4.8.2 Op 7 januari 2020 stelde de onderzoeksrechter T van de bv Textgain aan met als opdracht:

1. *“een onderzoek te verrichten naar de Facebook- en Discordgegevens die naar aanleiding van de huiszoeking bij de VRT in het dossier onder referte in beslag werden genomen;*
2. *over te gaan tot een taalkundige analyse van de in beslag genomen gegevens op de digitale drager;*
3. *na te gaan of de inhoud van de in beslag genomen bestanden strafbaar is overeenkomstig hoger vermelde tenlastleggingen en de mogelijk strafbare inhoud kwantificeren;*
4. *alle aan- en opmerkingen te maken die tot de waarheid kunnen leiden.”*

Artikel 11 Gerechtelijk Wetboek bepaalt: *“Rechters kunnen hun rechtsmacht niet overdragen”*.

Het derde onderdeel van de hiervoor geciteerde opdracht van de onderzoeksrechter druist in tegen dat verbod. De vraag die de onderzoeksrechter aan de deskundige stelde, valt immers samen met de vraag die de rechter moet beslechten. Het hof weert daarom het verslag van deze deskundige uit de debatten. Het hof houdt er geen rekening mee.

Er is geen reden om alle bewijzen die op dat deskundig verslag zouden zijn gesteund, te weren. D duidt overigens niet aan om welke bewijzen het volgens hem gaat. Dergelijke bewijzen zijn er eenvoudigweg niet. De woordelijke weergave door de politie van berichten waarnaar ook de deskundige in zijn verslag verwijst, zijn dat ook niet. Al die berichten zijn immers niet meer dan louter feitelijke gegevens en vaststellingen, zoals ook terug te vinden op de digitale gegevensdragers, die deel uitmaken van dit strafdossier.

De wering van het verslag van deze deskundige, heeft niet tot gevolg dat het volstrekt onmogelijk is geworden om de strafvordering verder te zetten met eerbiediging van het recht op een eerlijk proces, zodat de strafvordering niet onontvankelijk is. D verduidelijkt op geen enkele manier waarom dit wel het geval zou zijn. De wering van het verslag is evenmin een reden om D vrij te spreken bij gebrek aan wettig bewijs.

4.8.3 De onderzoeksrechter stelde deskundige C aan op 21 maart 2019, die niet is opgenomen in het nationaal register van deskundigen. Diezelfde dag legde de deskundige de volgende eed af: *“Ondergetekende, C (...), als deskundige aangesteld, verklaart hierbij bovenstaande opdracht te aanvaarden, en vooraleer zijn taak aan te vangen, volgende eed af te leggen: ‘Ik zweer dat ik mijn opdracht naar eer en geweten, nauwgezet en eerlijk zal vervullen’. Tevens heb ik kennis genomen van de vastgestelde schaal der honoraria en aanvaard hierbij dan ook de bedragen.”*

Het verslag zelf van de deskundige is niet van de eed voorzien.

Anders dan D in conclusies stelt, is het dus niet zo dat de deskundige een onjuiste eedformule gebruikte. Hij legde de eed wel af, maar vooraleer zijn opdracht aan te vatten, zonder dat verslag niet nog eens te voorzien van de eedformule, zoals voorgeschreven door artikel 515/55 Gerechtelijk Wetboek.

Zo dit al een reden zou zijn tot nietigheid, is deze nietigheid met toepassing van artikel 407 Wetboek van Strafvordering in elk geval gedekt: *“In strafzaken zijn de nietigheden voortkomend uit enige onregelmatigheid betreffende de eed van getuigen, deskundigen of tolken gedekt, wanneer een vonnis of arrest op tegenspraak, behalve datgene dat een maatregel van inwendige aard inhoudt, gewezen is zonder dat de nietigheid door een van de partijen is voorgedragen of door een rechter ambtshalve is uitgesproken.”* Het vonnis van de eerste rechters van 12 maart 2024 is een vonnis op tegenspraak, gewezen zonder dat die nietigheid door partijen is voorgedragen of door de eerste rechters ambtshalve is uitgesproken.

4.8.4 D stelt in conclusies dat de werkwijze die de beide deskundigen hanteerden, “*de visnetoperatie*” van de onderzoeksrechter zouden bevestigen. Immers, zo stelt hij, werden eerst alle berichten verzameld en daarna gezocht naar strafbare feiten.

Dit is onjuist. Uit niets blijkt dat er sprake is van een visnetoperatie opgezet door de onderzoeksrechter. Bovendien blaast D warm en koud tegelijk: enerzijds beklagt hij er zich in conclusies over dat slechts een (arbitraire) selectie van de berichten uit de Facebook- en Discordgroep voorligt (zie hoger, bij de bespreking van zijn argumentatie over de onregelmatige bewijsgaring), anderzijds klaagt hij blijkbaar aan dat alle berichten werden onderzocht.

4.9 Redelijke termijn

Verschillende beklaagden voeren aan dat de redelijke termijn in strafzaken zou zijn overschreden en dat de strafvordering om die reden niet ontvankelijk zou zijn of zou moeten vervallen worden verklaard.

Aanvangsdatum van de redelijke termijn is het tijdstip waarop de beklaagden werden beschuldigd van de strafbare feiten waarvoor de strafvervolging is ingesteld. Dit is wanneer ze in verdenking werden gesteld of wanneer ze ingevolge enige andere daad van het opsporings- of gerechtelijk onderzoek onder dreiging van een strafvervolging leven.

Anders dan wat beklaagden S, O en A voorhouden, is dit dus niet de datum van de uitzending van de Pano-reportage of het ogenblik van “*de mededeling in de daaropvolgende dagen dat een strafrechtelijk onderzoek zou worden gevoerd*”. Op die momenten was het voor de beklaagden helemaal nog niet zeker dat hen zou worden verweten een strafrechtelijke inbreuk te hebben begaan. Met “*de beschuldiging*” van de beklaagden wordt immers de officiële kennisgeving bedoeld, uitgaande van de bevoegde overheid, van het verwijt dat de betrokkene een strafrechtelijke inbreuk heeft begaan. De uitzending van een televisieprogramma en de verder door de beklaagden niet gespecificeerde mededeling dat een strafrechtelijk onderzoek zou worden opgestart, is geen dergelijke officiële kennisgeving. De datum waarop bij de beklaagden een huiszoeking werd uitgevoerd op bevel van de onderzoeksrechter, is dat wel. Voor de beklaagde D gebeurde dit op 7 september 2018, voor A en S is dit op 19 september 2018. Bij O, G en W werd geen huiszoeking uitgevoerd. Voor hen ving de redelijke termijn aan de dag dat ze voor het eerst werden verhoord, hetzij door de politie, hetzij door de onderzoeksrechter. De onderzoeksrechter verhoorde O op 29 april 2019. De politie verhoorde G op 20 mei 2019 en W op 29 mei 2019.

Het dossier is omvangrijk en vrij complex. Er diende een beroep te worden gedaan op deskundigen. Sommige partijen wendden tussentijds bepaalde rechtsmiddelen aan, waardoor de procedure vertraging opliep. Die tussentijdse procedures kunnen niet zomaar aan alle beklaagden worden “*aangerekend*”, laat staan verweten. Hoewel het procesverloop niettegenstaande die omstandigheden al bij al een vrij normaal verloop kende, zonder buitensporige vertragingen, kan het hof het absolute tijdsverloop niet negeren. Voor O, G en W is sinds het aanvangspunt van de redelijke termijn een periode van iets meer dan zes jaar verstreken. Voor D, S en A is dit ongeveer zes en een half jaar. Dit absolute tijdsverloop vormt een zekere vorm van overschrijding van de redelijke termijn in strafzaken.

De artikelen 6.1 EVRM en artikel 14.3.c, IVBPR geven niet aan welke gevolgen het hof moet verbinden aan de vaststelling dat de redelijke termijn is overschreden. Artikel 27 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering bepaalt dat, indien de duur van de strafvervolgung de redelijke termijn overschrijdt, de rechter de veroordeling bij eenvoudige schuldigverklaring kan uitspreken of een straf kan uitspreken die lager kan zijn dan de wettelijke minimumstraf, of, bij een zeer zwaarwichtige miskenning van de redelijke termijn, het verval van de strafvordering kan uitspreken. Niets staat er aan in de weg dat de rechter een minder vergaand rechtsherstel toepast.

De overschrijding van de redelijke termijn is in dit geval niet dermate zwaarwichtig dat enkel het verval van de strafvordering rechtsherstel kan bieden. Dat de dreiging van de uitkomst van de vervolging zwaar heeft gewogen op het psychologisch welzijn van de beklaagden, of dat hun persoonlijke levenssituatie ondertussen drastisch zou zijn gewijzigd, doet daaraan geen afbreuk.

Het dossier bevat alle elementen die in het kader van een eerlijke procesvoering nodig zijn om tot de waarheidsvinding te komen. Het hof stelt vast dat door het tijdsverloop tussen de feiten en de behandeling voor de rechter, de bewijsvoering en het recht van verdediging van de beklaagden niet zijn aangetast. Anders dan S in zijn syntheseconclusie stelt, is alle communicatie – waarmee hij de Facebook- en Discordberichten bedoelt – wel degelijk nog voorhanden en nog te raadplegen. Die berichten zijn immers opgeslagen op voor alle partijen raadpleegbare gegevensdragers, onder de vorm van de overtuigingsstukken met nummers x/2018 en x/2019. De overschrijding van de redelijke termijn is in dit geval dus geen reden om de strafvordering onontvankelijk te verklaren. De impact van de overschrijding heeft alleen betrekking op de eventuele straftoemeting.

Rekening houdend met de overschrijding van de redelijke termijn, zal het hof, zo het de feiten bewezen verklaart, de aan de beklaagden op te leggen straffen op reële en meetbare wijze verminderen.

4.10 Door O ingeroepen schending van de rechten van verdediging

In zijn grievenformulier voert O in de rubriek “*Procedure*” aan dat hij ziek werd de dag voor de zaak in eerste aanleg werd behandeld. Hierdoor kon hij niet aanwezig zijn op de dag van de pleidooien. De eerste rechters gingen niet in op zijn vraag om de zaak uit te stellen naar een latere datum, zodat hij kon aanwezig zijn.

Dat de rechten van de verdediging tijdens de procedure in eerste aanleg daardoor zouden geschonden zijn, is zonder relevantie en blijft zonder gevolgen voor de beoordeling door het hof, waar de zaak omwille van de devolutieve werking van de ingestelde beroepen en vervolgens de grieven in zijn geheel opnieuw behandeld werd. O voert niet aan dat er voor de eerste rechters sprake was van een onherstelbare schending van zijn rechten, waardoor het uitoefenen van deze rechten voor het hof ook onmogelijk zou zijn geworden. Het hof stelt vast dat hij, net als alle andere beklaagden, de mogelijkheid had over alle elementen tegenspraak te voeren zodat zijn rechten van verdediging niet geschonden zijn.

5. Grond van de zaak

5.1 Vooraf

5.1.1 De strafvordering is niet verjaard.

5.1.2 D stelt in conclusies dat hij alle eerder afgelegde verklaringen intrekt en vraagt om hem daarvan akte te verlenen.

Deze intrekking is zonder gevolg en brengt niet mee dat het hof bij het beoordelen van de schuld van D (of van de andere beklaagden) geen rekening met zijn verklaringen zou mogen houden. Hij werd immers bij elk verhoor tijdens het onderzoek bijgestaan door een advocaat.

5.2 Telastlegging I – behoren tot een vereniging die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie verkondigt

5.2.1 Alle in de beroepsprocedure nog betrokken beklaagden worden onder de telastlegging I vervolgd voor een inbreuk op artikel 22 van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden (hierna: de Antiracismewet), meer bepaald voor het hebben behoord tot of zijn medewerking te hebben verleend aan een groep of een vereniging die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie verkondigt wegens een van de beschermde criteria in de in artikel 444 Strafwetboek bedoelde omstandigheden.

Artikel 15 van de wet van 28 juni 2023 (*BS* 20 juli 2023) heeft de woorden “*wegens een van de beschermde criteria*” met ingang van 20 juli 2023 vervangen door “*één of meer beschermde criteria*”. Artikel 4, a) van diezelfde wet voegde aan de in artikel 4, 4° van de Antiracismewet opgesomde criteria eveneens met ingang van 20 juli 2023 het volgende toe: “*Deze beschermde criteria kunnen werkelijke of vermeende, eigen of bij associatie toegekende beschermde criteria zijn, en kunnen alleenstaand zijn, of worden gecombineerd met een of meer beschermde criteria van deze wet, van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie en van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen*”.

De aan de beklaagden te last gelegde feiten zijn strafbaar gebleven, aan de straffen werd niets veranderd. Overeenkomstig artikel 2, tweede lid, Strafwetboek past het hof in het voordeel van de beklaagden de wettelijke omschrijving toe, zoals die gold op het ogenblik van de feiten.

5.2.2 Het hof moet nagaan of het bewezen is dat:

1. de groep of de vereniging waartoe de beklaagden behoorden of waaraan ze hun medewerking verleenden, kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie verkondigt wegens één van de beschermde criteria, in de in artikel 444 Strafwetboek bedoelde omstandigheden,
2. de beklaagden wetens en willens tot deze groep of vereniging behoorden, of daaraan hun medewerking verleenden.

De strafbaarstelling steunt niet op het vermoeden dat de beklaagden tot discriminatie of segregatie zouden hebben aangezet, maar op een bewijs van lidmaatschap van of medewerking aan een groep of vereniging.

De termen “*kennelijk en herhaaldelijk*” impliceren dat van het misdrijf slechts sprake is, wanneer het voor de beklaagden zonder meer duidelijk is dat de bedoelde groep of vereniging zich meerdere malen schuldig heeft gemaakt aan het aanzetten tot discriminatie of segregatie op één van de in de Antiracismewet vermelde gronden. Het is niet vereist dat de beklaagden zelf kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie hebben verkondigd. Onder “*het verkondigen van discriminatie of segregatie*” moet het aanzetten tot discriminatie, rassenscheiding, haat of geweld worden verstaan. Haat of geweld wegens ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming zijn gradaties van discriminatie of segregatie.

De in artikel 444 Strafwetboek bedoelde omstandigheden zijn:

- hetzij in openbare bijeenkomsten of plaatsen;
- hetzij in tegenwoordigheid van verscheidene personen, in een plaats die niet openbaar is, maar toegankelijk voor een aantal personen die het recht hebben er te vergaderen of ze te bezoeken;
- hetzij in om het even welke plaats, in tegenwoordigheid van de beledigde en voor getuigen;
- hetzij door geschriften, al dan niet gedrukt, door prenten of zinnebeelden, die aangeplakt, verspreid of verkocht, te koop geboden of openlijk tentoongesteld worden;
- hetzij tenslotte door geschriften, die niet openbaar gemaakt, maar aan verscheidene personen toegestuurd of meegedeeld worden.

5.2.3 Schild & Vrienden is, anders dan D tijdens het onderzoek trachtte te laten uitschijnen, niet zozeer een “*beweging*”, maar daadwerkelijk een groep of vereniging zoals bedoeld in artikel 22 Antiracismewet.

De leden van Schild & Vrienden profileerden zich naar de buitenwereld toe als een vereniging, namelijk georganiseerde groepering van mensen met een gemeenschappelijk doel en een zekere structuur. Zo beschikt Schild & Vrienden over een eigen open website (p. 216 strafdossier, OK 2, kaft 2), waar op de startpagina verschillende leden te zien zijn, zittend op een stoel, luisterend naar D die hen toespreekt. Allemaal dragen ze een blauw T-shirt, met op de achterzijde het opschrift “*Sinds 1302 Schild & Vrienden*”. Via de website kan worden ingeschreven op een nieuwsbrief. Aan de site is een webwinkel gekoppeld, waar onder meer stickers en kledij kunnen worden gekocht.

Stickertjes met het opschrift “*Schild en vriend*” en een blauwe T-shirt zoals hiervoor beschreven, werden aangetroffen bij de huiszoeking bij D (p. 70 e.v. strafdossier, OK 2, kaft 2), net als een bestelbon voor 600 polo’s en 275 sweaters, en visitekaartjes met daarop onder meer het rekeningnummer, internetadres, facebookgegevens en twitteraccount van de vereniging.

Bij de actie op 13 maart 2018 waarbij drie vlaggen werden vernield van de vzw GentInSight, opgehangen aan het Gravensteen, trad Schild & Vrienden op als één groep. Dit is duidelijk te

zien op het filmpje dat Schild & Vrienden daarvan postte op YouTube, zoals beschreven in navolgend proces-verbaal GE.LA./18, filmpje dat trouwens wordt afgesloten met de tekst *“Schild & Vrienden”* (p. 81 strafdossier, OK 1, kaft 1).

Op de computer Apple iMac van D, in beslag genomen bij de huiszoeking op zijn toenmalig verblijfsadres in O, vond de politie verslagen van vergaderingen van de stuurgroep van Schild & Vrienden, meer bepaald van vergaderingen die zijn doorgegaan op 28 maart 2018, 9 en 26 april 2018 (p. 499 e.v. strafdossier, OK 3, kaft 2). Ook een kladversie werd teruggevonden van het manifest van Schild & Vrienden, daterend van 12 juni 2018. Uit deze documenten komt naar voren dat Schild & Vrienden een missie bepaalde, strategische en operationele doelstellingen formuleerde, en acties en bijeenkomsten plande. De politie onderzocht ook het computermateriaal van S. In diens laptop Acer vond ze een missieverklaring van Schild & Vrienden, net als een verslag van de beleidsvergadering van 28 maart (2018) (p. 234 en 239 strafdossier, OK 5, kaft 3).

Uit deze bij beide beklaagden teruggevonden documenten blijkt dat Schild & Vrienden begin 2017 (wat correspondeert met de aanvangsdatum van de incriminatieperiode: 24 januari 2017) is ontstaan uit een facebookgroep en als doel heeft om onder meer de spreekbuis te worden van *“witte”* jongens en meisjes die zich gediscrimineerd voelen door de elite (p. 239 strafdossier, OK 5, kaft 3). Leden van Schild & Vrienden moeten invloedrijke posities innemen in de samenleving om die *“onze”* richting (i.e. de richting van Schild & Vrienden) uit te sturen. Men wil de Vlaamse jeugd opnieuw weerbaar maken, omwille van de toenemende criminaliteit en intimidatie door allochtone jongeren en omwille van de weggijkende autoriteiten. Een van de sterktes van de organisatie wordt in de beleidsverklaring als volgt omschreven: *“Geheel in tegenstelling tot de gangbare narratief over ‘extreemrechts’ zijn de personen die naar S&V-acties komen deftige, goed geklede jongens en meisjes. Dankzij dit gegeven heeft S&V en haar gedachtengoed een normaliserend effect.”* In de rubriek *“Acties”* van de bij S teruggevonden missieverklaring luidt het als volgt (p. 234 strafdossier, OK 5, kaft 3): *“Na een ontstaan als internetforum voor Vlaamsgezinde jongeren, wenst Schild & Vrienden haar woorden om te zetten in daden. Consistente internetactiviteit blijft een cruciaal instrument voor marketing en promotie. S&V beperkt zich echter niet tot louter ‘keyboardwarriorisme’.”*

Schild & Vrienden beschikte over een afgeschermd Facebookgroep en Discordserver. Binnen de Discordserver waren er twintig kanalen en 163 gebruikers (p. 1 e.v. strafdossier, OK 3, kaft 2). De gebruikers werden ingedeeld in rangen met de namen *“normie”*, *“rekrut”*, *“strijder”*, *“veteraan”* en *“eindbaas”*. Aan de rangen waren toegangsrechten gekoppeld. De hogere rangen hadden toegang tot meer kanalen. Naarmate men bij meer activiteiten betrokken was, kreeg men een hogere rang. Uit de verklaringen van verschillende beklaagden en andere leden van Schild & Vrienden komt naar voren dat D de hoogste rang had en *“eindbaas”* was. Hij stond aan het hoofd van de vereniging en werd door de leden beschouwd als de leider (zie bv. de verklaringen van Y (p. 116 strafdossier, OK 4, kaft 3), G (p. 215 strafdossier, OK 4, kaft 3), KD (p. 456 strafdossier, OK 4, kaft 3) en JV (p. 290 strafdossier, OK 4, kaft 3)). G had het uitdrukkelijk over een hiërarchische structuur.

5.2.4 Schild & Vrienden verkondigde kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie wegens nationaliteit, een zogenaamd ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming. Het deed dit via en in de afgeschermden Facebook- en Discordgroep.

In beide afgeschermden groepen werden ettelijke berichten, spotprenten en moppen uitgewisseld, waarin de auteurs zich in ronduit beledigende, denigrerende en haatdragende bewoordingen uitlieten over anderen, vooral niet witte personen van niet-Europese afkomst, maar ook Joden. Het hof haalt er hieronder enkele tientallen aan, maar er zijn nog veel meer gelijkaardige berichten terug te vinden in de digitale overtuigingsstukken, zoals ook deels uitgeschreven in de processen-verbaal.

Voorbeelden van “moppen” geplaatst op Facebook (p. 260 e.v. strafdossier, OK 3, kaft 2 – tenzij anders vermeld):

- *“Hoe start je een rave in Somalië? Je plakt een boterham tegen de plafondventilator”* (gebruiker, 29 juni 2017)
- *“Wat kreeg het Soedanese kindje voor zijn eerste verjaardag? Een bos bloemen op zijn grafsteen”* (gebruiker, 29 juni 2017)
- *“Wat is de gelijkenis tussen een neger en een vélo? Ze werken pas als er een ketting aanhangt”* (gebruiker)
- *“Waarom is een paracetamol wit en niet zwart? Zwarten werken niet”* (gebruiker EV)
- *“Hoe slaat ge 100 vliegen dood in één klap? Ge slaat een Ethiopiër in het gezicht met een braadpan”* (gebruiker)
- *“Wat ligt er op de grens van het mensenrijk en het dierenrijk? De Middellandse Zee”* (gebruiker)
- *“Wat is het verschil tussen een Jood en een pizza? Pizza schreeuwt niet in de oven”* (gebruiker)
- *“Wat is het verschil tussen een besnijdenis en een kruisiging? Bij een kruisiging gaat de hele Jood in de afvallemmer”* (gebruiker)
- *“Wat is het verschil tussen een vrachtlading dode moslimbaby’s en een vrachtlading bowlingballen? Bowlingballen krijg je niet op een hooivork”* (gebruiker)
- *“Wat moet je doen met een Joods kind dat ADHD heeft? Naar een concentratiekamp sturen”* (gebruiker)
- *“Wat is het verschil tussen een Jood en Harry Potter? Harry kon de kamer wel ontsnappen”* (gebruiker)
- *“Wat heeft een Jood gemeen met een stijve tepel? Na een warme douche zijn ze allebei weg”* (gebruiker)
- *“Wat is het verschil tussen een jood en een stuk zeep? Een stuk zeep gaat langer dan 5 minuten mee in de douche”* (gebruiker)
- *“Waarom mogen een Marokkaan en een neger niet kweken? De kindjes zouden te leeg zijn voor te stelen”* (gebruiker)
- *“Wat is het verschil tussen een jood en een negerjood? Een negerjood moet vanachter in de douches staan”* (gebruiker)
- *“Hoe noemt ge een abortus van een moslima? Bomb difused”* (vrij vertaald als: “bom ontmanteld” - gebruiker GS op Facebook, op 30 juni 2017, p. 15 strafdossier, OK 5, kaft 3)

- *"Het verschil tussen de kerstman en een jood? De kerstman gaat door de schoorsteen naar beneden."* (gebruiker op Facebook, op 11 januari 2018, 9.24 uur, p. 18 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Wanneer weet een negerin wanneer ze zwanger is? Als ze haar tampon uitneemt en het katoen al is geplukt."* (gebruiker op Facebook, op 11 januari 2018, 9.25 uur, p. 18 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Wat is nen marokaan met een glazen oog? Stront aan de knikker."* (gebruiker op Facebook, op 30 juni 2017, om 2.41 uur, p. 21 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Who would win? 1 rapeegee vs 4 Zweedse politieagenten. Tip: de winnaar eet geen varkensvlees"* (vrij vertaald als: *"wie zou er winnen? 1 verkrachter-vluchteling vs (...)"*), gebruiker op Facebook, 2 april 2017, 19.21 uur, p. 88 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- meme van een witte labrador met het bijschrift: *"I'm not a racist. Racism is a crime and crime is for black people"* (vrij vertaald als: *"Ik ben geen racist. Racisme is een misdrijf en misdrijven zijn voor zwarte mensen"* – gebruiker)
- meme van een zwarte man die met de gsm in de hand vraagt: *"Siri take me home"* en het onderschrift: *"Starting route to jail stupid nigger"* (vrij vertaald als: *"Siri, breng me naar huis"* en *"Ik start de route naar de gevangenis stomme neger"* (gebruiker)
- meme van een foto van een lego-speelgoeddoos, waarop een wit poppetje te zien is tussen zwarte poppetjes in een plantage, met het bijschrift: *"Lego 6-12 7655 Negerplantage"*

In de Discordkanalen circuleerden gelijkaardige *"moppen"* en spotprenten:

- meme van kuifje in een draagstoel, gedragen door vier zwarten in ontbloot bovenlijf en het bijschrift: *"Frontaal naakt. Kuifje en de nikkertjes"* (gebruiker, 26 april 2018, p. 194 strafdossier, OK 3, kaft 2)
- *"Voor wie rechtse proteïns zoekt:"* met daaronder een foto van gehakt dat wordt gebakken in een pan in de vorm van een hakenkruis (gebruiker, 22 maart 2018, p. 212 strafdossier, OK 3, kaft 2)
- meme met een afbeelding van een DNA-ketting en daarboven: *"Normal DNA"* (vrij vertaald als: *"normaal DNA"*) en daarnaast de afbeelding van een ketting, met daarboven: *"Black person's DNA"* (vrij vertaald als: *"het DNA van een zwarte"*) (gebruiker, 6 juni 2018, p. 232 strafdossier, OK 3, kaft 2)
- bericht van D op 20 augustus 2018 met de vraag of iemand een meme kon maken met de tekst: *"In Belgium we don't say 'Diversity is our strenght', we say 'handjes kappen Kongo is van ons', and I think that's beautiful"* (vrij vertaald als: *"In België zeggen we niet 'diversiteit is onze kracht, we zeggen 'handjes kappen Kongo is van ons' en ik vind dat mooi"*). W ging in op dat verzoek en maakte onmiddellijk dergelijke memes (p. 243 e.v. strafdossier, OK 3, kaft 2).

Ten onrechte houden de beklaagden voor dat de moppen en spotprenten louter humoristisch bedoeld waren, dat het *"maar om te lachen was"*. Men kan zich niet achter humor verschuilen als de werkelijke bedoeling het aanzetten tot haat is. Uit twee in de Pano-reportage aangehaalde berichten blijkt dat die zogenaamde *"humor"* niet meer was dan een middel om weg te komen met de boodschap (zie overtuigingsstuk met nummer x/2018). Zo plaatste D de berichten *"memes zijn een middel, geen doel op zich. Verlies dat niet uit het oog"* (bericht van 30 augustus 2018, 16.58 uur, meme-factory-kanaal) en *"Het begint met memes, het*

eindigt met een Vlaemsch Rijk van de Noordzee tot Katanga". Katanga is een provincie van het vroegere Belgisch Congo. Ook een op de harde schijf van D aangetroffen screenshot met een logo voor het *"Bureau of memetic warfare"* van Schild & Vrienden bevestigt de werkelijke bedoeling van de memes. Het onderschrift bij dit logo luidt: *"I made this logo for @schildenvrienden for there very own meme division for participating in memetic warfare (...)"* (vrij vertaald als: *"Ik maakte dit logo voor @schildenvrienden voor hun eigen meme-afdeling om deel te nemen aan meme-oorlogsvoering"* - p. 311 strafdossier, OK 5, kaft 3). Gebruiker (naam) plaatste in het Discordkanaal meme-factory op 9 maart 2018 om 22.36 uur het bericht: *"Wij (rechtse jongeren) gebruiken memes om ons politiek incorrect gedachtengoed door te sluizen naar het grote publiek (lees: normies). De redpill is een zoete, en dient in kleine porties toegediend te worden"* (zie overtuigingsstuk 8839/2018).

In de afgeschermdde Facebook- en Discordgroep werden trouwens niet alleen moppen en spotprenten verstuurd, maar ook vele andere, gewone berichten die aantonen dat Schild & Vrienden kennelijk en herhaaldelijk discriminatie en racisme verkondigde:

- *"Weeral een nikker die zich precies niet goed kan kleden en gedragen. En de politie was correct, niet retarded. Als een hond niet los wilt laten is het heel moeilijk om hem los te krijgen hoor"* (gebruiker op Facebook, bericht van 12 juli 2017 – p. 9 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Kan die neger zelfs Engels? Volgens mij was dit gewn weer een van die linkse – kijk ik ben een aandachtshoer, geef mij aandacht – soort instagram-posts. (...)"* (gebruiker op Facebook, bericht van 7 januari 2018 – p. 9 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Zolang ge zwijgt over de keren da makakken tegen u agressief zijn geweest zijn de commies vriendelijk."* (gebruiker op Discord, op 17 augustus 2018, 4.36 uur, p. 12 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Berbers zn een kutvolk"* (gebruiker op Discord, op 17 augustus 2018, 4.46 uur, p. 12 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Waarom hebben negerinnen altijd een dik gat?"* (gebruiker op Facebook, op 29 juni 2017, om 22.20 uur, p. 21 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Ik zou eig niets met een goedendag of morgenster pakken, te middeleeuws. Wij moeten laten zien dat de wetenschap en militaire technologie van de blanke man verder gevorderd is dan die van die kamelensmoelen die in het web van de middeleeuwen zijn blijven vastplakken."* (gebruiker op Facebook, 7 juli 2017, 23.49 uur, p. 24 strafdossier, OK 5, kaft 3).
- *"Aleja, tis ni voor mee te lachen natuurlijk. Vettig bruin volkske".* (gebruiker op Discord, 3 april 2018, 13.32 uur, p. 38 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Klopt. De video wordt enkel gebruikt om de bruine aap wat bekendheid te geven."* (gebruiker op Discord, 4 april 2018, 20.47 uur, p. 38 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Een vriendin van mij zit op kot in Mechelen. We zijn daar eens gaan feesten. Savonds kom je daar enkel bruin mannen tegen ... En ratten op straat, ook wat ik normaal niet zo vaak zie, bijna op elke hoek vant straat stond toen ook een combi ... Gezellige buurt moet ik zeggen".* (gebruiker op Discord, 8 april 2018, 10.09 uur, p. 38 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Waarom moeten die negers toch altijd zo kressen ..."* (gebruiker op Discord, 3 juni 2018, 7.54 uur, p. 38 strafdossier, OK 5, kaft 3)

- *"In Aalst ook het geval hoor. Toen mijn neefje naar het eerste leerjaar ging zei ik tegen mijn broer da hij hem moest inschrijven op het SMI (katholiek college waar ik zelf ook zat) eventueel, is daar inmiddels ook meer zwart als iets anders ... als ik daarentegen mijn oude klasfoto's bekijk was er 1 neger :p (die nu trouwens al in de bak gezeten heeft en die toen al enkele kinderen in elkaar sloeg op de speelplaats just for fun)"* (gebruiker op Discord, 25 mei 2018, 15.51 uur, p. 47 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Moja moest ik zon lelijke dikke moslima zijn kzou me ook liefst bedekken ... maar om u middeleeuwse bullshit op mooie blanke vrouwen te forceren daarvoor moet je niet in Vlaanderen zijn!"* (gebruiker op Discord, 12 april 2018, 15.21 uur, p. 55 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Bibliotheek waregem anno 2018: een verzamelplaats voor mocros om hun boterhammen opte eten"* (gebruiker op Discord, 17 mei 2018, 12.18 uur, p. 59 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Heb zin om te reageren: ja dat is waar, Blanken zijn superieus en zullen altijd superieus blijven"* (gebruiker op Discord, 21 augustus 2018, 10.20 uur, p. 59 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Alle moslims buiten REEE"* (gebruiker op Discord, 27 augustus 2018, 20.55 uur, p. 59 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Het parket heeft deze week Antwerpse hooligans uit hun bedden gelicht omdat ze afspraken om te vechten. Procureur sprak over 'militievorming'. Ondertussen zet dat Marokkaans crapuul gans Antwerpen onder de coke en maken ze Borgerhout onveilig maar daar doen ze niks aan"* (gebruiker op Discord, 29 april 2018, 19.24 uur, p. 63 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Erg hoe Vlaamse jongeren met veel meer talenten en interessantere persoonlijkheden gewoon worden gepasseerd door dat kopvodwif, want diversiteit"* (gebruiker op Discord, 10 juni 2018, 12.12 uur, p. 63 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Jonge, kging vandaag binnen in Wijnegem met mijn vriendin, liepen daar zo wa makkaken dwoas te doen en rare dingen te zeggen"* (gebruiker op Discord, 18 juni 2018, 23.33 uur, p. 79 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Ma twas echt zo een dikke paki moslim achtige trol"* (gebruiker op Discord, 19 juni 2018, 0.05 uur, p. 79 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"De doorsnee afrikaan denkt aan poepen, geld"* (gebruiker op Discord, 19 juni 2018, 0.36 uur, p. 79 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Als nen afrikaan zegt dat zijn economie beter is, toon hem de feiten. Das net zoals ne sos zijn kanker verkoopt, toon hem de feiten. Dan ben je rap uitgepraat"* (gebruiker op Discord, 19 juni 2018, 0.47 uur, p. 79 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Het migratieprobleem kun je volgens mij op lange termijn zo oplossen, maar dat kost miljarden en miljarden geld en duizenden mensen en dan nog is er kans dat je faalt omdat die domme afrikanen het niet snappen en de blanken die hen in feite willen helpen, vermoorden of weggagen"* (gebruiker op Discord, 5 juli 2018, 01.08 uur, p. 80 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Zonet op de tram, ik zie in de verte een groepje vrouwelijke makakken zitten (het type met veel sjmink en jesten, aka 'kechs') ik hoor ze zeggen 'ja 't is hem' Ze stappen af, en net voor de deur toegaat zegt ze tegen mij 'racist' Geen enkele kans op een weerwoord van mij. Lekker laf."* (gebruiker op Discord, 8 maart 2018, 19.29 uur, p. 90 strafdossier, OK 5, kaft 3)

- *"Ben ik niet meer mee met de makakentaal of wat is dat?"* (gebruiker op Discord, 17 mei 2018, 15.39 uur, p. 93 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Afrikanen hebben niets bereikt, niets"* (gebruiker op Discord, 19 juni 2018, 0.38 uur, p. 93 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Around blacks, never relax"* (vrij vertaald als: in de buurt van zwarten, wees op uw hoede - gebruiker op Discord, 2 augustus 2018, 13.16 uur, p. 95 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"DISSAPEAR DAN TERUG NAAR AFRIKA HE WIJF"* (gebruiker op Discord, 19 augustus 2018, 23.38 uur, p. 95 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Allemaal lekker gecultuurde Afrikaantjes daar"* (gebruiker op Discord, 19 augustus 2018, 23.38 uur, p. 95 strafdossier, OK 5, kaft 3)

Door dergelijke haatdragende uitlatingen geven de auteurs ervan uiting aan hun vijandige houding ten aanzien van anderen, van niet-Europese afkomst of afstamming, louter en alleen omwille van de fysieke aspecten waaruit die afkomst blijkt. Die *"anderen"* worden door hen als zondebok beschouwd voor wat volgens hen fout loopt in de samenleving (o.m. diefstallen, verkrachtingen, geweld). De inhoud van deze berichten, de erin gehanteerde woordkeuze, samen met de grote aantallen van dergelijke berichten, het grote aantal verschillende personen dat dergelijke berichten verstuurde, de lange periode waarin ze werden verstuurd en het vele voorkomen ervan in de beide afgeschermden groepen, tonen onmiskenbaar aan dat het de bedoeling was van de vereniging Schild & Vrienden, als separate entiteit, om haatgevoelens, een sterke afkeer en een algemeen negatieve houding jegens die bevolkingsgroepen aan te wakkeren en te versterken, en dus de wil en bedoeling van Schild en Vrienden om te discrimineren en aan te zetten tot haat. Het staat voor het hof vast dat waar men het in de hiervoor (en verderop in dit arrest nog) aangehaalde berichten heeft over moslims, Schild & Vrienden die afkeer en haatgevoelens ook trachtte aan te wakkeren jegens de Maghrebijnse volkeren, niet enkel omwille van de religieuze overtuiging van die volkeren, maar omdat ze behoren tot een andere etnische groep dan de witte Europese, en gekenmerkt worden door een andere huidskleur.

Terecht wees het openbaar ministerie er op dat meerdere berichten niet alleen discriminerend zijn en aanzetten tot haat, maar nog verder gaan en aanzetten tot geweld, minstens door geweld jegens anderen, van niet-Europese afkomst, goed te keuren:

- *"Aan de S&V'ers die in Gent zitten. Aan het einde van de Muinkaai aan de kant van 't Zuid (zie foto) staat er 's nachts vaak een groepje Marokkanen van 3-4 man. Ze wachten tot ze iemand alleen zien afkomen om deze vervolgens aan te vallen en te beroven, soms dreigen ze zelfs om je in het water te gooien! Wanneer je hier s'avonds of s'nachts in de buurt bent, gelieve er dan eens te passeren om te kijken of ze er staan. Indien dit het geval is laat het mij weten en post het best hier ook. Zo kunnen we met schild&vrienden naar daar gaan om er voor te zorgen dat ze geen Vlaamse jongeren meer lastig vallen! Van de politie moeten we alleszins niet te veel verwachten ... Maandagavond heeft een vriend van mij ze betrappt toen ze om 20u40 een jonge student die alleen was probeerden te beroven en zijn kop over die haag aan het duwen waren. Mijn maat was alleen, heeft een tak gepakt, waarop 1 van de Marokkanen het direct op een lopen zette en de andere 3 de student onmiddellijk loslieten. De 3 zijn uiteindelijk al vloekend en scheldend vertrokken ... Zo zie je maar dat als we als*

Vlamingen even onze ballen even op tafel leggen, dit bruin crapuul direct terug trekt" gebruiker op Discord, 28 maart 2018, 21.47 uur, p. 18 strafdossier, OK 5, kaft 3)

- *"Damn in feite zouden we gewoon eens om een uur of 3, 4 in de ovp moeten rondhangen in groep maar zonder te drinken. En dan gewoon elke makak of neger die spel zoekt tegen blanken kapot slaan"* (gebruiker op Discord, 20 maart 2018, 11.20 uur, p. 71 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"Achteraf is goed knokken en die Jahjah een kroket op zijn muil geven"* (gebruiker op Discord, 14 april 2018, 17.04 uur, p. 132 strafdossier, OK 5, kaft 3)

In een Discordconversatie van 31 augustus 2018, waaraan ook (naam) en (naam) deelnamen, alludeerde D op *"de dag van het geweld"* die nog wel zou komen (p. 422 strafdossier, OK 4, kaft 3):

- Wura4444: *"Passief agressieve mensen zoals dat zijn echt het toppunt van zieligheid"*
- (naam): *"haha wat ne fgt"*
- (naam): *"Waarom word geweld nergens goedgekeurd ik snap niet dat jullie je allemaal zo kunnen inhouden"*
- (naam): *"WordT"*
- D: *"De dag van het geweld komt wel nog hoor"*
- D: *"Ik weet welke kant er op voorbereid zal zijn en welke niet"*

In een discussie in de afgeschermdde Facebookgroep over het *"prepping"*-fenomeen gaf D de raad om naar een schietclub te gaan, te leren omgaan met vuurwapens, en *"een deftige fysiek en conditie te kweken"* (p. 310 strafdossier, OK 3, kaft 2).

De Discordconversatie in verband met *"de dag van het geweld"* en de raad van D aan de Schild & Vrienden-leden om te leren omgaan met vuurwapens zijn op zichzelf niet strafbaar, maar wijzen er wel op dat D geweld niet schuwde en zijn volgers opriep zich klaar te maken voor de dag dat geweld noodzakelijk zou zijn. In die zin blijkt voor het hof uit deze berichten dan ook dat hij aanzette tot geweld tegen mensen van niet-Europese afkomst.

Het is zonder relevantie dat niet alle beklaagden zelf berichten hebben geplaatst die aanzetten tot discriminatie, haat of segregatie. Zoals het hof hoger al stelde, is het immers voldoende dat ze wisten dat de vereniging kennelijk en herhaaldelijk segregatie of discriminatie verkondigde, en dat ze tot die vereniging behoorden of er hun medewerking aan verleenden.

Niet alleen de berichten en memes die in de Facebook- en Discordgroep circuleerden, tonen aan dat Schild & Vrienden kennelijk en herhaaldelijk discriminatie verkondigde. Ook het document dat leden van Schild & Vrienden moesten invullen als ze zich wilden inschrijven voor de *"zomeruniversiteit"* die zou georganiseerd worden, vormt daarvan het bewijs. Dit document werd teruggevonden op de iMac-pc van D en bestond uit een tabel met persoonlijke gegevens waarbij de kandidaten bepaalde keuzemenu's moesten invullen (p. 526 strafdossier, OK 3, kaft 2). Een daarvan was: *"Ik ben ..."*, waarbij kon gekozen worden uit: *"gematigd rechts (we praten het uit)"*, *"zeer rechts (we smijten ze buiten)"* en *"extreem-rechts (we smijten ze uit helicopters)"*. Slechts één kandidaat duidde *"gematigd rechts"* aan. De

meesten duiden “*zeer rechts (we smijten ze buiten)*” aan, maar 14 van de 41 deelnemers, waaronder D, koos voor “*extreem-rechts (we smijten ze uit helicopters)*”.

Het lijkt niet de minste twijfel dat met “ze” niet-Europese, niet witte bevolkingsgroepen worden bedoeld.

Eveneens bij D, leider van Schild & Vrienden, werden bij de huiszoeking stickers gevonden met het opschrift: “*Kehrt in die Heimat zurück! Sie braucht euch*” (vrij vertaald als: “*Keer terug naar huis! Men heeft je daar nodig*” – p. 73 strafdossier, OK 2, kaft 2).

Verder verwijst het hof nogmaals naar het bij S teruggevonden verslag van de beleidsvergadering van 28 maart 2018 waaruit blijkt dat Schild & Vrienden wilde activeren en impact krijgen op de samenleving, dat men wilde wegen op het beleid en dat men de spreekbuis wilde zijn voor “*witte*” jongens en meisjes. Men wilde de Vlaamse jeugd weerbaar maken, omwille van de toenemende criminaliteit en intimidatie door allochtone jongeren en omwille van weggijkende autoriteiten. Hoewel die passages op zichzelf niet als expliciet racistisch of discriminerend kunnen worden bestempeld, blijkt er toch een zeker misprijzen uit voor vreemdelingen. Samen met de expliciet racistische berichten, het haatdragend taalgebruik in verband met vreemdelingen in de afgeschermd Facebook- en Discordgroep en het document in verband met de zomeruniversiteit, toont het aan dat Schild & Vrienden inderdaad twee gezichten had. Enerzijds hield men onder andere in de missieverklaring en het manifest voor dat het de bedoeling was om de Vlaamse identiteit te versterken en de Vlaamse jongeren weerbaar te maken, onder andere door hen bewust te maken van het belang van een goede fysieke en mentale gezondheid. Daar is op zichzelf evident niets mis mee. Het discours gehanteerd in de afgeschermd Facebook- en Discordgroepen, de lange periode waarin dit gebeurde en het grote aantal racistische berichten en spotprenten, tonen anderzijds aan dat men in werkelijkheid dat doel wilde bereiken door die samenleving en de jongeren in het bijzonder aan te zetten tot haat en afkeer jegens vreemdelingen, louter omwille van het feit dat ze niet Europees zijn en/of geen witte huidskleur hebben, of tot een andere bevolkingsgroep behoren.

Al die gegevens samen ontkrachten dat Schild & Vrienden als groep of vereniging door het openbaar ministerie als discriminatoir zou worden bestempeld, enkel en alleen omdat bepaalde leden, waarvan er velen niet strafrechtelijk werden vervolgd, berichten of commentaren deelden die als discriminatoir of racistisch kunnen worden beschouwd.

5.2.5 Ook aan de toepassingsvoorwaarde van artikel 444 Strafwetboek is voldaan. Het verkondigen van discriminatie door Schild & Vrienden gebeurde via een weliswaar afgeschermd Facebookgroep en Discordgroep. Concreet gebeurde dit door het sturen van berichten, die als geschrift moeten worden beschouwd in de zin van artikel 444, zesde lid, Strafwetboek, namelijk geschriften die niet openbaar zijn gemaakt, maar aan verscheidene personen toegestuurd of meegedeeld worden. Dat geldt ook voor de zogenaamde spotprenten of memes. De door het hof weerhouden strafbare memes zijn immers telkens ook voorzien van enige geschreven tekst en vormen een geheel met die tekst, waarbij de afbeelding de tekstuele boodschap slechts kracht bijzet. De Discordgroep telde minstens 163 leden (p. 3 strafdossier, OK 3, kaft 2), de Facebookgroep minstens 750 (p. 16 strafdossier, OK 3, kaft 2).

Ten onrechte houdt W in conclusies voor dat artikel 444, zesde lid, Strafwetboek niet van toepassing zou zijn, omdat met *“verscheidene personen”* meerdere geïndividualiseerde personen op het moment van toesturen of meedelen zouden worden bedoeld, zoals in het geval van een brief of e-mail. W voegt hierdoor een voorwaarde toe aan de wet, die niet in de wettekst zelf is voorzien. Opdat aan de voorwaarde van artikel 444, zesde lid, Strafwetboek zou zijn voldaan, is het niet noodzakelijk dat de verzender zijn berichten adresseerde aan welbepaalde, specifiek met naam genoemde ontvangers. Aangezien de Facebookgroep minstens 750 leden telde en de Discordgroep minstens 163, wisten de verzenders van de berichten dat ze hoe dan ook zouden worden gelezen worden door een groot aantal ontvangers.

5.2.6 D is de oprichter van Schild & Vrienden, zo verklaarde hij zelf bij verhoor op 24 mei 2018, naar aanleiding van de actie *“Gravensteen”* op 3 maart 2018 (p. 75 strafdossier, OK 1, kaft 1). Hij was er ook de leider van, zoals blijkt uit de verklaringen van verschillende andere leden, onder meer van L (*“D stond aan het hoofd. Ik heb dat altijd geweten als een éénmansbeweging, D die alles te zeggen had”* – p. 50 strafdossier, OK 4, kaft 3), KT (*“D staat aan het hoofd. Hij is de oprichter”* – p. 201 strafdossier, OK 4, kaft 3)) en (naam) (*“Ik denk dat D aan het hoofd staat van die vereniging. Ik heb geen weet van andere posities”* – p. 409 strafdossier, OK 4, kaft 3).

Zoals hoger al aangehaald, werden er bij de huiszoeking op zijn adres stickers gevonden met het opschrift *“Schild en vriend”*, een blauwe T-shirt van Schild & Vrienden, een bestelbon voor 600 polo's en 275 sweaters, en visitekaartjes met daarop de gegevens van de vereniging (p. 70 e.v. strafdossier, OK 2, kaft 2). In zijn iMac-computer vond de politie verslagen van vergaderingen van de stuurgroep van Schild & Vrienden en een kladversie van het manifest van Schild & Vrienden (p. 499 e.v. strafdossier, OK 3, kaft 2).

Uit onderzoek door de federale gerechtelijke politie van de afgeschermd Facebookgroep van Schild & Vrienden blijkt dat de groep werd opgericht op 24 januari 2017 door D, die 162 van 750 leden toevoegde (p. 14 strafdossier, OK 3, kaft 2). Drie leden van de groep hadden de rechten van *“beheerder”*: d.5, jpm.5 en d.1. Achter elk van die identiteiten stak de persoon van D. Het beheer van de Facebookpagina was dus in handen van D, zij het onder drie verschillende profielen.

Onderzoek van de afgeschermd Discordgroep toonde aan dat D de enige was die actief was in alle negentien actieve kanalen (een kanaal kende geen zichtbare activiteit). Hij was ook de meest actieve gebruiker, in die zin dat hij er de meeste berichten op plaatste (7,63 % van alle berichten) (p. 3 e.v. strafdossier, OK 3, kaft 2).

Volgens KD was D oprichter, baas en eigenaar van de Discordserver van Schild & Vrienden (p. 461 strafdossier, OK 4, kaft 3).

Het hof twijfelt er niet aan dat D de werkelijke auteur is van alle aan hem toegeschreven berichten in beide groepen. Het hof verwijst daarvoor naar het hoger al geciteerde besluit van deskundige C van Nobot.

Nu hij de leider was van de vereniging, beheerder was van de Facebookgroep, oprichter was van de Discordgroep, het meest actieve lid was van de Discordgroep en hij bovendien zelf berichten plaatste die aanzetten tot discriminatie, haat of geweld jegens mensen met een andere huidskleur (zie enkele van de hoger aangehaalde, door hem geplaatste berichten), behoorde hij uiteraard wetens en willens tot de in de telastlegging I bedoelde vereniging en verleende hij er zijn medewerking aan. Aangezien D de Facebookgroep oprichtte op 24 januari 2017 en actief was in de Facebook- en Discordgroep gedurende de volledige incriminatieperiode die loopt tot 6 september 2018, net zoals hij de leider was van Schild & Vrienden gedurende die volledige periode, is de incriminatieperiode van de telastlegging I correct en allesbehalve duister.

Anders dan D voorhoudt in conclusies, is het voor de beoordeling van zijn schuld aan de telastlegging I zonder belang dat Schild & Vrienden zelf als vereniging niet strafrechtelijk wordt vervolgd. Evenmin doet het ter zake dat de onderzoekers D bij verhoor slechts met een - volgens hem - beperkte selectie van de Discordberichten confronteerden. In de Discordgroep circuleerden meer dan 65.000 berichten, in de Facebookgroep een 6.000-tal. De onderzoekers hoefden hem niet elk bericht dat in die groepen werd verstuurd, voor te leggen. Het feit dat de onderzoekers hem slechts een deel daarvan voorlegden, schendt op geen enkele manier zijn rechten van verdediging. Het is bovendien onjuist dat hij in het geheel niet zou zijn geconfronteerd met de inhoud van de Facebookgroep. Het hof verwijst naar pagina's 512, 515 en 517 strafdossier (OK 4, kaft 3) dat het tegendeel aantoonde: de verhoorders legden hem wel degelijk meerdere berichten afkomstig van de Facebookgroep voor.

5.2.7 Zoals hoger al aangehaald vond de politie op het computermateriaal van S een missieverklaring van Schild & Vrienden, net als een verslag van de beleidsvergadering van 28 maart (2018). Het onderzoek toonde aan dat hij er zelfs de opsteller van was (p. 234, 239 en 240 strafdossier, OK 5, kaft 3). In de afgeschermdde Facebookgroep van de vereniging was hij een van de twaalf moderatoren, zo blijkt uit onderzoek van de federale politie van de bestanden van die groep (p. 15 strafdossier, OK 3, kaft 2). Hij was dus heel goed op de hoogte van de berichten die in die groep circuleerden, aangezien hij de taak had om de groep en de berichtgeving daarin op te volgen en in goede banen te leiden. In de hoedanigheid van moderator had hij ongetwijfeld ook de bevoegdheid om berichten te verwijderen of te weigeren. Het hof verwijst in dat verband naar het verhoor van LC van 30 april 2019, die zelf ook moderator was en over die rol verklaarde (p. 89 strafdossier, OK 4, kaft 3): *"Ikzelf ben moderator geworden in de FB-groep. Aanvankelijk waren er geen moderatoren, enkel D. Op een bepaalde avond kreeg ik de melding op facebook dat ik tot moderator was aangesteld. Dat hield in dat we moesten posts controleren. Als iemand iets wou posten in de groep moesten wij dat eerst goedkeuren of afwijzen."* Ook D zelf verklaarde bij verhoor van 4 september 2019 dat moderatoren berichten konden verwijderen, en zelfs mensen tot de groep toelaten en verwijderen (p. 516 strafdossier, OK 4, kaft 3). S had dus ook de bevoegdheid en de mogelijkheid om racistische berichten te verwijderen.

Tijdens de huiszoeking bij D stelde de politie vast dat de Telegram-app openstond op de iMac-computer van D, geconnecteerd aan een account op zijn naam. In die app zag de politie een groep met de naam SENV, waaruit ze een aantal relevante chatgesprekken manueel kopieerde. Uit die gesprekken komt naar voren dat verschillende Schild & Vrienden-leden

daags na de Pano-reportage bespraken hoe ze het best bewijsmateriaal konden verwijderen (p. 26 e.v. strafdossier, OK 3, kaft 2). Men vreesde dat er een mol was onder de leden. Ook werd overlegd over verdedigingsstrategieën. S nam deel aan die gesprekken. Uit het bericht dat hij om 1.01 uur stuurde met als inhoud “*D verwijder mij aub terug als redacteur*” volgt dat hij er zich zeer goed bewust van was dat zijn rol als moderator ook een zekere verantwoordelijkheid inhield voor de inhoud van de berichten die circuleerden.

Op 16 september 2018 maakte D een Whatsappgroep aan met de naam “*Nachtshift*”, die zesentwintig leden telde (p. 374 strafdossier, OK 3, kaft 2). Bedoeling was om zich met een beperkt aantal Schild & Vrienden-leden te organiseren om de imagoschade als gevolg van de Pano-reportage te herstellen. S was een van die zesentwintig leden.

Het is zonder relevantie dat de Telegramconversatie en het aanmaken van de “*Nachtshift*”-groep dateren van na de einddatum van de incriminatieperiode van de telastlegging I. Beide elementen tonen onmiskenbaar aan dat S behoorde tot en zijn medewerking verleende aan Schild & Vrienden tijdens de incriminatieperiode. Als dat niet het geval was geweest, zou hij door D nooit zijn uitgenodigd om deel uit te maken van de Nachtshift-Whatsapp-groep, of zou hij niet hebben mogen deelnemen aan de conversatie in de Telegram-app, waarin naar aanleiding van de Pano-reportage werd besproken welke verdedigingsstrategieën men zou gebruiken.

Hoewel dit op zichzelf niet noodzakelijk is om te beslissen tot zijn schuld aan de telastlegging I, blijkt dat ook S zelf enkele berichten die als racistisch kunnen worden bestempeld, heeft verstuurd. Het hof wijst naar de berichten van zijn hand, hoger aangehaald in randnummer 5.2.4. Dit spreekt tegen dat hij zelf enkel deel wilde uitmaken van Schild & Vrienden omwille van de filosofie van de vereniging zoals verwoord in de missieverklaring en het manifest, die erin bestond dat men de Vlaamse identiteit wilde versterken.

Ook S behoorde dus wetens en willens tot de vereniging Schild & Vrienden en verleende er zijn medewerking aan.

5.2.8 O verklaarde bij verhoor door de onderzoeksrechter op 29 april 2019 actief te zijn geweest in Schild & Vrienden (p. 97 strafdossier, OK 4, kaft 3). Hij was moderator van de afgeschermd Facebookgroep en had ook toegang tot de Discordgroep. In die laatste groep had hij de rang van “*veteraan*”, hij was aanwezig bij vele grote acties, behalve bij de Gravensteenactie.

Over wat de rol van moderator inhield, verwijst het hof naar wat het hoger aanhaalde in verband met de rol van S. Anders dan hij in conclusies laat uitschijnen, had O wel degelijk de bevoegdheid om berichten van anderen te verwijderen.

Er werden berichten van O teruggevonden in de afgeschermd Discordgroep (p. 205 e.v. strafdossier, OK 3, kaft 2), zij het dat het door hem in de Discordgroep totale aantal geplaatste berichten eerder beperkt was. Hij nam ook deel aan de hiervoor al aangehaalde conversatie in Telegram en was ook lid van de Whatsappgroep met de naam “*Nachtshift*”.

Ook voor O geldt dat het niet ter zake doet dat de Telegramconversatie en het aanmaken van de “*Nachtshift*”-groep dateren van na de einddatum van de incriminatieperiode van de telastlegging I. Beide elementen, samen met de overige aangehaalde elementen, tonen onmiskenbaar aan dat hij wetens en willens behoorde tot en zijn medewerking verleende aan Schild & Vrienden tijdens de incriminatieperiode.

Dat hij in de Telegramconversatie vroeg om geen berichten te verwijderen, wijst er helemaal niet op dat hij niet de wil had om deel uit te maken van een vereniging die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie verkondigde. De enige reden waarom hij voorstelde om geen bewijs te verwijderen is dat hij vreesde dat het hen net meer zou schaden en omdat hij ervan uitging dat “*men toch al alles had*” (p. 27 strafdossier, OK 3, kaft 2):

- GS, 6 september 2018, 18.26 uur: “*Verwijderen we nu alles of niet?*”
- GS, 6 september 2018, 18.26 uur: “*Van de groep*”
- O, 6 september 2018, 18.26 uur: “*Ze hebben toch alles al, zou het ons niet net meer schaden?*”

In diezelfde conversatie vroeg hij ook wie de beheerder van de Facebookgroep was. Het is voor het hof duidelijk dat de beheerders van de Facebookgroep niet de moderatoren waren en dat ze een andere rol hadden, zodat uit zijn vraag niet kan worden afgeleid dat hij geen moderator was, of dat hij in de Facebookgroep geen zeggenschap had. Ook uit het onderzoek blijkt dat de beheerders en moderatoren verschillende personen waren (p. 16 t.e.m. 19 strafdossier, OK 3, kaft 2).

Dat hij bij de onderzoeksrechter verklaarde niet op de hoogte te zijn van de financiën van Schild & Vrienden, dat hij openlijk zijn eigen naam gebruikte om te converseren in de Facebook- en Discordgroep, beweerde slechts van een beperkt aantal personen te weten wie er achter de “*nicknames*” zat, en voorhiel geen zicht te hebben op eventuele hiërarchische structuren, weerlegt evenmin dat hij met het voor de toepassing van artikel 22 Antiracismewet vereiste opzet handelde. Dit is eveneens het geval voor het feit dat hij met Schild & Vrienden oude behoeftige mensen heeft geholpen en straten heeft gereinigd. Het kan trouwens niet anders dan dat hij zelf wel degelijk zeer goed op de hoogte was van de hiërarchische structuur binnen de Discordgroep, aangezien hij bij de onderzoeksrechter verklaarde “*veteraan*” te zijn.

5.2.9 Zowel LS (p. 56 strafdossier, OK 4, kaft 3) als W (p. 146 strafdossier, OK, kaft 3) verklaarden dat A moderator was in de afgeschermden Discordgroep. W had het enkel over “*een A*” maar het lijkt voor het hof geen twijfel dat hij hiermee de beklaagde A bedoelde.

A was onder de gebruikersnaam “*wura4444*” actief in achttien kanalen van de Discordgroep, waarin hij in totaal 1.632 berichten plaatste (p. 10 strafdossier, OK 3, kaft 2). Verschillende racistische berichten en memes zijn van zijn hand, zoals hierna bij de bespreking van de telastlegging H zal blijken. Bij verhoor op 6 september 2019 meende hij zich te herinneren de rang van “*strijder*” te hebben gehad (p. 493 strafdossier, OK 4, kaft 3). Ook hij nam deel aan de hoger vermelde Telegramconversatie.

A wist dus zeer goed dat Schild & Vrienden kennelijk en herhaaldelijk discriminatie verkondigde en verleende wetens en willens zijn medewerking aan de vereniging. Dat er zoveel racistische berichten in de Discordgroep circuleerden die niet werden verwijderd en doordat hij zelf dergelijke berichten plaatste, wordt tegengesproken dat hij er over waakte dat er geen berichten werden verspreid die niet door de beugel konden. Het ontkracht ook zijn bewering dat hij niet wetens en willens deel heeft willen uitmaken van de vereniging Schild & Vrienden, die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie verkondigde. De verklaring van LS hierover, doet hieraan geen afbreuk.

5.2.10 Bij verhoor op 29 mei 2019 verklaarde W dat hij toegevoegd werd aan de (afgeschermd) Facebookgroep van Schild & Vrienden via een vriend (p. 137 strafdossier, OK 4, kaft 3). Later stapte hij er uit, maar op vraag van D en nadat een tussenpersoon uitleg had gegeven waar Schild & Vrienden voor stond, trad hij terug toe. Het strafdossier toont aan dat W erg actief was in de Discordgroep van Schild & Vrienden, waarin hij in totaal 1.676 berichten plaatste (p. 10 strafdossier, OK 3, kaft 2). Hij was dus ongetwijfeld op de hoogte van de racistische, discriminerende aard van de berichten die in beide groepen circuleerden en de frequentie waarmee dit gebeurde.

Daarnaast produceerde hij in de Discordgroep ook zelf verschillende racistische memes, in een aantal gevallen op uitdrukkelijke vraag van D. Zo maakte hij een meme over de aan het strand aangespoelde vluchteling-peuter met daarop de tekst *"#opkuisen Delen mag!"* en *"Bedankt voor de steun"* (p. 254 strafdossier, OK 3, kaft 2). Ook de meme waarin een vervuilde rivier en de lokale zwarte bevolking wordt vergeleken met de chocoladerivier uit het boek Sjakie en de chocoladefabriek van Roald Dahl, met daarbij de tekst *"they made willy wonka's chocoladerivier in het echt gerealiseerd"* (vrij vertaald als: *"ze hebben willy wonka's chocoladerivier in het echt gerealiseerd"*) is van zijn hand (p. 242 strafdossier, OK 3, kaft 2). Op 20 augustus 2018 riep D op Discord op om dringend *"Kongo is van ons"*-memes te maken, waarna W er quasi onmiddellijk enkele doorstuurde, onder andere eentje waarop Obama te zien is die zijn arm uitstrekt naar Koning Leopold II, maar waarbij de rechter hand van Obama is afgehakt (p. 243 e.v. strafdossier, OK 3, kaft 2).

Het bewust en vrijwillig handelen, zonder dat rechtvaardiging, schuldonthefing en niet-toerekeningsvatbaarheid enigszins aannemelijk wordt gemaakt, volstaat opdat sprake zou zijn van wetens en willens handelen, zoals vereist voor de toepassing van artikel 22 Antiracismewet. Alle in dit randnummer aangehaalde elementen tonen zonder enige ruimte voor twijfel het bewust en vrijwillig handelen van W aan. Ze ontkrachten bovendien zijn bewering dat hij nooit de bedoeling heeft gehad om te behoren tot of mee te werken aan een vereniging bedoeld in dat artikel.

Aangezien het om W schuldig te verklaren aan de telastlegging I op zichzelf niet noodzakelijk is dat hij zelf heeft aangezet tot discriminatie door dergelijke berichten te versturen, is het evenmin noodzakelijk om de incriminatieperiode van de telastlegging I voor hem te beperken tot de periode waarin hij die berichten verstuurde.

5.2.11 G gaf bij verhoor op 20 mei 2019 toe al drie jaar lid te zijn van Schild & Vrienden (p. 219_{verso} strafdossier, OK 4, kaft 3). Hij maakte deel uit van de afgeschermd Discordgroep, waar hij heel wat racistische berichten plaatste, onder andere enkele berichten aangehaald

in randnummer 5.1.4. Hij maakte ook deel uit van de door D aangemaakte Whatsappgroep met de naam "*Nachtshift*". Hij was eveneens deelnemer van de door Schild & Vrienden georganiseerde zomeruniversiteit. Op het formulier met administratieve gegevens dat hij daarvoor moest invullen, duidde hij aan dat hij "*zeer rechts (we smijten ze buiten)*" was.

5.2.12 D, S, O, A, W en G behoorden allen dus wetens en willens tot de vereniging Schild & Vrienden die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie verkondigde, en verleenden er hun medewerking aan. Het hof verklaart hen daarom allen schuldig aan de telastlegging I, als dader.

6. Telastlegging A - aanzetten tot discriminatie, segregatie, haat of geweld

6.1 D, O, W en G worden onder de telastlegging A vervolgd voor het hebben aangezet tot discriminatie, segregatie, haat of geweld jegens een groep, een gemeenschap of de leden ervan, wegens nationaliteit, een zogenaamd ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming. Dit is een inbreuk op artikel 20, 3° en 4° Antiracismewet.

Artikel 14 van de wet van 28 juni 2023 (*BS* 20 juli 2023) wijzigde de woorden "*een van de beschermde criteria*" uit die bepaling telkens naar "*één of meer beschermde criteria*". Deze wijziging heeft de strafbaarstelling inhoudelijk niet gewijzigd.

"*Aanzetten tot*" impliceert dat men anderen aanspoort om iets te doen, opzet of aanstoot, in dit geval het aanmoedigen tot het bedrijven van discriminatie, segregatie, haat of geweld. Dit gaat verder dan het louter geven van informatie, het uiten van ideeën of kritiek. Er moet sprake zijn van een bijzondere wil om aan te zetten tot haat of geweld.

Haat of geweld wegens ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming zijn gradaties van discriminatie of segregatie.

Om de beklaagden schuldig te verklaren aan dit misdrijf, is bovendien vereist dat het "*aanzetten tot ...*" heeft plaatsgevonden in een van de in artikel 444 Strafwetboek bedoelde omstandigheden.

6.2 D plaatste zelf een groot aantal berichten in de afgeschermd Facebook- en Discordgroep die aanzetten tot haat jegens vreemdelingen (zie p. 88 e.v. strafdossier, OK 5, kft 3):

- "*Who would win? 1 rapeegee vs 4 Zweedse politieagenten. Tip: de winnaar eet geen varkensvlees*" (vrij vertaald als: "*wie zou er winnen? 1 verkrachter-vluchteling vs (...)*", Facebookbericht van 2 april 2017, 19.21 uur)
- "*Als we ons wat minder bezighielden met rapeegees zaten we al op Mars*" (Discordbericht van 19 juni 2018, 00.25 uur)
- "*Afrikanen hebben niet bereikt, niets.*" (Discordbericht van 19 juni 2018, 0.38 uur)
- "*Afrikanen hebben geen enkel huis gebouwd, geen enkele boot, geen enkel monument, Niets*" (Discordbericht van 19 juni 2018, 0.39 uur – niet vermeld in de processen-verbaal van de politie, maar terug te vinden in overtuigingsstuk met nummer x/2018, kanaal "*Shitposting*")
- "*Laat die negers maar doen, idc*" (Discordbericht van 19 juni 2018, 0.50 uur)

- *"Toen mijn vriend hem dan vroeg waarom hij die super goed betaalde job had verwaarloosd, kon die neger dat niet uitleggen"* (Discordbericht van 19 juni 2018, 1.23 uur)
- *"Want bvb die miljoenen vluchtelingen in Libanon, Turkije en Soedan enzo, dat zijn ook 'vluchtelingen' die worden meegeteld in die statistieken, en aangezien ze in de derde wereld kweken als konijnen zitten daar massas kinderen tussen"* (Discordbericht van 20 juni 2018, 18.10 uur)
- *"Het gruwelijke lot voor de zwakkere Europese vrouwen: in Zweden hebben 4 Afrikaanse migranten met veel geweld een ernstig mentaal gehandicapte vrouw anaal verkracht tot haar ingewanden scheurden. 95,6 % van de verkrachtingen wordt gepleegd door migranten."* (Discordbericht van 5 augustus 2018, 16.19 uur)
- *"DISSAPEAR DAN TERUG NAAR AFRIKA HE WIJF"* (vrij vertaald als: *"verdwijn dan terug (...)"*, Discordbericht van 19 augustus 2018, 23.19 uur)
- *"Allemaal lekker gecultuurde Afrikaantjes daar"* (Discordbericht van 19 augustus 2018, 23.38 uur)
- *"Ik ben al een paar keer aangevallen door zo'n negermoslimhomo"* (Discordbericht van 20 augustus 2018, 0.03 uur)
- *"allemaal makkakken"* (Discordbericht van 20 augustus 2018, 21.38 uur)
- *"Around blacks, never relax"* (vrij vertaald als: in de buurt van zwarten, wees op uw hoede - gebruiker op Discord, 2 augustus 2018, 13.16 uur, p. 95 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- *"In Belgium we don't say 'Diversity is our strenght', we say 'handjes kappen Kongo is van ons', and I think that's beautiful"* (vrij vertaald als: *"In België zeggen we niet 'diversiteit is onze kracht, we zeggen 'handjes kappen Kongo is van ons' en ik vind dat mooi"* (Discordbericht van 20 augustus 2020, 22.14 uur)

D plaatste niet alleen zelf berichten die aanzetten tot haat, maar spoorde ook anderen aan om dat te doen, of moedigde hen aan als ze dat deden. In een Discordbericht van 20 augustus 2018 riep D op om een meme te maken met de hoger al aangehaalde tekst *"In Belgium we don't say 'Diversity is our strenght', we say 'handjes kappen Kongo is van ons', and I think that's beautiful"* (p. 246 strafdossier, OK 3, kaft 2). Diezelfde dag, maar enkele uren later, lanceerde hij opnieuw een oproep om memes te maken, dit keer met de tekst: *"Handjes kappen diamanten rapen Kongo is van ons"* (p. 247 strafdossier, OK 3, kaft 2). Op 9 juli 2018 plaatste gebruiker (naam) een meme op Discord met de tekst (p. 239-204 strafdossier, OK 3, kaft 2): *"Wanneer je in Antwerpen door de Joodse wijk wandelt:"* gevolgd door een afbeelding van twee figuren uit een Harry Potter-film, waarbij de ene tegen de andere zegt: *"Seg Hagrid, wie zijn eigenlijk al die verlepte dwergen?"*. D reageerde op dit bericht als volgt: *"Hohoho DA, schoontje 😊"*.

Zoals het hof al in randnummer 5.2.6 besliste, is het zonder relevantie dat de onderzoekers D bij verhoor slechts met een - volgens hem - beperkte selectie van de Discordberichten confronteerden. In de Discordgroep circuleerden meer dan 65.000 berichten, in de Facebookgroep een 6.000-tal. De onderzoekers hoefden hem niet elk bericht dat in die groepen werd verstuurd, voor te leggen. Het feit dat de onderzoekers hem slechts een deel daarvan voorlegden, schendt op geen enkele manier zijn rechten van verdediging. Hij werd in elk geval geconfronteerd met meerdere aan hemzelf toegeschreven berichten. Het is bovendien onjuist dat hij in het geheel niet zou zijn geconfronteerd met de inhoud van de

Facebookgroep. Het hof verwijst naar pagina's 512, 515 en 517 strafdossier (OK 4, kaft 3) dat het tegendeel aantoont: de verhoorders legden hem wel degelijk meerdere berichten afkomstig van de Facebookgroep voor, ook verschillende berichten die hij zelf heeft geschreven.

6.3 In een Discordconversatie van 25 juli 2018 zette O LS aan tot het gebruiken van een taser, als ze nog eens zou lastiggevallen worden door buitenlanders (p. 206 strafdossier, OK 3, kaft 2):

LS: *"Al 2 dagen op rij lastig gevallen aan mijn werk door buitenlanders die het plezant vinden te doen alsof ik een hoer ben 😊 (met een deur die van binnenuit niet gesloten kan worden, dus als ze willen, komen ze gewoon binnen)"*

wura4444: *"En waar is dat?"*

O: *"Wtf"*

LS: *"Brabantdam in Gent, vlak aan het glazen straatje helaas. Ze weten wel maar al te goed dat het hier een gewoon kantoor is. Heb ze eerst genegeerd voor 2 minuten, maar toen ze aan de deur kwamen was 't mij beu. En 'k zeg het, is hier bijna dagelijks wel iets van last met dat soort, maar nu 2 dagen op rij zo'n situatie"*

O: *"Moete nen taser hebben?"*

LS: *"'k zou da wel overwegen ja!"*

O: *"Mocht mijn vriendin mij zo iets doorsturen, ik zou wss met een strijdbijl aankomen, ik word hier al zo pissed van. Ik kan hier echt tasers halen, als je dat echt wilt regel ik dat."*

LS: *"ja begrijpelijk! Ik was zelf al redelijk pissed. Zal je eens sturen voor die taser!"*

Dit kan maar moeilijk anders worden geïnterpreteerd dan het aansporen tot het gebruiken van wapens en geweld tegen vreemdelingen. Het doet er niet toe dat het volgens de beklaagde niet zeker zou zijn dat het daadwerkelijk om buitenlanders ging en dat hij met toepassing van artikel 61^{quinquies} Wetboek van Strafvordering heeft gevraagd om het filmpje dat LS maakte van wat haar was overkomen, te laten voegen aan het strafdossier, wat werd geweigerd. Ongetwijfeld was hij ervan overtuigd dat de daders effectief *"buitenlanders"* (vreemdelingen) waren. Ten onrechte tracht O zijn uitlatingen af te doen als een loutere uiting van verontwaardiging die niets te maken had met de persoon (buitenlanders of niet) van diegenen die Lisa S. hadden lastig gevallen. Dit is ongeloofwaardig en vindt geen steun in het feit dat hij het woord *"strijdbijl"* gebruikte, wat volgens hem beeldspraak zou zijn, of in het feit dat hij nooit aanstalten heeft gemaakt om wat hij schreef, in de praktijk om te zetten. Ook het gegeven dat het uiteindelijk Ko was die LS een website doorstuurde waarop stroomstootwapens werden verkocht, is zonder relevantie. Het is niet juist dat de uitlatingen die hij in de aangehaalde conversatie deed, hoogstens als een inbreuk op de wapenwetgeving zouden kunnen worden gekwalificeerd.

Daarnaast plaatste O op Facebook het bericht: *"Wat is het verschil tussen een jood en een negerjood? Een negerjood moet vanachter in de douches staan"* (p. 265 strafdossier, OK 3, kaft 2).

6.4 W plaatste op 10 augustus 2018 een meme op Discord met de tekst *"How to Deal With Your Daughter's Interracial Relationship"* over een prent waarop een wit meisje en een zwarte jongen ruggelings te zien zijn die hand in hand aan het wandelen zijn, terwijl een man met

een witte kap een vuurwapen op hen richt (p. 241 strafdossier, OK 3, kaft 2). Ook de hoger al aangehaalde meme *"willy wonkas chocolate river"* en de meme over de ontmoeting tussen Obama en Leopold II, is van zijn hand. Daarnaast postte hij de meme met de tekst *"#opkuisen Delen mag!"* boven een afbeelding van een aangespoelde vluchteling-peuter op het strand en een man die zijn beide duimen omhoog steekt en zegt: *"Bedankt voor de steun"* (p. 254 strafdossier, OK 3, kaft 2). W is diegene die gevolg gaf aan de oproep van D om *"Kongo is van ons"*-memes te maken en maakte er eentje met een klein vogeltje en een raaf die met elkaar converseren, waarbij de raaf zegt: *"handjes kappen diamanten rapen De Kongo is van ons!!!"* (p. 248 strafdossier, OK 3, kaft 2).

Het hof twijfelt er niet aan dat alle door de onderzoekers aan W toegeschreven berichten en memes daadwerkelijk van hem afkomstig zijn, ook al verklaarde hij bij verhoor zich niet te herinneren bepaalde posts zelf te hebben gedaan.

6.5 G plaatste op 11 april 2018 een meme in de Discordgroep die insinueert dat zwarten geen gezin kunnen onderhouden, namelijk een foto van een zwarte man in wit hemd en das, naast een foto van een lepel, met daarbij de tekst: *"One of these can feed a family"* (vrij vertaald als *"een van die twee kan een gezin voeden"* - p. 190 strafdossier, OK 3, kaft 2). Op 16 maart 2018 plaatste hij een foto op Discord van een dode vluchteling-peuter, liggend op het strand, met het onderschrift: *"Aangespoeld vuil #opkuisen"* (p. 213 strafdossier, OK 3, kaft 2). Op Facebook plaatste hij een foto van een geknielde zwarte vrouw wiens huid grote witte vlekken vertoonde en daarbij de tekst: *"Do you think she is beautiful?"* (vrij vertaald als: *"Vind je haar mooi?"*), met bijhorende reactie: *"not yet but she's getting there"* (vrij vertaald als: *"nog niet, maar ze is ernaar op weg"*). Op 3 juni 2018 plaatste hij op Discord het bericht *"Waarom moeten die negers toch altijd zo kressen ..."* (p. 38 strafdossier, OK 5, kaft 3).

6.6 Door zich in al die berichten en spotprenten telkens zo negatief, denigrerend en verwijtend uit te laten over vreemdelingen, gaven de beklaagden blijk van hun haatdragende houding ten opzichte van vreemdelingen. Die berichten zijn niet alleen op zichzelf denigrerend of haatdragend en zijn niet alleen maar beledigend. De beklaagden stuurden ze naar diegenen die toegang hadden tot de afgeschermden Facebook- en Discordgroep toe met de bijzondere wil en het bijzondere opzet om de ontvangers ervan aan te zetten, aan te sporen en aan te moedigen tot haat jegens vreemdelingen, minstens om die al aanwezige haatgevoelens nog verder te versterken en aan te wakkeren. Het hof leidt dit af niet alleen uit de inhoud van die berichten, maar ook uit het herhaald karakter en de grote frequentie waarmee dergelijke, gelijkaardige haatberichten zowel in de Facebook- als in de Discordgroep circuleerden, over een lange periode. Het is daarbij niet relevant dat sommige voor de telastlegging A vervolgde beklaagden zelf slechts enkele van dergelijke haatberichten verstuurden. Het staat vast dat het sturen van dergelijke berichten zeer vaak gebeurde in beide groepen, dat de beklaagden dit wisten nu ze actief waren in die groepen en dat ze hieraan meededen door ook zelf dergelijke berichten te sturen.

Het is voor het hof ongeloofwaardig dat W en de andere beklaagden de aan hen toegeschreven memes of moppen plaatsten alleen maar met een *"reële humorintentie"*, ook al verklaarde W bij verhoor onmiddellijk dat ze *"bedoeld waren om te lachen en niet gemeend waren"*. Het is niet juist dat de ongeloofwaardigheid van dit argument geen steun zou vinden in het strafdossier. Het hof verwijst naar wat het daarover hoger al vermeldde in randnummer

5.2.4. De zogenaamde humor waarachter W en andere beklaagden zich verschuilen, was niet meer dan een middel om weg te komen met de boodschap, zoals onder meer blijkt uit twee, hoger al geciteerde berichten afkomstig van D, weergegeven in de Pano-reportage, het op de harde schijf van D aangetroffen bericht in verband met de zogenaamde “*memetic warfare*” en het bericht van SV. van 9 maart 2018. Dat W bij verhoor tijdens het onderzoek verklaarde dat hij vond dat andere volkeren en rassen, en Belgen van allochtone afkomst allemaal gelijk zijn in België, zij het dat men wel moet integreren en de taal leren, weerlegt het voorgaande niet.

6.7 Ook aan de toepassingsvoorwaarde van artikel 444 Strafwetboek is voldaan. Het hof verwijst naar wat het daarover hoger al aanhaalde, bij de bespreking van de telastlegging I. De berichten en van tekst voorziene spotprenten werden toegestuurd aan verscheidene personen, in dit geval al diegenen die toegang hadden tot de afgeschermdde Facebook- en/of Discordgroep (art. 444, zesde lid, Strafwetboek).

6.8 Het hof verklaart D, O, W en G allen schuldig aan de telastlegging A als dader.

Wat W betreft, past het hof de incriminatieperiode voor de telastlegging A aan naar “*van 10 augustus 2018 tot en met 1 september*”, de periode waarin hij de aan hem toegeschreven racistische memes verstuurde.

D is ook mededader. Hij was leider van Schild & Vrienden, diegene die de afgeschermdde Facebookgroep creëerde en beheerde. Uit de verklaring van Ky blijkt dat D oprichter, baas en eigenaar was van de afgeschermdde Discordserver van Schild & Vrienden (p. 461 strafdossier, OK 4, kaft 3). In die groep was hij het meest actieve lid, dat het meeste berichten plaatste en als enige actief was in negentien van de twintig actieve kanalen.

Beide communicatieplatformen waren het instrument van de vereniging Schild & Vrienden, via dewelke ze haar racistische en discriminerende ideeën verspreidde.

D wist dit ongetwijfeld, aangezien hij zelf in beide kanalen zeer actief was, er zelf ook racistische berichten in verspreidde en reageerde op dergelijke berichten van anderen.

Goed wetende dat dergelijke berichten in de communicatieplatformen circuleerden, stelde hij die platformen toch ter beschikking en bleef hij dat doen, gedurende de volledige incriminatieperiode van de telastlegging A. Hij liet klaarblijkelijk geen enkele van de aangehaalde berichten verwijderen, terwijl hij daar nochtans zonder twijfel de mogelijkheid toe had. Zo verleende hij noodzakelijke hulp en bijstand aan al diegenen die strafbare racistische berichten of memes plaatsten, in de zin van artikel 66, derde lid, Strafwetboek (zij die door enige daad tot de uitvoering zodanige hulp hebben verleend dat de misdaad of het wanbedrijf zonder hun bijstand niet had kunnen worden gepleegd).

7. Telastlegging B – negationisme

7.1 Volgens de telastlegging B maakten D, S, O, A en G zich allen schuldig aan een inbreuk op artikel 1 Negationismewet, meer bepaald door de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duitse nationaal-socialistische regime is gepleegd, te hebben ontkend,

schromelijk te hebben geminimaliseerd, te hebben gepoogd te rechtvaardigen of goed te keuren.

“Ontkennen” betekent dat het bestaan van de genocide in haar totaliteit wordt geloochend. “Goedkeuren” brengt mee dat men er zijn goedkeuring aan hecht en dat men de nazi-ideologie daarover onderschrijft. Het “*pogen te rechtvaardigen*” gaat minder ver dan het goedkeuren, maar streeft ernaar de bedoelde genocide op een aanvaardbare wijze voor te stellen, en zo de nazi-ideologie te legitimeren. Met “*schromelijk minimaliseren*” wordt niet het minimaliseren zonder meer bedoeld, maar enkel het minimaliseren op een zeer verregaande, erge, grove en beledigende manier.

Opdat de beklaagden aan dit misdrijf schuldig zouden zijn, is vereist dat dit gebeurde in één van de omstandigheden bedoeld in artikel 444 Strafwetboek.

Anders dan de beklaagden voorhouden, is in principe niet vereist dat ze handelden met een bijzonder opzet. Een algemeen opzet is voldoende. Inderdaad besliste het Grondwettelijk Hof in zijn arrest van 12 juli 1996 dat de door de Negationismewet geviseerde handelingen nauwelijks kunnen worden geacht te zijn gesteld, zonder een misdadige en de democratie vijandig gezinde ideologie in ere te willen herstellen en daarbij een of verschillende categorieën mensen ernstig te willen beledigen. Het Hof voegde er echter onmiddellijk aan toe dat uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat dergelijke bedoelingen niet als een wezenlijk bestanddeel van het misdrijf worden vermeld, daarbij verwijzend naar de volgende passage: “(*Le texte retenu*) *ne détermine pas à proprement parler un dol spécial ou une intention méchante. La loi se contente d’évoquer un dol général, mais laisse une possibilité d’interprétation au juges*” (vrij vertaald als: “(*de weerhouden tekst*) *bepaalt geen bijzonder opzet of een kwaadaardige intentie. De wet beperkt zich tot een algemeen opzet, maar laat een beoordelingsvrijheid aan de rechter*”) (Hand. Senaat 8 maart 1995, 1478).

7.2 Hoger besliste het hof al dat de door D opgeworpen “*exceptio obscuri libelli*” ongegrond is. Niet alleen voor D, maar voor elk van de beklaagden is aan de hand van de omschrijving van de telastleggingen, in combinatie met onder meer de gegevens van het strafdossier, voldoende duidelijk voor welke concrete strafbare feiten ze zich moeten verantwoorden. Het hof gaat om dezelfde redenen niet in op de vraag van de burgerlijke partij 1 om de telastlegging B voor elk van de beklaagden verder te omschrijven, zoals door hem voorgesteld in conclusies (p. 13 t.e.m. 37).

7.3 Het blijkt niet uit het strafdossier dat D zelf berichten of memes heeft verstuurd die als negationistisch kunnen worden aangemerkt. Wel staat vast dat er in de Discord- en Facebookgroep heel wat van dergelijke berichten en memes circuleerden. Naast de berichten van de andere beklaagden die voor de telastlegging B worden vervolgd en die in het randnummer hierna worden aangehaald, verwijst het hof naar de volgende “*moppen*” geplaatst in de Facebookgroep, na een oproep op 29 juni 2017 aan de leden om “*hun donkerste humor*” te delen (p. 260 e.v. strafdossier, OK 3, kaft 2):

- “*Wat is het verschil tussen een Jood en een pizza? Pizza schreeuwt niet in de oven.*” (gebruiker)

- *"Wat moet je doen met een Joods kind dat ADHD heeft? Naar een concentratiekamp sturen"* (gebruiker)
- *"Wat is het verschil tussen een Jood en Harry Potter? Harry kon de kamer wel ontsnappen"* (gebruiker)
- *"Wat heeft een Jood gemeen met een stijve tepel? Na een warme douche zijn ze allebei weg"* (gebruiker)
- *"Wat is het verschil tussen een jood en een stuk zeep? Een stuk zeep gaat langer dan 5 minuten mee in de douche"* (gebruiker)
- meme van Ja met de tekst *"burning things that don't mean anything to you"* over een prent met onderaan het naakte, uitgemergelde lichaam dat in een gasoven wordt geschoven (vrij vertaald als: *"Dingen verbranden die niets voor je betekenen"*)

Het hof verwijst verder nog naar een meme van Po met de tekst *"When she calls you daddy instead of SS-Obersturmbannführer"* bij een prent van een Duitse SS-er, die op de rand van het bed van een meisje zit, en daaronder het daarbij horend bericht van Bm met de tekst: *"Hitler likes this"* bij een omhooggestoken hand, de Hitlergroet voorstellend (berichten geplaatst op 10 januari 2018).

Ar plaatste heel wat negationistische memes in de Facebookgroep (p. 269 e.v. strafdossier, OK 3, kft 2):

- een meme bestaande uit een foto van Hitler te midden een groot aantal jongens in jeugdbewegingskleding, met daarover de tekst: *"kamp was leuk met de boyzz"*
- een meme met de tekst *"Is there something strange? In zie Neighbourhood? Who you gonna call? Jewbusters!"* (vrij vertaald als *"Is er iets raars? In de buurt? Wie zal je bellen? De jodenjagers!"*) over een foto van een groepje joden, vervolgens een foto van Duitse nazi's in uniform op een pleintje met nazivlaggen en tenslotte een foto van onder meer Hitler met op zijn rug verdelgingsmateriaal.
- een meme bestaande uit de foto van een versnellingspook van een auto, waarbij die versnellingspook in een hakenkruis zit, en de tekst: *"When you decide to go full gas"* (vrij vertaald als: *"Als je beslist om volle gas te geven"*)
- een meme van een bureau in een bibliotheek in de vorm van een hakenkruis, met de bijhorende tekst: *"Designed for maximum concentration"* (ontworpen voor maximale concentratie)
- een meme bestaande uit een foto van Hitler die in de zetel zit met een spelconsole in zijn hand en het bijschrift: *"6.000.000 kills, 1 death"* (vrij vertaald als *"6.000.000 moorden, 1 dode"*)

Ol plaatste op Facebook de meme samengesteld uit een foto van Hitler, voorzien van de tekst *"Doctor, Doctor, give me the news – I've got a bad case of killing jews"* (vrij vertaald als: *"Dokter, dokter, geef me het nieuws – ik heb een slecht geval van het doden van joden"*) - p. 282 strafdossier, OK 3, kft 2).

Ru stuurde in de Facebookgroep: *"Het verschil tussen de kerstman en een jood? De kerstman gaat door de schoorsteen naar beneden"*.

Al deze aangehaalde berichten en memes, waarvan de opsomming zeker niet exhaustief is, en de door de overige beklaagden in het randnummer hierna besproken berichten en memes, hebben met elkaar gemeen dat ze op een zeer erge, grove en beledigende manier de wreedheden die tijdens de tweede wereldoorlog werden begaan, banaliseren en ridiculiseren. Ze zijn eerrovend en beledigend voor de nagedachtenis van de slachtoffers van de tijdens die oorlog gepleegde genocide, voor hun nabestaanden en in het bijzonder voor het joodse volk. Dit alles impliceert dat die berichten en memes die genocide schromelijk minimaliseren, zoals vereist volgens artikel 1 Negationismewet.

D, leider van Schild & Vrienden, is zoals hoger al besproken diegene die de afgeschermd Facebookgroep creëerde en er de beheerder van was. Uit de verklaring van Ky blijkt dat D oprichter, baas en eigenaar was van de afgeschermd Discordserver van Schild & Vrienden (p. 461 strafdossier, OK 4, kaft 3). In die groep was hij het meest actieve lid, dat het meeste berichten plaatste en als enige actief was in negentien van de twintig actieve kanalen.

Beide communicatieplatformen waren het instrument van de vereniging Schild & Vrienden, via dewelke ze haar racistische en discriminerende ideeën verspreidde. Via diezelfde platformen plaatsten de hiervoor opgenoemde personen en de andere voor de telastlegging B vervolgde beklaagden berichten die zoals gezegd, de tijdens de tweede wereldoorlog gepleegde genocide schromelijk minimaliseren.

D was hier onmiskenbaar van op de hoogte. Het hof verwijst naar een conversatie van 30 augustus 2018 in het meme-factory-kanaal op Discord, waarin D om 9.17 uur het volgende bericht plaatst, omdat er blijkbaar enkele leden een nieuwe communicatiegroep hadden opgericht waarin memes werden gedeeld: *“Waarom hebben er mensen een nieuwe groep aangemaakt? Waarom delen jullie niet gewoon memes in de S&V groep?”* Hij richtte zich daarbij in het bijzonder tot gebruikers (naam) en (naam). Om 9.20 uur stuurde hij: *“Zo raken we versnipperd, heeft de S&V groep minder views én brengen jullie onze doelen in gevaar, want die groep is veel minder waterdicht dan de onze.”* Hij vervolgt met een bericht geplaatst om 9.21 uur: *“Of denk je dat journalisten memes over de holocaust en auschwitz niet zullen gebruiken om de hele Vlaamse strijd kapot te maken?”* (zie overtuigingsstuk met nummer x/2018).

Uit dat laatste bericht blijkt met zekerheid dat D zeer goed wist dat in de communicatieplatformen negationistische berichten circuleerden. Hij vreesde immers dat als dergelijke berichten zouden geplaatst worden in een minder afgeschermd communicatieplatform, journalisten dit zouden ontdekken en dit tegen Schild & Vrienden zouden gebruiken, wat ten koste zou gaan van *“de Vlaamse strijd”*.

Goed wetende dat dergelijke berichten in de communicatieplatformen circuleerden, stelde hij die platformen toch ter beschikking en bleef hij dat doen, gedurende de volledige incriminatieperiode van de telastlegging B. Hij liet klaarblijkelijk geen enkele van de aangehaalde berichten verwijderen, terwijl hij daar nochtans zonder twijfel de mogelijkheid toe had. Zo verleende hij noodzakelijke hulp en bijstand aan al diegenen die strafbare negationistische berichten of memes plaatsten, in de zin van artikel 66, derde lid, Strafwetboek (zij die door enige daad tot de uitvoering zodanige hulp hebben verleend dat de misdaad of het wanbedrijf zonder hun bijstand niet had kunnen worden gepleegd).

Als mededader is voor hem hoe dan ook niet vereist dat hij handelde met bijzonder opzet. Hij wist dat hij zijn medewerking verleende aan het gepleegde misdrijf en had ook op het opzet om daaraan zijn medewerking te verlenen.

Dat hij beroep deed op moderators die hem bijstonden, of dat hij zelf slechts een deel van de Facebook-leden aan de groep toevoegde, zonder dat werd nagegaan wie de door hem toegevoegde leden waren, doet geen afbreuk aan zijn schuld. Dat is ook niet geval voor het gegeven dat hij bepaalde berichten wel liet verwijderen, zoals blijkt uit de stukken die hij daarover voorlegde aan het hof. Evenzeer zonder relevantie is het gegeven dat de onderzoekers hem bij verhoor niet confronteerden met alle Facebook- en Discordberichten (zie hoger, randnummers 5.2.6 en 6.2).

Het hof verklaart D schuldig aan de telastlegging B, als mededader.

7.4 S plaatste in de afgeschermdde Facebookgroep een meme met de tekst “Voor S&V” en “Na S&V” bij twee foto’s van een personage uit de film American History X, waarbij dat personage op de tweede foto een hakenkruistatoeage heeft (“Na S&V”) (p. 277 strafdossier, OK 3, kaft 2). Het hof treedt het openbaar ministerie bij dat de meme weergeeft hoe men van een eenvoudige, brave jongen uitgroeit tot een gespieerde neo-nazi na een training door Schild & Vrienden.

Voor O valt de hiervoor al aangehaalde “mop” over het verschil tussen een jood en een negerjood onder de telastlegging B.

A plaatste drie negationistische memes in de Discordgroep:

- een meme bestaande uit een foto van Hitler met daarrond een hartje en de bijhorende tekst: *“When you realise that he killed jews, but thanks to him we have Israel now”* en *“i hate you ... but i love you ... but i hate you ...”* (vrij vertaald als: *“als je je realiseert dat hij joden heeft vermoord, maar dat we dankzij hem nu Israel hebben” – “ik haat je ... maar ik hou van je ... maar ik haat je ...”*) (Discordbericht van 10 maart 2018, 11.07 uur, p. 220 strafdossier, OK 3, kaft 2)
- een meme waarin een Chinees mannetje tegen een witte man zegt: *“Refugees will improve our life, they do the jobs our people don’t want to do”* (vrij vertaald als: *“Vluchtelingen zullen ons leven verbeteren, zij zullen de jobs doen die onze mensen niet willen doen”*), waarop het witte mannetje antwoordt: *“No, they’ll leach of our welfare system”* (vrij vertaald als: *“Neen, ze zullen ons welvaartsysteem uitloggen”*); waarna het Chinese mannetje zegt: *“They’ll culturally enrich us”*, waarop het witte mannetje antwoordt: *“Our culture is the most beautiful and prosperous ever to exist”* (vrij vertaald als: *“Onze cultuur is de mooiste en voorspoedigste ooit”*); waarna het Chinese mannetje repliceert: *“White people are violent and don’t deserve a homeland anyway”* (vrij vertaald als: *“Witte mensen zijn gewelddadig en verdienen sowieso geen thuisland”*), waarop het witte mannetje, plots gehuwd in legerkostuum en met een bajonet in de hand schreeuwt: *“Get on the train”* (vrij vertaald als: *“Ga die trein op”*) (p. 225 strafdossier, OK 3, kaft 2)

- meme bestaande uit een foto van het gezicht van een meisje met aan joden toegeschreven fysieke kenmerken, en het bijschrift: *"Van schaal 1 tot Auschwitz, hoe joods is die?"* (Discordbericht van 15 juli 2018, 2.37 uur, kanaal Shitposting, overtuigingsstuk 8839/2018)

G plaatste op Facebook een meme met het opschrift *"Joodse Rolex"* bij een foto van een polshorloge rond een arm, waarbij het binnenwerk van dat horloge een gasmeter voorstelt (p. 276 strafdossier, OK 3, kaft 2).

Ook deze memes en berichten minimaliseren schromelijk de genocide tijdens de tweede oorlog, nu ze op een zeer erge, grove en beledigende manier, de wreedheden die toen werden begaan, belachelijk maken of banaliseren. Elk van deze memes en berichten refereert - zij het in sommige gevallen eerder indirect - naar de Holocaust.

Het is zonder relevantie dat de afbeelding die S plaatste, niet werd bewerkt of aangepast, of dat de interpretatie van de meme die het openbaar ministerie eraan geeft, haaks zou staan op de plot van de film *"American History X"*. S maakt onvoldoende aannemelijk dat die meme niet meer was dan een ludieke reactie op mediaberichtgeving over Schild & Vrienden.

Het is evenzeer zonder relevantie dat tal van andere personen die negationistische memes plaatsten in de Facebook- en of Discordgroep, in tegenstelling tot de beklaagden niet strafrechtelijk werden vervolgd. Uit niets blijkt dat het openbaar ministerie de beklaagden louter willekeurig en zelfs discriminatoir zou hebben vervolgd. Dat de vervolging van O zou zijn ingegeven door zijn aanwezigheid bij een tegenbetoging bij de *"Refugee walk"* georganiseerd door Vluchtelingenwerk Vlaanderen, of bij niet vergunde bewakingsactiviteiten van Schild & Vrienden, is loutere speculatie.

7.5 Ook al is het strikt genomen niet noodzakelijk dat S, O, A en Gr met een bijzonder opzet handelden om hen aan de telastlegging B schuldig te verklaren, staat het volgens het hof toch vast dat er bij deze beklaagden een bepaalde kwaadwillige intentie aanwezig was, namelijk een meer dan gewone sympathie voor het vroegere naziregime.

Op de Lifebook Fujitsu van S vonden de onderzoekers verschillende audiobestanden met namen die verwijzen naar het naziregime (p. 204 strafdossier, OK 5, kaft 3):

- Adolf Hitler – Sieg Heil
- Hitler speaks about the jews
- SS Song – SS marschiert in Feindesland
- Waffen SS – Sieg Hiel Viktoria

S voerde blijkbaar ook de volgende zoektermen in: *"Nazi vlaggen"*, *"Nazi vlaggen kopen"*, *"Bloed bodem eer en trouw"*, *"Hitler"* en *"Nazi propaganda"*. Verder bevatte de Lifebook meerdere afbeeldingen van nazi-vlaggen en andere nazi parafernalia.

Op de laptop Acer voerde hij de zoektermen *"Hitler dog"*, *"Adolf hitler"* en *"Adolf hitler colour"* in (p. 210 strafdossier, OK 5, kaft 3).

S geeft voor deze vaststellingen geen enkele redelijke verklaring.

In zijn gsm-toestel vonden de onderzoekers een meme bestaande uit een foto van een man die vraagt: *“Heeft er iemand enig idee hoe we de rellen in Brussel aanpakken?”*, met daaronder een foto van het hoofd van Hitler die zijn wijsvinger opsteekt (p. 264 strafdossier, OK 5, kaft 3). Verder troffen ze een foto aan van tafels in een circustent, geplaatst in de vorm van een hakenkruis, met daarbij de tekst: *“tafels staan gereed”* (p. 266 strafdossier, OK 5, kaft 3). Ook op zijn laptop Acer vond de politie een negationistische meme, namelijk een foto van Hitler voor een oven, waarbij Hitler een Joodse man vasthoudt bij het hoofdhaar en zegt: *“You have to go back”* (vrij vertaald als: *“Je moet terugkeren”* – p. 212 verso strafdossier, OK 5, kaft 3).

Dat S zijn laptop Fujitsu al sinds oktober 2012 niet meer zou hebben gebruikt, en dat de afbeeldingen in zijn laptop Acer werden teruggevonden in de prullenbak, brengt het hof niet tot een ander oordeel. Dit is ook niet zo voor het gegeven dat S voor slechts één negationistische meme wordt vervolgd, terwijl zijn computermateriaal tal van bestanden, afbeeldingen en video's bevatten die de onderzoekers als niet relevant beschouwden.

In het gsm-toestel van A stak een foto van een doodshoofd met de tekst *“White power”* (vrij vertaald als: *“Witte overheersing”*) met daarboven een hakenkruis, onderaan het teken van de SS en het cijfer 88 (neonazistische code voor *“Heil Hitler”*) (p. 155 strafdossier, OK 3, kaft 2). In datzelfde toestel bewaarde hij ook een foto van een ridder te paard die een schild vasthoudt met daarop een hakenkruis tegen een rode achtergrond.

Dat die afbeeldingen en bestanden op het computermateriaal en gsm van S en A terug te vinden waren, is op zichzelf niet strafbaar, maar bevestigt wel hun visie.

Rekening houdend met al deze gegevens, doet A de berichten en memes ten onrechte af als slechts *“zeer smakeloze humor”* en stelt hij dat het hoogstens de bedoeling was om frustraties in een besloten groep te ventileren. Evenzeer ten onrechte houdt hij voor dat hij ten gevolge van zijn jonge leeftijd op het ogenblik van de feiten, niet ten volle besepte wat de betekenis en impact was van bepaalde berichten en memes. Hij was toen negentien – twintig jaar en had er de middelbare school opzitten. Ongetwijfeld heeft hij tijdens de geschiedenislessen geleerd over de genocide tijdens de tweede wereldoorlog en de enorme impact daarvan op het Joodse volk in het bijzonder.

Bovendien wijst het hof voor S en A, maar ook voor O en G, ook voor deze telastlegging op de bijzondere context waarin de feiten werden gepleegd en die voor elk van hen de kwaadwillige intentie bevestigt: uit de in randnummer 5.2.4 al aangehaalde elementen blijkt dat de memes en spotprenten voor Schild & Vrienden een specifieke finaliteit hadden en slechts een middel waren om weg te komen met de boodschap. Er werden heel veel gelijkaardige negationistische berichten en memes rondgestuurd in de Discord- en Facebookgroep en de beklaagden wisten dit heel goed nu ze daarin zelf actief waren. Toch deden ze er aan mee door er zelf ook een of meerdere te sturen. De beklaagden kunnen dan ook niet redelijkerwijs voorhouden dat ze zelf louter humoristische bedoelingen hadden.

Het weerhouden van al deze elementen als bewijs, betekent bovendien helemaal niet dat het hof een mening zou bestraffen, wat in strijd zou zijn met artikel 10 EVRM. Inderdaad heeft eenieder recht op vrijheid van meningsuiting, die niet alleen geldt voor informatie of ideeën die gunstig worden onthaald of die als onschuldig en onverschillig worden beschouwd, maar ook voor deze die de Staat of een of andere groep van de bevolking schokken, verontrusten of kwetsen. Het recht op vrije meningsuiting is immers niet absoluut. Uit artikel 19 van de Grondwet, artikel 10.2 EVRM en artikel 19.3 BUPO volgt dat de vrijheid van meningsuiting kan worden onderworpen aan beperkingen of sancties die bij wet zijn vastgesteld.

Het bewezen zijn van het bijzonder opzet wordt voor O niet weerlegd doordat hij bij verhoor door de onderzoeksrechter ontkend heeft dat hij zichzelf superieur voelde en meende dat anderen inferieur waren, of doordat hij de bewuste “negerjood”-mop verstuurde na een oproep van een ander lid om “de donkerste humor” te delen. Dat laatste toont helemaal niet aan dat hij afstand nam van die mop. Hij ontkent niet ze te hebben verstuurd, en kan dan ook niet tegelijk voorhouden er afstand van te hebben genomen. Ook de voorgelegde getuigenissen van zijn schoolvrienden, onder andere over de schooluitstappen naar onder meer Auschwitz en de Dossinkazerne, weerleggen niet dat de beklaagde, toen hij de strafbare meme verstuurde, met bijzonder opzet handelde. Het is niet omdat de getuigen de beklaagde “zo niet kennen”, dat is aangetoond dat hij die intentie niet kan hebben gehad.

7.6 Aan de toepassingsvoorwaarde van artikel 444 Strafwetboek is voldaan. Het hof verwijst naar wat het daarover hoger al aanhaalde, bij de bespreking van de telastleggingen I en A. De berichten en van tekst voorziene spotprenten werden toegestuurd aan verscheidene personen, in dit geval al diegenen die toegang hadden tot de afgeschermdde Facebook- en/of Discordgroep (art. 444, zesde lid, Strafwetboek).

7.7 Het hof verklaart D als mededader, S, O, A en G als dader, allen schuldig aan de telastlegging B.

8. Telastlegging H – verspreiden van denkbeelden die zijn gegrond op rassuperioriteit of rassenhaat

8.1 D, O, A, W en G moeten zich eveneens verantwoorden voor een inbreuk op artikel 21 Antiracismewet, meer bepaald het verspreiden van denkbeelden die zijn gegrond op rassuperioriteit of rassenhaat, een inbreuk op artikel 21 Antiracismewet.

Het verspreiden dient te gebeuren in een van de in artikel 444 Strafwetboek bedoelde omstandigheden.

Een bijzonder opzet is vereist, dat is vervat in de woorden “verspreiden”, “rassenhaat” en “rassuperioriteit”, meer bepaald de wil om denkbeelden te verspreiden met het oog op het aanwakkeren van haat ten aanzien van een groep van mensen of met het oog op de totstandkoming van een voor hen discriminerend of op segregatie gericht beleid.

8.2 Het hof verwijst voor D, W en G naar de door hen verstuurde berichten en memes, hoger aangehaald in randnummers 6.2, 6.4 en 6.5 van dit arrest, bij de bespreking van de

telastlegging A. Voor O verwijst het naar zijn meme over een “negerjood”, geciteerd in randnummer 6.3.

Voor wat betreft het door D ook bij de telastlegging H opgeworpen argument in verband met de confrontatie bij verhoor, met de inhoud van de Facebook- en Discordgroep, wijst het hof naar wat het daarover hoger al besliste, in de randnummers 5.2.6 en 6.2.

Ook A stuurde met de gebruikersnaam wura4444 berichten in de Discordgroep die de haat aanwakkerden ten aanzien van vreemdelingen:

- “*Lol, da zijn allemaal turken (bewust zonder hoofdletter!!1!!!8!!) en negers. Kzit btw op de Rabot, tzit daar 1 negerin en enkele spics, dus cv nog. T is gwn die buurt errond die pure kanker is*” (Discordbericht van 10 juni 2018, 23.12 uur, p. 292 strafdossier, OK 3, kaft 2)
- op een bericht geplaatst door “*dre_draait_graag_plaatjes*” over Italië en Malta die een schip met 629 migranten aan boord niet wilden opvangen in de haven, reageerde A met de woorden: “*Dat ship met die lading menselijk afval mag aanmeren in Valencia*” (Discordbericht van 11 juni 2018, 14.42 uur, p. 293 strafdossier, Ok 3, kaft 2)
- “*massas negers, massas zandnegers, massas marginalen*” (Discordbericht van 9 juni 2018, 14.20 uur, p. 113 strafdossier, OK 5, kaft 3)
- “*noem zwarten neger – negers doen negerdingen*” (Discordbericht van 19 augustus 2018, 16.45 uur, p. 114 strafdossier, OK 5, kaft 3)

8.3 Al deze door de beklaagden verstuurde berichten en memes, hebben zonder twijfel een minachtende en haatdragende strekking, die de - volgens de beklaagden - fundamentele minderwaardigheid van personen met een andere dan witte huidskleur uitdrukken. Het staat voor het hof vast dat de beklaagden die berichten en memes verstuurden met de bijzondere wil om het denkbeeld van het in hun ogen superieure witte ras te verspreiden, met als doel het aanwakken van haat jegens vreemdelingen. Dit blijkt ontegensprekelijk niet alleen uit de inhoud van de berichten en de daarin gebruikte bewoordingen, maar ook uit het herhaald karakter en de grote frequentie waarmee dergelijke, gelijkaardige haatberichten zowel in de Facebook- als in de Discordgroep circuleerden, over een lange periode. Ook al stuurden sommige van de voor de telastlegging H vervolgde beklaagden slechts enkele van dergelijke haatberichten (in het geval van O slechts een), het is zeker dat het sturen van zo’n berichten zeer vaak gebeurde in beide groepen, dat de beklaagden dit wisten nu ze zelf actief waren in die groepen en dat ze hieraan meededen door ook zelf dergelijke berichten te versturen.

Wat D betreft, verwijst het hof bijkomend naar de op zijn gsm Apple iPhone Xs Max 290 aangetroffen audio-opnames van William Luther Pierce, met de titel “*American dissident voices*” (p. 201 strafdossier, OK 5, kaft 3). Volgens de onderzoekers is dit een reeks van radio-monologen gelinkt aan de “*National Alliance*”, een witte nationalistische groepering opgericht door William Luther Pierce in 1974. In die lezingen worden zwarten voorgesteld als beesten. Enkele van die lezingen droegen de titels “*Send them all back*” (vrij vertaald als: “*Stuur ze allemaal terug*”), “*A white world*” (vrij vertaald als: “*Een witte wereld*”) en “*Racial fitness and survival*” (vrij vertaald als: “*Raciale fitheid en survival*”). Het luisteren naar

dergelijke lezingen is uiteraard niet strafbaar. Dat hij dit deed, bevestigt wel dat D overtuigd is van de superioriteit van “het witte ras”.

Op de laptop van A werd een afbeelding gevonden van een revolver, met de bijhorende tekst: *“Last year, handguns killed 48 people in Japan. 8 in Great Britain. 34 in Switzerland. 52 in Canada. 58 in Israel. 21 in Sweden. 42 in West Germany. 10.728 in the United States. 99,6 % of them were worthless niggers. Stop niggers before they stop you!”* (vrij vertaald als: *“Vorig jaar doodden handwapens 48 mensen in Japan. 8 in Groot-Brittannië. 34 in Zwitserland. 52 in Canada. 58 in Israel. 21 in Zweden. 42 in West-Duitsland. 10.728 in de Verenigde Staten. 99,6 % daarvan waren waardeloze negers. Stop negers voor zij jou stoppen!”* (p. 194 strafdossier, OK 5, kaft 3). Dat A deze afbeelding op zijn pc bewaarde, is niet strafbaar. Het bevestigt wel zijn visie zoals die ook naar voren komt uit de hoger aangehaalde berichten van zijn hand, namelijk dat het witte ras superieur zou zijn, zwarten en vreemdelingen zijn volgens hem inferieur.

Ook voor de telastlegging H houdt W voor dat hij slechts handelde met een humorintentie, waarbij hij verwijst naar wat hij verklaarde tijdens het onderzoek. Het hof verwijst naar wat het daarover hoger al besliste, in randnummers 5.2.4 en 6.6 van dit arrest.

Het bewezen zijn van het bijzonder opzet wordt voor O ook voor de telastlegging H niet weerlegd doordat hij bij verhoor door de onderzoeksrechter ontkend heeft dat hij zichzelf superieur voelde en meende dat anderen inferieur waren, of doordat hij de bewuste “negerjood”-mop verstuurde na een oproep van een ander lid om “de donkerste humor” te delen. Dat laatste toont helemaal niet aan dat hij afstand nam van die mop. Hij ontkent niet ze te hebben verstuurd, en kan dan ook niet tegelijk voorhouden er afstand van te hebben genomen. Het hof verwijst voor de voorgehouden humorintentie verder nog naar wat het daar hoger al over aanhaalde, in randnummers 5.2.4 en 6.6. Ook de voorgelegde getuigenissen van zijn schoolvrienden, onder andere over de schooluitstappen naar onder meer Auschwitz en de Dossinkazerne, weerleggen niet dat de beklaagde, toen hij de strafbare meme verstuurde, met bijzonder opzet handelde. Het is niet omdat de getuigen de beklaagde “zo niet kennen”, dat is aangetoond dat hij die intentie niet kan hebben gehad.

8.4 Aan de toepassingsvoorwaarde van artikel 444 Strafwetboek is eveneens voldaan. Het hof verwijst naar wat het daarover hoger al besliste, bij de bespreking van de telastleggingen I en A. De berichten en van tekst voorziene spotprenten werden toegestuurd aan verscheidene personen, namelijk al diegenen die toegang hadden tot de afgeschermdde Facebook- en/of Discordgroep (art. 444, zesde lid, Strafwetboek).

Dit betreft een groot aantal personen, waaruit volgt dat, anders dan W in conclusies aanvoert, wel degelijk aan de verspreidingsvoorwaarde van artikel 21 Antiracismewet is voldaan. Dat met verspreiden “*alom bekendmaken*” of “*algemeen bekendmaken*” wordt bedoeld, neemt niet weg dat die verspreiding beperkt kan zijn tot, in het geval van W, het algemeen bekend maken aan de leden van de Discordgroep. De Discordgroep telde in totaal 163 leden. W plaatste de strafbare memes in het meme-factory-kanaal, waarin 59 % van alle gebruikers actief waren en dus minstens 96 personen (p. 7 strafdossier, OK 3, kaft 2). Er anders over oordelen zou meebrengen dat het misdrijf van artikel 21 Antiracismewet nooit van toepassing zou kunnen zijn op een relatief of eerder beperkte verspreiding, zoals het geval is in de

hypothese van artikel 444, zesde lid, Strafwetboek. Aangezien artikel 21 Antiracismewet verwijst naar artikel 444 Strafwetboek, inclusief het zesde lid, is er geen twijfel over dat ook in die hypothese aan de verspreidingsvoorwaarde kan zijn voldaan, wat voor de beklaagden zo is.

8.5 Het hof verklaart D, O, W, A en G schuldig aan de telastlegging H, als dader.

Wat W betreft, past het hof de incriminatieperiode aan naar *“van 10 augustus 2018 tot en met 1 september 2018”*, de periode waarin hij de aan hem toegeschreven spotprenten verspreidde en die de weerslag vormen van zijn ideeën, gegrond op rassuperioriteit of rassenhaat.

Om dezelfde redenen die het hof al aanhaalde bij de bespreking van de telastlegging A, is D ook mededader aan de telastlegging H in de zin van artikel 66, derde lid, Strafwetboek (zij die door enige daad tot de uitvoering zodanige hulp hebben verleend dat de misdaad of het wanbedrijf zonder hun bijstand niet had kunnen worden gepleegd).

9. Telastlegging D – te koop aanbieden/verkoop verboden wapen

Volgens de bewoordingen van de telastlegging D zou D in de periode van 30 mei 2018 tot 2 juli 2018 (meermaals) een pepperspray per postorder of via het internet hebben verkocht of te koop heeft aangeboden aan particulieren.

In het Discordkanaal *“General”* plaatste D op 30 mei 2018 om 10.48 uur:

“Pepperspray is overigens ook goeie kwaliteit. Ik heb ze tot nu toe altijd aan 15/stuk verkocht, maar wil daar wel wat afdoen als er meerdere gekocht worden” (zie OS met nummer x/2018).

Diezelfde dag om 2.56 uur verstuurde hij (p. 201 strafdossier, OK 3, kaft 2): *“Iedereen die wel eens in Gent passeert, ik zit nog maar een paar maand op kot, dus ik doe uitverkoop met gekke prijzen.*

- *Stickers goedkoper dan op de webshop*
- *Pepperspray goedkoper dan ooit tevoren*
- *(...)”*

Op 19 juni 2018 om 12.59 uur berichtte hij in datzelfde kanaal: *“Ik ben nog tot en met woensdag op kot in Gent. Moest iemand stickers, sigaretten of peper nodig hebben, ’t is NU de moment om ze te kopen met korting. S&V heeft een aantal grote kosten voor de boeg (kledij, pins, filmmateriaal etc) dus koop gerust al een voorraad in!”*.

Al deze berichten tonen onmiskenbaar aan dat D schuldig is aan de telastlegging D, als dader.

10. Straftoemeting

10.1 Elk van de beklaagden pleegde de voor hen bewezen verklaarde misdrijven met eenzelfde misdadig opzet, zodat het hof voor ze samen telkens slechts één straf toepast, met name de zwaarste (art. 65, eerste lid, Strafwetboek).

D, O, A, W en G hebben nog een blanco strafregister. Dat is niet het geval voor S. De correctionele rechtbank te Gent veroordeelde hem op 21 april 2017 tot een werkstraf van 80 uur voor opzettelijke slagen met ziekte of arbeidsongeschiktheid tot gevolg.

10.2 Het hof tilt erg zwaar aan de door de beklaagden gepleegde misdrijven. Ze trokken elkaar en vele anderen mee in een racistisch en haatdragend discours. De concrete inhoud van dat discours en de woorden die ze daarbij gebruikten, zijn ronduit schokkend. Al evenzeer schokkend is de sluwe, uitgekiende manier waarop tewerk werd gegaan. Naar de buitenwereld toe stelden de beklaagden Schild & Vrienden voor als een beweging die de identiteit van de Vlaamse jeugd wil versterken, onder andere door die jeugd bewust te maken van het belang van een goede fysieke en mentale weerbaarheid. In werkelijkheid wilden ze dat doel bereiken door die jeugd op te zetten tegen andere bevolkingsgroepen, omdat ze die andere bevolkingsgroepen als minderwaardig beschouwden. De beklaagden meenden dit ongezien en straffeloos te kunnen doen, deels onder het mom van humor en via twee sociale mediakanalen, die, hoewel niet voor iedereen, toch voor een groot publiek toegankelijk waren.

Alle beklaagden droegen hierdoor bij aan de onverdraagzaamheid en vijandigheid in onze samenleving. Ze gaven bovendien blijk van een absoluut misprijzen voor de fundamentele rechten en vrijheden van anderen.

10.3 D was de oprichter en leider van Schild & Vrienden. Hij speelde een voortrekkersrol en was diegene naar wie de anderen opkeken. Zijn aandeel in de misdrijven is dan ook het grootst.

Hoger besliste het hof al dat de redelijke termijn is overschreden. Zo de redelijke termijn niet zou zijn overschreden, zou het hof D hebben veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden met gewoon uitstel en een geldboete van 500 euro. Nu dat wel het geval is, herleidt het hof de gevangenisstraf tot twaalf maanden met uitstel en een effectieve geldboete van 200 euro.

De beklaagde voldoet aan de wettelijke voorwaarden voor een straf met gewoon uitstel. Een effectieve gevangenisstraf heeft in dit geval geen meerwaarde.

De geldboete moet wel effectief blijven. Het hof legt deze boete op ter compensatie van de grote maatschappelijke kosten die de beklaagde veroorzaakte onder de vorm van de inzet van politie en justitie. De vervangende gevangenisstraf die het hof voorziet, zet hem er voldoende toe aan om die geldboete te betalen.

De rechter kan voor het geheel van de bestrafte feiten slechts die hoofd- en bijkomende straffen opleggen waarin de strafwet voorziet die de zwaarste straf bepaalt. Aangezien de Wapenwet voor D de zwaarste straf bepaalt en die wet niet voorziet in een ontzetting uit de rechten van artikel 31, eerste lid, Strafwetboek, kan het hof die ontzetting niet bevelen.

10.3 De andere beklaagden kunnen niet zomaar worden beschouwd als meelopers. Ook hun eigen rol en verantwoordelijkheid is verre van onbelangrijk. S stond erg dicht bij D en speelde

een belangrijke rol bij het uitstippelen van het beleid van Schild & Vrienden. S, O en A waren bovendien moderatoren van in elk geval telkens één van de communicatieplatformen.

Onze hedendaagse samenleving wordt gekenmerkt door een grote diversiteit. Ook deze beklaagden moeten inzien dat daarin geen plaats is voor het aanzetten tot haat, racisme en discriminatie jegens mensen omwille van hun etnische afstamming, ras of huidskleur.

Hoewel de redelijke termijn is overschreden, is het opleggen van een straf of maatregel ook voor deze beklaagden nog steeds maatschappelijk verantwoord en zelfs noodzakelijk. De overschrijding is in dit geval niet van die aard dat het hof hen enkel nog eenvoudig schuldig zou moeten verklaren.

Zo de redelijke termijn niet zou zijn overschreden, zou het hof S hebben veroordeeld tot een gevangenisstraf van acht maanden met uitstel en een geldboete van 200 euro, de overige beklaagden tot een gevangenisstraf van zes maanden met uitstel en een geldboete van 200 euro. Nu de redelijke termijn wel is overschreden, mildert het hof deze straffen zoals hierna bepaald. Het hof houdt daarbij voor elk van hen bovendien rekening met de hierna besproken specifieke omstandigheden die op hen van toepassing zijn.

Het hof gaat niet in op de vraag van S, O, A en G om hen de gunst van de (probatie-)opschorting te verlenen. De misdrijven die ze pleegden, zijn daarvoor te ernstig en hadden een grote impact op onze samenleving. De straffen die het hof deze beklaagden hierna oplegt, leiden niet op disproportionele wijze tot hun sociale declassering. Evenmin vormen ze een onevenredige belemmering van hun sociale reclassering.

10.4 S is 30 jaar en heeft een vaste relatie. Nu de redelijke termijn is overschreden, gaat het hof in op zijn (ondergeschikte) vraag om hem te veroordelen tot een werkstraf. Een werkstraf is volgens het hof, rekening houdend met wat voorafgaat, voor deze beklaagde de meest passende sanctie.

Daarnaast legt het hof hem een (wettelijk verplichte) effectieve geldboete op van 200 euro, te vermeerderen met 70 deciem (x acht). De hierna bepaalde vervangende gevangenisstraf zet hem er afdoende toe aan de geldboete te betalen.

10.5 O is 33 jaar. Hij heeft een vaste partner en twee kinderen. In conclusies verduidelijkt hij dat hij door zijn veroordeling in eerste aanleg zijn vaste job verloor en sindsdien is aangewezen op interimwerk, wat minder lucratief is. Het is juist dat hij zijn medewerking verleende aan het onderzoek. Die omstandigheden, samen met de overschrijding van de redelijke termijn en zijn blanco strafregister, zijn in dit geval nochtans onvoldoende om de gunst van de (probatie-)opschorting te rechtvaardigen. Hoger wees het hof er al op dat de misdrijven die hij pleegde, niet gering zijn en wel degelijk een belangrijke maatschappelijke impact hadden. Hij vervulde de rol van moderator in de Facebookgroep. Ook voor deze beklaagde is een werkstraf de meest passende sanctie.

Daarnaast legt het hof hem een (wettelijk verplichte) effectieve geldboete op van 200 euro, te vermeerderen met 70 deciem (x acht). De vervangende gevangenisstraf die het hof voorziet, spoort hem voldoende aan de geldboete te betalen.

10.6 A is momenteel 27 jaar. Op het ogenblik van de feiten was hij slechts negentien à twintig jaar. Ook hij heeft ondertussen een vaste partner. Hij is inmiddels aan de slag als procesoperator. Het hof neemt aan dat deze zaak een belangrijke impact heeft gehad op de beklaagde, net als de lange procesduur en de ermee gepaard gaande media-aandacht. Hij maakt aannemelijk dat hij afstand heeft genomen van zijn verleden en tot inkeer is gekomen. Toch zijn deze omstandigheden niet voldoende om de gunst van de opschorting te rechtvaardigen. Hoger wees het hof al op de belangrijke maatschappelijke impact van de misdrijven die de beklaagde pleegde. Hij was bovendien moderator van de Discordgroep.

Hij heeft niet gevraagd om hem een werkstraf op te leggen, zodat het hof hem daar niet toe kan veroordelen.

Rekening houdend met alle geschetste omstandigheden, met de ernst van de misdrijven die hij pleegde, net als met de overschrijding van de redelijke termijn, veroordeelt het hof hem tot een gevangenisstraf van drie maanden en een geldboete van 200 euro, te vermeerderen met 70 deciem (x acht). Het hof verleent wel uitstel voor de volledige gevangenisstraf, nu hij aan de wettelijke voorwaarden daarvoor voldoet. Een effectieve gevangenisstraf heeft in dit geval geen meerwaarde. Bij wijze van maatschappelijk ristoro moet de (wettelijk verplichte) geldboete effectief blijven. De vervangende gevangenisstraf die het hof voorziet, zal de beklaagde voldoende stimuleren om de geldboete te betalen.

10.7 W is 27 jaar. Hij heeft sinds januari 2025 een stagecontract als video-editor in een mediabedrijf in Salzburg en woont in het buitenland. Hij heeft de mogelijkheid een vast contract te krijgen na afloop van zijn stageperiode. Hij was geen moderator in de Facebook- of Discordgroep. Omwille van zijn verblijf in het buitenland is het voor hem niet mogelijk om een werkstraf uit te voeren.

Om zijn professionele toekomst niet in het gevaar te brengen, nu hij aannemelijk maakt dat hij inziet wat hij fout deed en rekening houdend met de overschrijding van de redelijke termijn, verleent het hof hem de gunst van de opschorting. Hij voldoet daarvoor aan de wettelijke voorwaarden.

10.8 G is 33 jaar. Hij is arbeider en heeft een gezin. In het grievenformulier vermeldde hij dat de eerste rechters ten onrechte de gunst van de opschorting, probatie-uitstel of werkstraf hebben geweigerd. Nochtans heeft hij voor het hof niet gevraagd om een werkstraf te mogen uitvoeren, zodat het hof hem daartoe niet kan veroordelen. Rekening houdend met de ernst van de misdrijven die hij pleegde en met overschrijding van de redelijke termijn, is een gevangenisstraf van drie maanden met uitstel en een (wettelijk verplichte) geldboete van 200 euro (vermeerderd met 70 deciem, dus x acht) voor hem een passende bestraffing. Het hof verleent wel uitstel voor de volledige gevangenisstraf. Hij voldoet daarvoor aan de wettelijke voorwaarden. Bij wijze van maatschappelijk ristoro moet de geldboete effectief blijven. De vervangende gevangenisstraf die het hof voorziet, is voor deze beklaagde een voldoende stimulans tot het betalen van de geldboete.

(...)

13. Burgerlijke vorderingen

13.1 Algemeen

Overeenkomstig artikel 6.5 Burgerlijk Wetboek, en tot 1 januari 2025 artikel 1382 Oud Burgerlijk Wetboek, is eenieder aansprakelijk voor de schade die hij door zijn fout aan een ander veroorzaakt. De misdrijven die de beklaagden pleegden, zijn fouten zoals bedoeld in die wettelijke bepalingen. De beklaagden zijn daarom gehouden de hierdoor ontstane schade van de burgerlijke partijen te vergoeden, in de mate zoals hierna besproken.

13.2 BP nr.1

13.2.1 De eerste rechters veroordeelden D, S, O, A en G hoofdelijk om aan de burgerlijke partij een schadevergoeding van 500 euro te betalen voor morele en materiële schade samen, te vermeerderen met de interesten.

De BP nr. 1 tekende hiertegen incidenteel beroep aan en vraagt dat het hof elk van deze beklaagden zou veroordelen tot betaling van 500 euro (dus in totaal 2.500 euro). Dit incidenteel beroep is ontvankelijk.

13.2.2 In tegenstelling tot wat S en A aanvoeren in conclusies, is de burgerlijke partijstelling en/of de vordering wel degelijk ontvankelijk.

Volgens artikel 3 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering behoort de rechtsvordering tot herstel van de schade aan hen die schade hebben geleden. Men moet persoonlijk schade hebben geleden. Opdat haar vordering ontvankelijk zou zijn, moet de burgerlijke partij niet het bewijs leveren van de schade, de omvang ervan of het oorzakelijk verband tussen de schade en het misdrijf. Het volstaat dat zij er, op het eerste gezicht, een rechtmatig belang bij heeft zich burgerlijke partij te stellen.

Dat laatste is het geval. BP nr. 1 is het kind van slachtoffers die de Holocaust hebben overleefd. Zijn beide ouders werden meerdere jaren vastgehouden in de concentratiekampen. Zijn vader was Jood. Zijn moeder is gehuwd geweest met een Joodse verzetsman. Hij heeft er dus een rechtmatig belang bij zich burgerlijke partij te stellen in huidige zaak, waarin meerdere beklaagden schuldig zijn aan de telastlegging B, een inbreuk op de Negationismewet. Dit wordt niet tegengesproken door het feit dat BP nr. 1 tijdens zijn professionele loopbaan als magistraat gelijkaardige feiten van negationisme heeft beoordeeld, en zich niet heeft teruggetrokken uit die zaken. Dit betekent niet dat hij in huidige zaak onmogelijk schade kan hebben geleden.

Het is onjuist dat enkel verenigingen die zijn opgericht om een collectief belang te beschermen, schadevergoeding zouden kunnen vorderen die is gerelateerd aan inbreuken op de Negationismewet.

13.2.3 Het is voor het hof bewezen dat BP nr. 1 een zekere morele schade heeft geleden door de negationistische berichten en memes die S, O, A en G hebben verspreid in de afgeschermden Facebook en/of Discordgroep, zoals aan het licht kwam in de Pano-reportage.

D is schuldig als mededader aan dit misdrijf, omschreven in de telastlegging B. Hij heeft die schade dus mee veroorzaakt.

Het hof twijfelt er niet aan dat de feiten, voorwerp van de telastlegging B, een negatieve impact hebben gehad op het psychologisch welzijn van BP nr. 1. Zoals gezegd is BP nr. 1 een kind van ouders die de concentratiekampen hebben overleefd. Zijn ouders waren zwaar fysiek en mentaal beschadigd door wat ze in die concentratiekampen hebben meegemaakt. Hij is dus opgegroeid in een gezin waar zijn beide ouders een enorm, niet te bevatten trauma hebben geprobeerd te verwerken. Het spreekt dan ook voor zich dat hij zelf geschokt en ontredder was bij het vernemen van de negationistische berichten en memes zoals onthuld door de Pano-reportage en dat hij die berichten en memes als vernederend heeft ervaren.

Het doet helemaal niet ter zake dat de beklaagden bij het plegen van het misdrijf van de telastlegging B nooit de bedoeling hebben gehad om de persoonlijke belangen van de burgerlijke partij te schaden. Het ontbreken van die bedoeling neemt niet weg dat die belangen in realiteit wel degelijk zijn geschaad.

Het bestaan van de morele schade, veroorzaakt door de feiten van de telastlegging B, vindt bevestiging in het verslag van psychologe BTr van 12 mei 2023: *“De symptomen en klachten wijzen mogelijks op een Transgenerationeel trauma met kenmerken van een Post-Traumatische Stress Stoornis. We kunnen ook spreken van een hertraumatisatie door de ontkenning en het ridiculiseren van een familiale en collectieve trauma, waarin BP nr. 3 zelf als kind vele negatieve gevolgen heeft ondervonden. Er werd een trauma – behandeling opgestart sinds juni 2021, ondertussen zijn er al 36 sessies doorgegaan.”*

Het hof twijfelt niet aan de juistheid en de waarachtigheid van de vaststellingen van deze psychologe. Dat ook BP nr. 3, een andere burgerlijke partij in deze zaak, bij deze psychologe te rade ging, doet niet anders besluiten. Hetzelfde geldt voor het gegeven dat BP nr. 1 pas enige tijd na de feiten van de telastlegging B een behandeling startte. Dat deed hij trouwens niet in 2023, zoals D foutief stelt in conclusies, maar in 2021.

De psychologische behandeling bracht ongetwijfeld kosten mee (zie stuk 7 van BP nr. 1), zodat vaststaat dat hij ook materiële schade heeft geleden. De psychologische behandeling is nochtans niet uitsluitend het gevolg van het misdrijf van de telastlegging B, aangezien het verslag van de psychologe er op wijst dat al voor het door de beklaagden gepleegde misdrijf leed aan een transgenerationeel trauma. Daarom kunnen niet alle kosten van de behandeling aan de beklaagden worden aangerekend (wat BP nr. 1 trouwens ook niet doet).

Bij gebrek aan objectieve gegevens die een meer concrete schadebegroting mogelijk maken, bepaalt het hof de vergoeding voor materiële en morele schade van BP nr. 1 samen in billijkheid op 500 euro, te vermeerderen met de vergoedende interesten vanaf 6 september 2018 en de gerechtelijke interesten. BP nr. 1 slechts een bedrag van 1 euro toekennen, zou betekenen dat zijn schade niet volledig wordt vergoed.

Alle wegens eenzelfde misdrijf veroordeelde personen zijn hoofdelijk gehouden tot teruggave en schadevergoeding (artikel 50 Strafwetboek), wat ook de graad van deelneming van ieder van hen aan het gemeenschappelijk misdrijf is en al was er tussen de veroordeelden noch

voorafgaande afspraak noch eenheid van optreden. Het hof veroordeelt D, S, O, A en G daarom hoofdelijk tot het betalen van dit bedrag.

Er is geen enkele reden om af te wijken van dit principe van hoofdelijkheid en BP nr. 1 voert daarvoor zelf ook geen valabele reden aan. Dat de totale therapiekosten alleen al 2.260 euro bedragen, is dat alleszins niet, nu die kosten zoals gezegd niet uitsluitend zijn veroorzaakt door de feiten van de telastlegging B.

13.2.4 BP nr. 1 heeft recht op een rechtsplegingsvergoeding van 300 euro voor de procedure in eerste aanleg, het basisbedrag voor vorderingen van 250,01 tot 750 euro. In hoger beroep komt hem een rechtsplegingsvergoeding toe van 1.020,35 euro, het geïndexeerde basisbedrag voor vorderingen van 2.500,01 tot 5.000 euro. Het hof houdt hierbij rekening niet alleen met de hoofdsom, maar ook met de gevorderde vergoedende interesten, vervallen tot de datum waarop de burgerlijke partij zijn vordering voor het strafgerecht heeft geformuleerd. Er is geen enkele reden om af te wijken van dit basisbedrag.

13.3 Interfederaal gelijkekansencentrum Unia

13.3.1 Het Interfederaal Centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme (hierna: Unia), werd opgericht bij Samenwerkingsakkoord van 12 juni 2013 tussen de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen, onder de vorm van een gemeenschappelijke instelling. Unia is een onafhankelijke overheidsinstelling met rechtspersoonlijkheid en heeft op grond van artikel 3, § 1 van dat Samenwerkingsakkoord als opdracht het bevorderen van de gelijkheid van kansen, het omgaan met de diversiteit in onze samenleving en het bestrijden van elke vorm van discriminatie, onderscheid, uitsluiting, beperking, uitbuiting of voorkeur op grond van een zogenaamd ras, huidskleur, afkomst, nationaliteit, nationale of etnische afstamming, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, sociale positie, geboorte, vermogen, leeftijd, het geloof, levensbeschouwing, gezondheidstoestand, politieke overtuiging of syndicale overtuiging, handicap, fysieke of genetische eigenschap.

Binnen de perken van deze wettelijke opdracht is Unia bevoegd om in rechte op te treden in alle rechtsgeschillen die betrekking hebben op inbreuken op de Antiracismewet en de Negationismewet (art. 6, § 3, Samenwerkingsakkoord, zie ook art. 31 Antiracismewet en art. 4 Negationismewet).

Voor de eerste rechters vorderde Unia een schadevergoeding van 500 euro voor morele en materiële schade samen, per bewezen telastlegging en dit telkens van de beklaagden die voor die telastlegging werden vervolgd.

De eerste rechters beslisten Unia slechts één keer 500 euro toe te kennen voor alle telastleggingen samen en veroordeelde alle beklaagden hoofdelijk daartoe.

In hoger beroep vordert Unia de beklaagden hoofdelijk te veroordelen tot het betalen van een schadevergoeding van 2.000 euro, te vermeerderen met de interesten en een rechtsplegingsvergoeding.

Unia tekende dus incidenteel beroep aan. Dit incidenteel beroep is ontvankelijk.

13.3.2 Anders dan de beklaagde O aanvoert, is de vordering van Unia niet onontvankelijk, minstens ongegrond, omdat zowel Unia als de Liga voor Mensenrechten zich beroepen op hetzelfde collectieve vorderingsrecht, nu ze allebei rechtspersonen zijn die de bescherming beogen van de fundamentele rechten zoals ze zijn erkend in de Grondwet of in internationale verdragen, waarbij beiden zich op dezelfde verdragen en wetgeving beroepen om hun vordering te kunnen stellen.

Zoals de eerste rechters er terecht op wezen, zijn Unia en de Liga voor Mensenrechten onderscheiden rechtspersonen met een eigen statutair doel. Unia is een overheidsinstelling, de Liga is een vereniging zonder winstoogmerk.

Het statutair doel van Unia haalde het hof hoger al aan. Artikel 3 van de statuten van de Liga voor mensenrechten bepaalt: *“De vereniging heeft tot doel elke onrechtvaardigheid en elke aanslag op de rechten van personen of gemeenschappen te bestrijden. Zij verdedigt de beginselen van gelijkheid, vrijheid en humanisme, waarop de democratische maatschappijen gebaseerd zijn, en die onder meer vervat zijn in de Verklaring van de Rechten van de Mens van 1789, bekrachtigd door de Belgische Grondwet van 1831, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van 1948, de verdragen met betrekking tot de burgerlijke en politieke rechten, evenals de economische, sociale en culturele rechten, en het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 1950.”*

Artikel 4, eerste lid van de statuten voorziet: *“De vereniging kan alle daden stellen en acties ondernemen nodig voor het verwezenlijken van haar doel, zoals onder meer het uitgeven van publicaties, het houden van vergaderingen, het tussenkomen bij de overheden, het indienen van klachten bij de gerechtelijke overheden en het instellen van rechtsgedingen”*.

Het statutaire doel van beide instellingen is dus niet zonder meer gelijklopend. Zelfs als dat zo zou zijn, of zelfs zo ze allebei dezelfde belangen zouden behartigen, belet dit niet dat ze elk afzonderlijk vergoeding kunnen vorderen voor de schade die de beklaagden veroorzaakten. Enige voorwaarde is dat ze elk van beide aantonen schade te hebben geleden als gevolg van de door de beklaagden gepleegde misdrijven. Dit laatste is het geval, zoals hierna zal blijken.

Ook artikel 32, 1° Antiracismewet en artikel 4 Negationismewet sluiten niet uit dat meerdere rechtspersonen tegelijk in eenzelfde procedure schadevergoeding vragen. Artikel 32, 1° Antiracismewet voorziet immers: *“Kunnen in rechte optreden in de rechtsgeschillen waartoe de toepassing van deze wet aanleiding kan geven, wanneer afbreuk wordt gedaan aan de statutaire opdrachten die ze zich tot doel hebben gesteld:*

1° elke instelling van openbaar nut en elke rechtspersoon die zich statutair tot doel stelt de rechten van de mens te verdedigen of discriminatie te bestrijden en die de voorwaarden voorzien in artikel 17, tweede lid, 1° tot 3° van het Gerechtelijk Wetboek vervult”.

Artikel 4 van de Negationismewet schrijft voor: *“Het Interfederaal Centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme, opgericht door het samenwerkingsakkoord van 12 juni 2013, alsmede iedere rechtspersoon en die zich, op grond van haar statuten, tot doel stelt de morele belangen en de eer van het verzet of van de gedeporteerden te verdedigen, en die de voorwaarden voorzien in artikel 17, tweede lid, 1°*

tot 3°, van het Gerechtelijk Wetboek vervult kunnen in rechte optreden in alle rechtsgeschillen waartoe de toepassing van deze wet aanleiding kan geven.”

13.3.3 Alle beklaagden maakten zich schuldig aan een of meerdere inbreuken op de Antiracismewet, vijf van de zes beklaagden maakten zich ook schuldig aan een inbreuk op de Negationismewet.

Het is voor het hof bewezen dat de voor de beklaagden bewezen misdrijven een zekere morele schade hebben veroorzaakt voor Unia. Deze burgerlijke partij heeft zoals gezegd de opdracht om de gelijkheid van kansen te bevorderen, net als het omgaan met de diversiteit in onze samenleving en het bestrijden van elke vorm van discriminatie. Het aanzetten tot discriminatie en racisme, het verspreiden van ideeën van rassuperioriteit, het deel uitmaken van een vereniging die discriminatie en racisme verkondigt en het negationisme waaraan de beklaagden zich schuldig maakten, zijn misdrijven die rechtstreeks tegen die opdracht indruisen en afbreuk doen aan de belangen waar de burgerlijke partij voor staat. Door die misdrijven hebben de beklaagden het uitvoeren van de wettelijke opdracht van Unia bemoeilijkt.

Dat van deze schade geen stukken voorliggen, neemt niet weg dat ze bewezen is. Het bestaan van deze schade is evident.

Unia voert aan ook materiële schade te hebben geleden, meer bepaald stelt ze bijkomende personeelsprestaties te hebben laten uitvoeren, wat ook resulteerde in extra administratiekosten. Het is niet duidelijk wat Unia daar precies mee bedoelt. Andere administratiekosten dan deze die het gevolg zouden zijn van bijkomende personeelsprestaties, vordert Unia niet. De materiële schade is daarom volgens het hof niet bewezen.

De onderscheiden misdrijven waaraan de beklaagden zich schuldig maakten, leverden samenlopende fouten op die bijdragen tot de totaliteit van dezelfde schade. Het is daarom zonder relevantie dat W niet werd vervolgd voor en schuldig verklaard aan een inbreuk op de Negationismewet. Ook de misdrijven waaraan hij zich schuldig maakte, hebben bijgedragen tot de schade. Dat W niet meer zou hebben gedaan dan slechts een zestal strafbare memes hebben gepost, is in wezen zonder relevantie. Zonder de misdrijven zoals hij ze heeft gepleegd en die fouten uitmaken in de zin van artikel 6.5 Burgerlijk Wetboek (of tot 1 januari 2025: artikel 1382 Burgerlijk Wetboek) zou de schade, zoals ze zich concreet heeft voorgedaan, zich niet op dezelfde manier hebben gerealiseerd. Alle beklaagden zijn *in solidum* gehouden tot schadevergoeding.

Bij gebrek aan objectieve gegevens die een meer concrete schadebegroting mogelijk maken, begroot het hof de vergoeding voor morele schade van Unia in billijkheid op 500 euro. Dit bedrag is zeker niet overdreven. Unia slechts een bedrag van 1 euro toekennen, zou betekenen dat haar schade niet volledig wordt vergoed. Een begroting in billijkheid impliceert niet dat een willekeurige berekeningswijze wordt gehanteerd.

Aan Unia komen vergoedende en gerechtelijke interesten toe zoals hierna bepaald.

Voor de eerste rechters vorderde Unia een schadevergoeding van viermaal 500 euro. Voor de procedure in eerste aanleg heeft ze daarom recht op een rechtsplegingsvergoeding van 600 euro, het basisbedrag voor vorderingen van 750,01 tot 2.500 euro. In hoger beroep vordert Unia 2.000 euro in totaal. De rechtsplegingsvergoeding in hoger beroep bedraagt na indexatie 627,91 euro. Er is geen enkele reden om af te wijken van het basisbedrag en de rechtsplegingsvergoeding te herleiden tot het minimumbedrag.

13.4 BP nr. 3

13.4.1 BP nr. 3. die via haar moeder van Marokkaanse afkomst is, ging begin januari 2018 aan de slag bij de VRT als redacteur sociale media. Toen ze dat via sociale media bekend maakte, kreeg ze heel wat online haatberichten over zich heen. Uit het strafonderzoek is bovendien gebleken dat er berichten over haar circuleerden in de afgeschermden Facebook- en Discordgroep van Schild & Vrienden.

BP nr. 3 meent dat D hiervoor verantwoordelijk is en vordert van hem een provisionele schadevergoeding van 1 euro, die ze ent op de telastlegging A.

De eerste rechters kenden deze vordering toe.

13.4.2 Uit de berichten die BP nr. 3 citeert op pagina 9 van haar conclusie, derde paragraaf, blijkt dat D inderdaad een online-haatcampagne tegen haar heeft aangestuurd, die verliep via de publiek toegankelijke sociale media. In een antwoord op een bericht van VO gaf hij noch min noch meer toe dat ze met een 800-tal Schild & Vrienden-leden de vroegere tweets van de burgerlijke partij hebben doorspit. Een collage van die tweets deelde hij via zijn publiek Facebookkanaal. Hij suggereerde dat ze eigenlijk met 795 waren, *“de rest was er memes over aan het maken”*, waarmee hij memes over BP nr. 3 bedoelde. Die openlijke haatcampagne kan op zichzelf nochtans niet ondergebracht worden onder de telastlegging A. Het strafdossier bevat daarvoor te weinig gegevens en heeft die openlijke haatcampagne onvoldoende in beeld gebracht.

Dat is anders voor bepaalde berichten die circuleerden in de afgeschermden Facebook- en Discordgroep van Schild & Vrienden.

In de afgeschermden Facebookgroep stuurde gebruiker (naam) een meme rond, bestaande uit een foto van een man die aan het stuur zit van een auto en converseert met een vrouw die zijn dochter moet voorstellen en is afgebeeld door een foto van het gezicht van BP nr. 3. De conversatie luidt als volgt: *“Dad why is my sisters name Rose?” - Because your Mother loves roses” – “Thanks dad” – “No problem J”* (vrij vertaald als: *“Papa waarom heet mijn zus Roos” – “Omdat je moeder houdt van rozen” – “Bedankt papa” – “Geen probleem J”*) (zie overtuigingsstuk 3312/2019, submap J).

La plaatste in diezelfde Facebookgroep het bericht: *“We moeten die goed opvolgen en bij elke gelegenheid trachten om hun carrière te saboteren, Anders doen ze hetzelfde bij ons of erger, iedereen die niet hun ideeën aanhangt. (...)”* Dit bericht is een commentaar naar aanleiding van een in de groep gedeelde foto waarop BP nr. 3 te zien is op een feestje van CD&V, waarop ook S en H zijn afgebeeld.

In het Discussie-gen-kanaal van de afgesloten Discordgroep stuurde gebruiker (naam) op 10 augustus 2018 om 12.29 uur: *“En dan spreek ik nog niet over het diversiteitsbeleid van de VRT waardoor mensen als J een kans krijgen terwijl honderden andere Vlaamse jongeren met veel meer talent gewoon in de kou blijven staan.”* (overtuigingsstuk 8839/2018).

De inhoud van die berichten toont aan dat BP nr. 3 door Schild & Vrienden werd gevisieerd, niet alleen omwille van eerdere tweets die ze had verstuurd en die antisemitisch zouden zijn, maar ook omdat ze behoort tot en deel uitmaakt van een specifieke, niet witte bevolkingsgroep. De berichten zetten aan tot haat jegens haar, omdat ze van die niet witte bevolkingsgroep deel uitmaakt.

Dat het niet D is die de geciteerde berichten heeft geplaatst, doet niet ter zake. Hoger verklaarde het hof hem niet alleen schuldig als dader aan de telastlegging A, maar ook als mededader. Op basis daarvan is hij gehouden de voor BP nr. 3 uit de telastlegging A voortvloeiende schade te vergoeden.

13.4.3 Het is voor het hof bewezen dat BP nr. 3 een zekere schade heeft geleden als gevolg van de telastlegging A, waarvan D mededader is. Ongetwijfeld was ze hierdoor emotioneel erg aangedaan en had dit impact op haar mentaal welzijn. Het verslag van psychologe BT bevestigt dit: *“De ontdekking van een map met de naam ‘J (..)’ heeft een extra dimensie toegevoegd aan haar stress. Dat was in augustus 2019, toen ze inzage kreeg in het gerechtelijk dossier. Zij werd nog meer gewaar dat het hier over georganiseerde haat ging”*. Dat BP nr. 3 de psychologe pas raadpleegde in 2021 doet hieraan geen afbreuk.

Niet alle morele schade die ze heeft geleden kan echter toegeschreven worden aan het misdrijf van de telastlegging A. Uit datzelfde verslag van psychologe BT volgt dat het merendeel van haar moreel leed het gevolg is van de online haatcampagne die verliep via de publieke sociale media en die niet is vervat in één van de misdrijven voorgelegd aan het hof.

Het hof begroot de morele schade van BP nr. 3 daarom in billijkheid op 1 euro, definitief, te vermeerderen met de interesten zoals hierna bepaald.

Aan de burgerlijke partij komt een rechtsplegingsvergoeding toe voor de procedure in eerste aanleg, die het hof begroot op 225 euro. Dit is het basisbedrag voor vorderingen tot 250 euro. In hoger beroep is dit na indexatie 235,47 euro. Er is geen enkele reden om af te wijken van het basisbedrag.

13.5 Universiteit Gent

D maakte op het ogenblik van het uitzenden van de Pano-reportage deel uit van de raad van bestuur van de Universiteit Gent, die als openbare instelling sinds het Bijzonder Decreet van 26 juni 1991 rechtspersoonlijkheid geniet. Na de uitzending kreeg de Universiteit heel wat meldingen van (ex-)studenten en derden, die verontwaardigd waren dat D lid van de raad van bestuur kon zijn, terwijl uit de reportage bleek dat hij zich schuldig had gemaakt aan haatmisdrijven. Er waren blijkbaar ook protestacties. De Universiteit vordert daarom een schadevergoeding van 500 euro voor reputatieschade.

De burgerlijke partij legt kopieën voor van de meldingen, die weliswaar anoniem zijn gemaakt. Het betreft meerdere e-mails. Het hof twijfelt er in het geheel niet aan dat het getrouwe kopieën betreft van originele e-mails. Dat die kopieën werden geanonimiseerd door de e-mailadressen van de afzenders met zwarte stift te doorstrepen, doet geen afbreuk aan de waarachtigheid ervan. Uit de e-mails blijkt heel duidelijk het ongenoegen van de afzenders. Een van de afzenders schreef het niet te kunnen begrijpen dat iemand die racisme promootte, lid kon zijn van de raad van bestuur van een instelling waar duizenden internationale studenten thuis zijn, en verweet de Universiteit een fout te hebben gemaakt. Het is voor het hof dan ook bewezen dat de Universiteit Gent een zekere reputatieschade heeft geleden die in oorzakelijk verband staat met de voor D bewezen misdrijven van de telastleggingen A, B, H en I. De burgerlijke partij begroot deze schade correct en in billijkheid op 500 euro.

Aan de burgerlijke partij komen vergoedende interesten toe vanaf 5 september 2018, de dag van het uitzenden van de Pano-reportage. Ten vroegste vanaf die datum is de reputatieschade ontstaan. Het hof kent de burgerlijke partij ook gerechtelijke interesten toe.

De burgerlijke partij heeft recht op een rechtsplegingsvergoeding, die het hof begroot op 300 euro voor de procedure in eerste aanleg. Deze voor de procedure in hoger beroep bedraagt na indexatie 313,95 euro. Er is geen enkele reden om af te wijken van het basisbedrag en de burgerlijke partij slechts het minimumbedrag toe te kennen.

13.5 Vzw Liga voor mensenrechten

13.5.1 De Liga voor Mensenrechten vraagt om alle beklaagden hoofdelijk te veroordelen tot een schadevergoeding van 1 euro, zoals toegekend door de eerste rechters.

Hoger besliste het hof al dat het gegeven dat ook Unia schadevergoeding vordert op basis van dezelfde door de beklaagden gepleegde misdrijven, niet belet dat de Liga voor Mensenrechten dit eveneens doet. Ook de vordering van de Liga is ontvankelijk.

13.5.2 Het is voor het hof bewezen dat de voor de beklaagden bewezen misdrijven een zekere morele schade hebben veroorzaakt voor de Liga voor Mensenrechten. Deze burgerlijke partij verdedigt de beginselen van gelijkheid, vrijheid en humanisme, zoals onder meer beschermd door de Belgische Grondwet en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Het aanzetten tot discriminatie en racisme, het verspreiden van ideeën van rassuperioriteit, het deel uitmaken van een vereniging die discriminatie en racisme verkondigt en het negationisme waaraan de beklaagden zich schuldig maakten, zijn misdrijven die rechtstreeks tegen die opdracht indruisen en afbreuk doen aan de belangen waar de burgerlijke partij voor staat. Door die misdrijven hebben de beklaagden het uitvoeren van de wettelijke opdracht van de Liga bemoeilijkt.

Dat van deze schade geen stukken voorliggen, neemt niet weg dat ze bewezen is. Het bestaan van deze schade is evident.

De onderscheiden misdrijven waaraan de beklaagden zich schuldig maakten, leverden samenlopende fouten op die bijdragen tot de totaliteit van dezelfde schade. Alle beklaagden zijn daarom *in solidum* gehouden tot schadevergoeding.

De Liga begroot haar morele schade op 1 euro definitief. Dit bedrag is redelijk en billijk. Het kan bij gebrek aan objectieve gegevens die een meer concrete schadebegroting mogelijk maken, worden toegekend. De Liga vordert geen interesten.

Voor de procedure in eerste aanleg komt de Liga een rechtsplegingsvergoeding toe van 225 euro, het basisbedrag voor vorderingen tot en met 250 euro. In hoger beroep bedraagt dit, na indexatie, 235,47 euro. Er is geen reden om af te wijken van dit basisbedrag.

(...)

Beslissing van het hof:

Het hof,
rechtsprekend op tegenspraak,

(...)

wijzig het beroepen vonnis voor zover bestreden voor het overige **als volgt**:

op strafgebied:

D

verklaart de beklaagde D schuldig aan de feiten van de telastleggingen A, B, D, H en I;

veroordeelt hem voor die feiten samen tot een **gevangenisstraf** van **twalf maanden** en een **geldboete** van 200 euro, vermeerderd met 70 deciem en zo gebracht op **1.600 euro**, of een vervangende gevangenisstraf van twee maanden;

verleent de beklaagde D gewoon uitstel voor de volledige gevangenisstraf gedurende een proeftermijn van drie jaar;

S

verklaart de beklaagde S schuldig aan de feiten van de telastleggingen B en I;

veroordeelt hem voor die feiten samen tot een **werkstraf** van **80 uur** en een **geldboete** van 200 euro, vermeerderd met 70 deciem en zo gebracht op **1.600 euro**;

legt een werkstrafvervangende gevangenisstraf op van acht maanden, voor het geval de beklaagde S de werkstraf niet uitvoert binnen de wettelijke termijn;

legt voor de geldboete een vervangende gevangenisstraf op van twee maanden;

O

verklaart de beklaagde O schuldig aan de feiten van de telastleggingen A, B, H en I;

veroordeelt hem voor die feiten samen tot een **werkstraf** van **60 uur** en een **geldboete** van 200 euro, vermeerderd met 70 deciem en zo gebracht op **1.600 euro**;

legt een werkstrafvervangende gevangenisstraf op van zes maanden, voor het geval de beklaagde O de werkstraf niet uitvoert binnen de wettelijke termijn;

legt voor de geldboete een vervangende gevangenisstraf op van twee maanden;

A

verklaart de beklaagde A schuldig aan de feiten van de telastleggingen B, H en I;

veroordeelt hem voor die feiten samen tot een **gevangenisstraf** van **drie maanden** en een **geldboete** van 200 euro, vermeerderd met 70 deciem en zo gebracht op **1.600 euro**, of een vervangende gevangenisstraf van twee maanden;

verleent de beklaagde A gewoon uitstel voor de volledige gevangenisstraf gedurende een proeftermijn van drie jaar;

W

verbetert de incriminatieperiode van de telastleggingen A en H voor W naar “*van 10 augustus 2018 tot en met 1 september 2018*”;

verklaart de beklaagde W schuldig aan de feiten van de telastleggingen A, H en I;

verleent hem voor die feiten de **gewone opschorting** gedurende een proeftermijn van drie jaar;

G

verklaart de beklaagde G schuldig aan de feiten van de telastleggingen A, B, H en I;

veroordeelt hem voor deze feiten samen tot een **gevangenisstraf** van **drie maanden** en een **geldboete** van 200 euro, vermeerderd met 70 deciem en zo gebracht op **1600 euro**, of een vervangende gevangenisstraf van twee maanden;

verleent de beklaagde G gewoon uitstel voor de volledige gevangenisstraf gedurende een proeftermijn van drie jaar;

(...)

op burgerlijk gebied:

(...)